

# Dansk Psykolog Forenings SPECIALISTUDDANNELSER

---

SPECIALIST & SUPERVISOR

Revideret udgave juli 2014

DANSK PSYKOLOG FORENING | STOCKHOLMSGADE 27, 2100 KØBENHAVN Ø

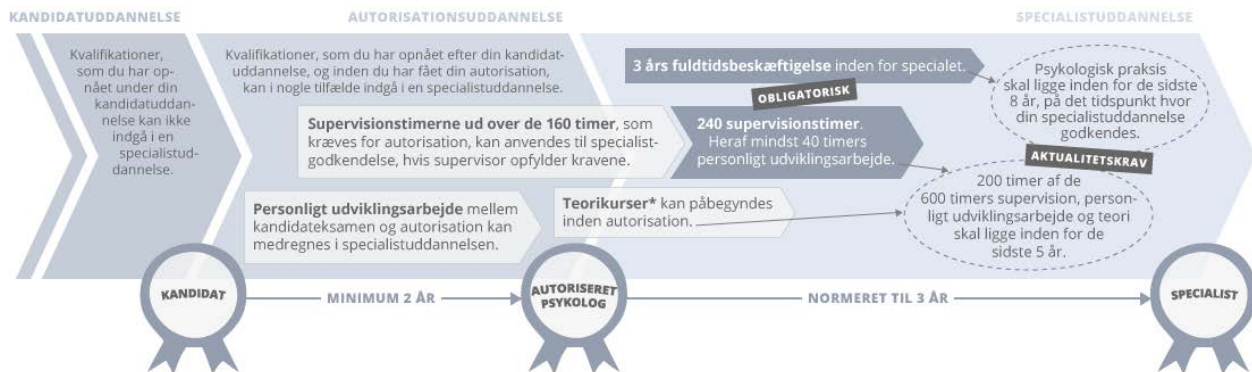


## DU KAN TAGE SPECIALISTUDDANNELSE INDEN FOR 3 HOVEDOMRÅDER

Børnepsykologi (Klinisk børnepsykologi, Klinisk børneneuropsykologi, Pædagogisk psykologi, Sundhedspsykologi med børn og Psykoterapi med børn)

Voksenpsykologi (Sundhedspsykologi med voksne, Psykoterapi med voksne, Psykopatologi, Psykotraumaterapi, Klinisk Neuropsykologi, Gerontopsykolog)

Arbejds- og organisationspsykologi



### \*Teorikurser

#### Fællesmodul

90 timer. Flexibelt valg: Kan erstattes med timer på eget eller andre specialers specialiseringsmoduler. Børnemodulet \* Voksenmodulet

#### Tværgående modul

60 timer. Flexibelt valg: Kan erstattes med timer på eget eller andre specialers specialiseringsmoduler. Det tværgående modul

#### Forsknings- og formidlingsmodul

60 timer (obligatorisk). Heraf 18 timers teori + 42 timers metodevejledning og udarbejdelse af produkt. Se Fælles krav

#### Specialiseringsmodul

150 timer. Flexibelt valg: Kan erstattes med timer på eget eller andre specialers specialiseringsmoduler. Se under de enkelte specialer

**Bemærk:** Opdelingen mellem børne- og voksenområdet skal dog respekteres. Fagnævne for de enkelte specialer kan fortsat kræve enkelte kurser gennemført som obligatoriske (læs mere herom under beskrivelsen af de enkelte specialer). Specialistuddannelsen i arbejds- og organisationspsykologi er ikke omfattet af fleksibelt valg.

## Kort beskrivelse af de enkelte specialistuddannelser

---

### 6 Klinisk børnepsykologi

Specialistuddannelsen er rettet mod klinisk psykologisk arbejde med børn, unge og familier. Det kliniske psykologarbejde inden for børne-, unge- og familieområdet kan både have et forebyggende og et behandlende perspektiv i forhold til børn og unges psykiske udvikling og fejludvikling.

De centrale arbejdsområder for kliniske psykologer inden for børne-, unge- og familieområdet er:

- Udredning og undersøgelser.
- Formidling af psykologisk viden.
- Konsultation og supervision af andre faggrupper.
- Tilrettelæggelse og supervision af interventionsforløb.
- Psykoterapeutiske forløb.

### Krav og indhold i specialistuddannelsen

1.6 Psykologisk praksis

2.6 Supervision

3.6 Personligt udviklingsarbejde

4.6 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

5.6 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

### 7 Klinisk børneneuropsykologi

Klinisk børneneuropsykologi er en selvstændig videnskabelig disciplin, der beskæftiger sig med udviklingen af kognitive, følelsesmæssige, adfærdsmæssige og sociale funktioner set i relation til hjernes udvikling og funktion i barne- og ungdomsårene.

Den kliniske børneneuropsykologi beskæftiger sig med afvigelser i disse funktioner forårsaget af fejludvikling eller beskadigelser af barnehjernen.

De centrale arbejdsområder for kliniske børneneuropsykologer omfatter børneneuropsykologisk undersøgelse, formidling af undersøgelsesresultater, udarbejdelse af behandlingsplaner og gennemførelse af behandlingsforløb samt rådgivning af forældre og supervision af andre faggrupper.

Faget er nært knyttet til børnepsykiatrien, børneneurologien og specialundervisningen.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

1.7 Psykologisk praksis

2.7 Supervision

3.7 Personligt udviklingsarbejde

4.7 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

5.7 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 8 Pædagogisk psykologi

Pædagogisk psykologi betegner den anvendte psykologi, der tager udgangspunkt i en pædagogisk proces og som mål har udvikling, læring og forandring.

Pædagogiske psykologers arbejde baseres på psykologiske teorier om udvikling, læring og forandringsprocesser, såvel i forhold til det enkelte individ som i forhold til grupper og til organisationer. Dermed er udviklingspsykologi, personlighedspsykologi, social- og gruppepsykologi og organisationspsykologi væsentlige grunddiscipliner for forståelse af såvel normal som afvigende udvikling på alle niveauer – individ, gruppe og organisation/system.

Perspektivet i den pædagogisk-psykologiske intervention og tænkning er fremadrettet og befatter sig i højere grad med udviklingsbetingelser, planer for udvikling og relationsmæssige forhold end med diagnoser og årsagsforklaringer.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

1.8 Psykologisk praksis

2.8 Supervision

3.8 Personligt udviklingsarbejde

4.8 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

5.8 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 11 Sundhedspsykologi med børn eller voksne

Sundhedspsykologi er den del af den kliniske psykologi, der beskæftiger sig med samspillet mellem det fysiske helbred, de psykologiske processer og de sociale og kulturelle forhold.

Psykologer, der arbejder inden for det sundhedspsykologiske felt, har en funktion, der tager sit udgangspunkt i de erfaringer og i den viden, der udspringer af det kliniske behandlingsarbejde og den videnskabelige udforskning af området.

Kernen i det sundhedspsykologiske arbejde er således den behandlingsmæssige kontakt til mennesker med somatisk sygdom, men den konkrete sundhedspsykolog kan være beskæftiget med opgaver, der på et mere overordnet plan udnytter denne viden.

Væsentlige opgaver for sundhedspsykologen

- Formidling af sundhedspsykologisk viden
- Supervision af sundhedspersonale
- Tilrettelæggelse og udførelse af sundhedsprogrammer til forebyggelse af sygdom
- Andre organisatoriske opgaver, der udnytter den sundhedspsykologiske viden og erfaring inden for sundhedssystemet eller i private sygdomsbekæmpende organisationer

Krav og indhold i specialistuddannelsen

1.11 Psykologisk praksis

2.11 Supervision

3.11 Personligt udviklingsarbejde

4.11 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

5.11 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 12 Psykoterapi med børn eller voksne

Psykoterapi er en psykologisk behandlingsmetode, der er videnskabeligt begrundet.

Psykoterapiens genstandsfelt er psykologiske problemer ved emotionelle, kognitive, relationelle, adfærdsmæssige og somatiske problematikker, hvor kompetence inden for såvel udredning som behandling er central.

Den psykoterapeutiske behandling består af et arbejdsmæssigt forhold etableret mellem én eller flere kvalificerede psykoterapeuter og én eller flere klienter. Psykoterapeutisk behandling retter sig mod enkeltpersoner, par, familier og grupper.

Formålet med psykoterapien er for klienten at opnå øget autonomi og udvidelse af personlige muligheder samt bedre psykisk og social funktion.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

- 1.12 Psykologisk praksis
- 2.12 Supervision
- 3.12 Personligt udviklingsarbejde
- 4.12 Et skriftligt produkt, forskningsmetode
- 5.12 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 13 Psykopatologi

Specialistuddannelsen er rettet mod psykologer, som arbejder inden for voksenpsykiatrien, hvad enten psykologer arbejder med tjeneste primært på den psykiatriske stamafdeling, i distriktpspsykiatrien, i specialenheder eller i opsøgende psykoseteam.

Psykiatriens genstand er psykiske lidelser, hvor kompetence inden for såvel udredning som behandling er central.

De væsentligste arbejdsområder er:

- Diagnostik og psykopatologi.
- Klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik.
- Visitation og behandling.
- Supervision og undervisning.
- Pårørendearbejde og psykoedukation.
- Kvalitetssikring og udviklingsarbejde.
- Forskning.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

- 1.13 Psykologisk praksis
- 2.13 Supervision

- 3.13 Personligt udviklingsarbejde
- 4.13 Et skriftligt produkt, forskningsmetode
- 5.13 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 14 Psykotraumatologi

Psykotraumatologien er et selvstændigt forsknings- og arbejdsområde inden for den kliniske psykologi. Det er den del af psykologien, der beskæftiger sig med menneskers akutte symptomer og reaktioner samt længerevarende eller kroniske personligheds- og funktionsforstyrrelser efter udsættelse for traumatiske hændelser.

Interventions- og behandlingsmetoderne knyttet til faget har til formål at genetablere balance hos det enkelte individ, i gruppen eller organisationen, herunder symptomlindring og forebyggelse af længerevarende reaktioner og ved senskader opnå bedring af psykisk og social funktion.

Den psykotraumatologiske virksomhed foregår på flere niveauer:

- Forebyggende indsats/rådgivning/behandling til enkeltindivider eller grupper direkte eller indirekte berørt af traumatiske hændelser.
- Gennem supervision, undervisning og konsulentbistand omkring traumatiske hændelser og traumatiserede mennesker.
- På organisationsplan og (lokal-) samfunds niveau: planlægning, organisering, beredskabsopbygning og opfølgingsarbejde i relation til traumatiske hændelser.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

- 1.14 Psykologisk praksis
- 2.14 Supervision
- 3.14 Personligt udviklingsarbejde
- 4.14 Et skriftligt produkt, forskningsmetode
- 5.14 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 15 Klinisk neuropsykologi

Neuropsykologi er en videnskabelig disciplin, der omhandler sammenhænge mellem hjernens funktion, adfærd og psykologiske processer.



Faget er nært knyttet til klinisk psykologi, kognitionspsykologi og neurovidenskaberne.

Klinisk neuropsykologi er den del af neuropsykologien, der beskæftiger sig med ændringer i tænkning, følelsesliv og adfærd forårsaget af sygdomme og skader i hjernen.

De væsentlige neuropsykologiske arbejdsområder omfatter diagnostiske undersøgelser, vurderinger til brug for behandling samt rehabilitering, rådgivning og undervisning.

Neuropsykologen fungerer desuden som konsulent for andre fagområder.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

- 1.15 Psykologisk praksis
- 2.15 Supervision
- 3.15 Personligt udviklingsarbejde
- 4.15 Et skriftligt produkt, forskningsmetode
- 5.15 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 16 Gerontopsykologi

Gerontopsykologi er den del af psykologien, der beskæftiger sig med forståelse af menneskets aldring i samspil med det omgivende miljø.

Faget beskæftiger sig med problemstillinger, der dækker området fra den raske aldring i en livslang sammenhæng til den svækkede eller syge aldring og de vanskeligheder, der er forbundet hermed i et bredt klinisk psykologisk perspektiv.

Som gerontopsykolog kan man arbejde som privatpraktiserende psykolog, ellers arbejder gerontopsykologer på ældreområdet i stat, regioner og kommuner.

Typiske arbejdsopgaver for gerontopsykologer er udredning, psykologisk behandling, kortlægning af og intervention i forhold til problemskabende adfærd som følge af fx demenssygdomme, samt pårørendearbejde. Dertil kommer konsulentarbejde, supervision og undervisning.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

- 1.16 Psykologisk praksis
- 2.16 Supervision
- 3.16 Personligt udviklingsarbejde
- 4.16 Et skriftligt produkt, forskningsmetode
- 5.16 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

## 18 Arbejds- og organisationspsykologi

Arbejds- og organisationspsykologien er den del af psykologien, der beskæftiger sig med individer og grupper inden for en arbejdsmæssig og organisatorisk kontekst.

Arbejds- og organisationspsykologien arbejder med forståelsen af organisationers struktur, funktion og dynamik samt forståelse af, hvad samfundsmæssige forhold betyder for arbejdslivet og livet i organisationer.

Arbejds- og organisationspsykologer anvender denne viden til analyse, problemløsning samt udvikling og støtte til individer, grupper og organisationer. Det kommer eksempelvis til udtryk i arbejde med organisations- og personaleudvikling, udredning og intervention i forhold til det psykiske arbejdsmiljø og rekrutteringsopgaver mv.

### Krav og indhold i specialistuddannelsen

- 1.18 Psykologisk praksis
- 2.18 Supervision
- 3.18 Personligt udviklingsarbejde
- 4.18 Et skriftligt produkt, forskningsmetode
- 5.17 Teori og metode, arbejds- og organisationspsykologisk modul
- 5.18 Arbejds- og Organisationspsykologisk specialisering og grundstammen

## SUPERVISORUDDANNELSEN

For supervisoruddannelsen gælder enslydende krav for alle specialister uanset speciale.

Til klinisk neuropsykologi og klinisk børneneuropsykologi knytter sig særlige krav.

Alle specialistuddannelser har samme krav til praksis, supervision, teori og skriftligt arbejde.

Der skal også arbejdes med "den personlige funktionsmåde i sagsarbejdet" – det personlige udviklingsarbejde.

Supervision, personligt udviklingsarbejde, teori og skriftligt arbejde udgør til sammen 600 timer, mens psykologisk praksis udgør 3600 arbejdstimer.

## Fælles krav til specialistuddannelserne

---

Du tilrettelægger selv din specialistuddannelse med udgangspunkt i de krav, som du finder her på siderne.

En specialistansøgning skal godkendes af Specialistuddannelsesudvalget i Dansk Psykolog Forening efter indstilling fra de respektive fagnævn.

[Læs mere under Administrative forhold](#)

En endelig godkendelse af en specialistansøgning beror altid på en samlet vurdering af den individuelle ansøgning i sin helhed.

Vær opmærksom på, at den enkelte specialistuddannelse kan have særlige krav.

Særlige krav vil i så fald fremgå af beskrivelsen under det enkelte specialeområde.

## Elementer i alle specialistuddannelser

### 1. Psykologisk praksis: 3600 arbejdstimer

Specialistuddannelserne er normeret til 3 år efter opnået autorisation og kan tidligst afsluttes efter 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet.

Praksiskravet skal sikre, at uddannelsen giver en bred arbejdsmæssig kompetence inden for fagområdet.

#### **Privat praksis**

Arbejdstiden skal dokumenteres ved revisorpåtegnede indtægtsopgørelser, der vil ligge til grund for en arbejdstidsberegning.

Endvidere skal der foreligge en redegørelse fra ansøgeren for indholdet af aktiviteterne.

Ved arbejde i privat praksis tæller 1 konfrontationstime som 2 arbejdstimer.

Dokumentation for arbejdstid i praksis kan fx være dine regnskaber samt en angivelse af hvilken honorarsats, du har anvendt i det pågældende år.

#### **FAKTA**

3 års fuldtidsbeskæftigelse = 3 x 40 uger x 30 arbejdstimer = 3600 arbejdstimer

### 2. Supervision: 240 timer fordelt mellem Supervision og Personligt udviklingsarbejde

Du skal have mindst 240 timers supervision og personligt udviklingsarbejde for at sikre, at du tilegner dig et højt fagligt kompetenceniveau inden for alle aspekter af arbejdsområdet. Derudover skal supervisionen styrke din kontakt til klienter.

Det enkelte fagnævn kan selv vægte tildelingen mellem supervision og personligt udviklingsarbejde. Du skal dog gennemgå mindst 40 timers personligt udviklingsarbejde i dit specialistuddannelsesforløb.

Du skal modtage supervision af psykologer med relevant specialistgodkendelse eller af sagkyndig akademiker med relevante spidskompetencer. Hovedparten af din supervision skal du dog modtage af specialister inden for dit pågældende speciale.

Inden du starter et supervisionsforløb med en sagkyndig akademiker med relevante spidskompetencer, anbefaler vi, at du søger den pågældende supervisor godkendt af fagnævnet. Send supervisors CV samt en beskrivelse af indhold og omfang af supervisionen til sekretariatet.

Du og din supervisor skal løbende evaluere supervisionen for at sikre, at den samlede supervision findes tilfredsstillende gennemført

### [Se supervisionsskemaet](#)

For at sikre bredden skal du i løbet af din specialistuddannelse modtage supervision fra mindst to forskellige supervisorer inden for både udredning og intervention.

Det enkelte speciale kan dog godt stille krav om, at supervisionen skal finde sted hos mere end to forskellige supervisorer, ligesom der kan stilles specifikke krav til supervisionens varighed.

Endvidere skal du gennemgå mindst ét eksternt supervisionsforløb på minimum 20 timer.

Et eksternt supervisionsforløb er supervision, som du modtager af en supervisor, der arbejder på en anden arbejdsplads end din egen. Med "anden arbejdsplads" menes en arbejdsplads, der har en anden faglig ledelse og anden kollegagruppe, end den arbejdsplads hvor du selv arbejder.

Gensidig supervision kan ikke godkendes.

Der kan indgå ét ugekursus i supervision i et specialistuddannelsesforløb (30 timers samlet supervision i løbet af 5 på hinanden følgende dage).

### **Fordelingen af supervisionstimer:**

Mindst 40 timer af din supervision skal være individuel supervision. Individuel supervision er, når du er alene med din supervisor.

Mindst 40 timers supervision skal foregå i en gruppe på maksimalt 8 deltagere. Grupp supervision er, når 1 er 2 eller flere psykologer samt supervisor til stede.

### **Supervision i gruppe**

Supervision i grupper på mere end 12 deltagere kan ikke godkendes.

Ved supervision i en gruppe må højst 25 % af deltagerne i gruppen være ikke-akademikere, for at supervisionen kan godkendes.

### **Supervisionsskema**

Du skal have attesteret din supervision på et særskilt skema, hvor din supervisor skal angive, om du har gennemført forløbet tilfredsstillende.

Hvis din supervisor vurderer, at din faglige udvikling ikke har været tilfredsstillende, skal din supervisor derudover give dig en uddybende forklaring.

Supervisionsforløb, der ikke er gennemført tilfredsstillende, kan ikke indgå i en specialistuddannelse.

### **Live supervision, lydoptagelser, Skype**

Live supervision kan godkendes – også hvor der er tale om lydoptagelser.

Supervision via elektroniske medier som fx Skype godkendes, hvor der er overensstemmelse med Dansk Psykolog Forenings retningslinjer for internetbaserede psykologiske ydelser.

[Se endvidere Guide for Supervisorer](#)

### **FAKTA**

Har du modtaget supervision, som overstiger kravet til autorisation, og som opfylder kravene til specialistuddannelse, kan du medregne timerne i din specialistuddannelse. Supervisionen må ikke indgå som en del af kravet i din ansøgning om autorisation.

## **3. Personligt udviklingsarbejde: mindst 40 timer**

Der kræves mindst 40 timers personligt udviklingsarbejde, som skal sikre, at du får lejlighed til at arbejde med dine personlige muligheder og begrænsninger som psykolog.

De enkelte fagnævn kan fastlægge yderligere krav til omfang og indhold af det personlige udviklingsarbejde.

Hvis du har gennemgået personligt udviklingsarbejde efter din kandidateksamen men inden din autorisation, kan du medregne arbejdet i din specialistuddannelse.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistuddannelse.

### **Omregning mellem individuelle og gruppetimer**

Hvis du har en kombination af timer, hvor nogle er individuelle og nogle er gruppe, kan du omregne timerne så du kan se om du opfylder timekravet.

Timerne i gruppe ganges med 0.8333333 (og lægges sammen med de individuelle timer)

Individuelle timer ganges med 1.2 (og lægges sammen med gruppetimerne)

Omregningsfaktoren udregnes sådan:  $80/96 = 0.833333$ ,  $96/80 = 1.2$

### **Blanket til personligt udviklingsarbejde**

Der findes ikke en blanket til personligt udviklingsarbejde. I stedet kan du selv lave et dokument, som underskrives af terapeuten, eller bruge supervisionsbeviset, hvor I noterer timerne under "andet".

#### 4. Et skriftligt produkt, teori om forskningsmetode: 60 timer fordelt på undervisning, vejledning og udarbejdelse af produkt

Forsknings- og formidlingsmodulet består af teoriundervisning og udarbejdelse af et produkt på postgraduat niveau.

Det samlede timetal i dette modul er på 60 timer.

Det obligatoriske timekrav i undervisning i forskningsmetode udgør 18 timer, hvor fokus er på generelle metodemæssige færdigheder.

Du får godskrevet 42 timer til metodevejledning og til udarbejdelse af produktet.

Du skal udarbejde et skriftligt produkt eller et foredrag i et relevant fagligt forum.

Du skal arbejde med et emne, der er relateret til dit eget arbejdsfelt, og som du behandler på et postgraduat, akademisk videnskabeligt niveau.

Som hovedregel skal omfanget være 10-15 A4-sider.

##### **Modulets formål**

- At give dig en sådan viden i forskningsmetodologi, at du er i stand til selvstændigt og kritisk at vurdere empiriske undersøgelser, herunder design, undersøgelsesredskaber, rekruttering og de mest almindelige statistiske og kvalitative analyseformer.
- At give dig færdighed i at anvende systematisk litteratursøgning i forbindelse med et forskningsemne.
- At sætte dig i stand til på en reflekteret måde at undersøge, analysere og beskrive en faglig problemstilling på basis af et systematisk indsamlet materiale.

##### 4.1 Teorien om forskningsmetode

Undervisningen kan indeholde forelæsninger, gruppearbejde og litteratursøgning og skal indholdsmæssigt opfylde ovenstående formål. Et kursus i forsknings- og formidlingsmodulet kan have fokus på fx udviklingspsykologi og psykoterapi og stadig henvende sig tværfagligt til samtlige specialiseringer.

18 timer

##### 4.2 Skriftligt produkt

###### **Produktets faglige fokus**

Det er den forskningsmæssige og formidlingsmæssige metode, der er centralt for dette modul.

Mest oplagt vil det være for dig at lade produktet demonstrere, at du har opnået indsigt i dit speciales teoriområder og metoder på specialistniveau.

Indholdet kan fx være:

- En videnskabelig undersøgelse af et praksisfelt
- Et casestudie, der problematiseres på et overordnet teoretisk/videnskabeligt niveau
- En litteraturgennemgang af en specialerelevant problemstilling med efterfølgende selvstændig diskussion i forhold til praksis

Du kan ikke lade en casefremlæggelse stå alene, men den kan indgå som illustration i en selvstændig diskussion af fx teoretiske problemstillinger.

42 timer

### **Krav til form og niveau**

Produktet kan bestå af en skriftlig eller mundtlig fremstilling.

#### **Et skriftligt produkt**

Du kan vælge at følge et undervisningsforløb i forskningsmetode, som også indeholder vejledning og vurdering af dit skriftlige produkt, men det er ikke et krav.

Du kan også vælge at gennemføre teoriundervisningen uafhængigt af arbejdet med produktet. Hvis du gør det, skal du selv indgå aftale med en lektor eller professor om vejledning og vurdering af produktet.

Kun lektorer, der er lektorgodkendte, og professorer kan vejlede, vurdere og godkende produktet – også uden for universitets regi. Også udenlandske lektorgodkendte lektorer og professorer kan bruges.

[Erklæring vedr. godkendelse på dansk](#)

[Erklæring vedr. godkendelse på engelsk](#)

Vi anbefaler, at du søger et undervisningstilbud, hvor teoriundervisning og metodevejledning er integreret i ét samlet forløb eller, at du indgår aftale med en vejleder, da det erfaringsmæssigt viser sig, at det kan være vanskeligt at udarbejde et skriftligt arbejde helt på egen hånd.

#### **Dokumentation for godkendt skriftligt produkt**

Lektorgodkendte lektorer og professorer skal underskrive dokumentation for godkendelse af opgaven på forsknings- og formidlingsmodulet. Husk at bruge den engelsksprogede version til udenlandske vejledere.

Dokumentationen er samtidig en erklæring om, at opgaven er godkendt efter reglerne for forsknings- og formidlingsmodulet.

Produktet skal typisk være på 10-15 normalsider, og litteraturlisten indeholde minimum 5-10 referencer af nyere dato, det vil sige maks. 5-10 år gamle. For hver yderligere forfatter på et arbejde kræves yderligere 10 normalsider.

Et skriftligt produkt kan have op til 5 forfattere og dermed også et tilsvarende større omfang. Det skal klart fremgå, hvilke dele af produktet de enkelte forfattere bærer hovedansvaret for.

#### **Skriftlige produkter, der også kan godkendes**



- Dokumentation for en artikel optaget i et anerkendt fagtidsskrift, hvor artiklen er peer reviewed inden udgivelse.
- Dokumentation for et kapitel udgivet i en lærebog på akademisk niveau.

### **Mundtlige produkter, der kan godkendes**

- Et mundtligt indlæg givet ved en videnskabelig/faglig konference eller kongres.
- En forelæsning afholdt i et relevant fagligt forum.

Et relevant fagligt forum er en kreds af psykologer, som har tilknytning til specialet og som er ansat på forskellige arbejdspladser inden for specialet.

Der skal således være en bredde tilstede inden for specialet i tilhørergruppen (og det kan ikke kun være egne kollegaer). Der kan også være deltagelse af andre akademikere, men de skal ligeledes være relevante for specialet. En kreds skal bestå af minimum ti tilhørere.

Dokumentation for et mundtligt oplæg indsendes til godkendelse i det respektive fagnævn. Dokumentationen skal indeholde synopsis, litteraturliste og beskrivelse af tilhørerkredsen. Hvis oplægget finder sted i en uofficiel sammenhæng i et fagligt forum, skal også deltagerliste vedlægges.

### **Godkendelsesprocedure**

Ved samtlige typer af arbejde tilsendes fagnævnet relevante godkendelser samt forside, indholdsfortegnelse og litteraturliste knyttet til det skriftlige produkt.

Ved forelæsning/foredrag ved kongresser eller i faglige selskaber fremsendes tillige fotokopi af kongresprogram/dokumentation fra det pågældende faglige selskab samt en synopsis, som skal godkendes af fagnævnet.

### **FAKTA**

Postgraduat uddannelse bruges overordnet som samlet betegnelse for efter- og videreuddannelser, der forudsætter en afsluttet videregående grunduddannelse.

Hvis du har en ph.d., kan den erstatte forsknings- og formidlingsmodulet, både teori og skriftligt produkt.

## **Krav til alle specialistuddannelser**

### **Aktualitetskrav**

De 3 års fuldtidsarbejde skal på godkendelsestidspunktet ligge inden for de sidste 8 år. Endvidere skal en tredjedel, det vil sige 200 timer af de 600 timers supervision, personligt udviklingsarbejde og teori, ligge inden for de sidste 5 år.

Det enkelte fagnævn kan dog med baggrund i konkret og individuel vurdering dispensere fra gældende forældelseskriterier, når der er væsentlige årsager hertil.

Bemærk dog, at i børneneuropsykologisk specialistuddannelse kan kurser, der er ældre end 10 år på ansøgningstidspunktet, almindeligvis ikke godkendes. Børneneuropsykologisk fagnævn kan ved konkrete ansøgninger vurdere, om kursusindholdet stadig er aktuelt

## Krav til lærerkvalifikationer

Alle fagnævn anerkender formelt specialister fra egne og andre specialer som undervisere og supervisorer inden for specialerelevante områder.

Psykologer ansat ved universiteter er formelt kvalificerede til at undervise på specialistuddannelsen inden for specialerelevante fagområder, som de underviser og forsker i.

Ikke-godkendte psykologer eller andre sagkyndige akademikere med relevante spidskompetencer skal kunne dokumentere et relevant CV samt dokumentere praktisk erfaring eller forskning inden for specialet.

På forskningsmodulet skal både specialister og andre akademikere kunne præsentere forskningserfaring.

## Orlov under specialistuddannelse

Du har mulighed for at søge det respektive fagnævn om op til to års orlov i forbindelse med dokumenteret sygdom af mere end en måneds varighed samt ved barsel. Orloven vil medføre en tilsvarende forlængelse af aktualitetskravet vedr. praksis og teori.

Ved orlov sættes specialistuddannelsen i bero. Teoretiske timer kan gennemføres under orlov, mens supervision kun i et begrænset omfang vil kunne godkendes.

Kvalifikationer, som du har opnået under kandidatuddannelsen kan ikke indgå i en specialistuddannelse.

Kvalifikationer, som du har opnået efter kandidatuddannelsen og inden, du har fået autorisation, kan i nogle tilfælde indgå i en specialistuddannelse.

## 360 timers teoriundervisning - 150 som fleksibelt valg

Modulet vedrørende forskning og formidling (60 timer) og specialiseringsmodulet (150) er obligatoriske.

De øvrige 150 timers teori kan du frit sammensætte af kurser på relevante specialers specialiseringsmoduler.

Du kan altså tage 150 timer på dit eget eller andre relevante specialers specialiseringsmoduler som erstatning for kurser placeret i hhv. voksen-/børnemodulet og det tværgående modul.

Opdelingen mellem børne- og voksenområdet skal dog respekteres.

Du skal også selv sikre en vis bredde i den måde, hvorpå du sammensætter dine kurser inden for de enkelte specialers teoriområder. Bredden fremgår af beskrivelsen af de forskellige teoriområder.

Fagnævnet for det enkelte speciale kan også kræve enkelte kurser gennemført som obligatoriske, læs mere under de enkelte teoriområder.

Specialistuddannelsen i arbejds- og organisationspsykologi er *ikke* omfattet af fleksibelt valg.

## 5. Teori og metode

---

Specialistuddannelsens teoretiske del skal give dig et indgående kendskab til fagområdets teoretiske og metodemæssige baggrund på et postgraduat niveau.

- Du skal have i alt 360 timers teoriundervisning inklusiv 42 timer til metodevejledning og udarbejdelse af et skriftligt produkt. Der er tale om konfrontationstimer, som forudsætter forberedelse.
- Du kan starte på teorikurser, før du er autoriseret.
- Teoritimerne er placeret i fire moduler.
- Du kan tage kurserne i den rækkefølge der passer dig bedst
- Deltager du i kongresser, symposier og lignende, kan det godkendes efter en konkret vurdering i de enkelte fagnævn. Din tilstedeværelse skal kunne dokumenteres i form af et bevis på fremmødet. [Se fremmødereglerne](#)
- Efter en konkret vurdering kan også en mindre del af web-baserede kurser/supervision indgå som dele af specialiseringsmodulet. Du skal dog kunne dokumentere indhold, underviser/supervisor, timetal og deltagersammensætningen. [Se retningslinjerne for internetbaserede psykologiske ydelser](#)
- Som ved supervision må der højst være 25 % ikke-akademikere som kursister. Andre akademikere end psykologer skal have en relevant uddannelse i forhold til de specialistuddannelser, som er kursets målgruppe.

### Fleksibelt valg

Med fleksibelt valg gælder fra **xxx** 2014 nye retningslinjer for alle ansøgninger, der ikke er endeligt godkendt.

For samtlige specialer er specialiseringsmodulet og forskningsmodulet obligatoriske.

Fællesmodulerne er i deres helhed ikke længere obligatoriske for alle specialer.

Udvalgte kurser fra fællesmodulerne er obligatoriske på nogle specialer.

**Fællesmodulerne er voksenmodulet, børnemodulet og det tværgående modul.**

### TILPAS DIN ANSØGNING

Du kan tilpasse din ansøgning til de nye retningslinjer ved at sende fagnævnet en opgørelse med bilagshenvisninger og dine forslag til ændringer.

Du kan sende ændringslisten samtidig med de sidste dokumenter, der kan føre til endelig godkendelse af din ansøgning.

### **Det samlede timetal på 360 timer udgøres af:**

- Specialiseringsmodulets 150 timer
- Forskningsmodulets 60 timer
- Eventuelle kurser fra voksenmodulet (max. 90 timer)
- Eventuelle kurser fra tværgående modul (max. 60 timer)
- Samt tilføjede kurser fra eget eller beslægtede specialiseringsmoduler

Kursernes indhold på fællesmodulerne kan fra xxx 2014 variere mere end tidligere og tilrettelægges specifikt i forhold til de enkelte specialer. Hensigten er, at kurserne får større relevans for kursisterne.

Opdelingen mellem børne- og voksenområdet er fastholdt som hovedregel, men fagnævnene kan godkende alle kurser, som de finder relevante for den individuelle ansøger.

### **Ansøgere, der ønsker at udskifte kurser fra fællesmodulerne med andre kurser, kan gøre det inden for følgende ramme:**

Alle kurser, der er betegnet som obligatoriske for specialet, skal være gennemført som beskrevet under de enkelte specialeområder.

Tilvalgte kurser skal være i overensstemmelse med det valgte speciale, og de skal være i overensstemmelse med opdelingen i hovedområder (dvs. børn eller voksen) og specialets vægtning mellem de enkelte teoriområder.

Man kan kun få godkendt kurser på fællesmodulerne op til 150 timer, hvilket også er det maksimale antal timer, der kan flyttes til specialiseringsmodulet.

Kurser, der er godkendt som hørende til et specialiseringsmodul, uanset hvilket speciale, kan godkendes i stedet for kurser i fællesmodulerne.

Kurser, der er gennemført på fællesmodulerne, godkendes ligesom tidligere, hvad angår tildeling og indhold. Flere timer inden for fællesmodulernes enkelte emneområder end krævet i beskrivelsen godkendes ikke. Det vil sige, at det fleksible valg ikke omfatter tilvalg af flere timer på fællesmodulerne eller en anden vægtning mellem kursernes tildeling, end dem de er beskrevet med.

Sekretariatet kan vejlede ud fra en antagelse om, at en ansøger kan forvente fagnævnets godkendelse, såfremt de rammer, der er sat for fleksibelt valg, er overholdt.

Det er fortsat sådan, at den endelige godkendelse af en ansøgers kursusdel baseres på en konkret vurdering af den samlede kursusportefølje.

## **5.3 Det tværgående modul**

---

I det tværgående modul har du mulighed for faglig fordybelse mellem specialer med fælles basisdiscipliner eller fælles arbejdsområder. De enkelte kurser i modulet er fælles for to eller flere specialer.

Det tværgående modul har et omfang på i alt 60 timer.

Du kan vælge at erstatte de 60 timer på tværgående modul med for eksempel teoriundervisning fra et specialiseringsmodul. Du skal dog være opmærksom på, at der ved enkelte specialistuddannelser er kurser, der er obligatoriske på tværgående modul.

## Du kan vælge kurser inden for følgende emner

### 3.1. Praktisk organisationspsykologi

Formål: At psykologen tilegner sig viden om organisationspsykologi samt arbejder med betydning af organisationsforståelse for psykologens/konsulentens arbejde. Psykologen skal tilegne sig den nødvendige viden til at kunne inddrage organisationen i sit arbejde, få kendskab til muligheder og begrænsninger i dette arbejde samt via selvvalgt opgave blive i stand til at omsætte teori til praksis.

Indhold: Organisationsperspektiver, der indeholdende følgende temaer: Organisationsteori, med fokus på struktur, kultur og proces. Magt i organisationer! Organisationsteoriens sammenhæng med ledelsesteori. Organisationens muligheder og betingelser, betydningen af rationelle/irrationelle elementer og relationer i organisationen. Nyere retninger og nye tendenser inden for organisationsteorien. Evalueringsmetoder og evalueringens betydning for organisationen.

Implementering af teorien og undersøgelser, der viser erfaring med anvendelsen heraf set fra konsulentrolleperspektivet.

Varighed: I alt 24 timer. (2 x 2 kursusdage. Mellem de to kursusmoduler arbejdes med opgave i egen organisation)

### 3.2. Organisationspsykologi

Formål: At introducere organisationspsykologien og organisationspsykologiske arbejdsområder til psykologer, der arbejder uden for det organisationspsykologiske felt.

Temaer: Hvad er organisationspsykologi? Centrale begreber, niveauer, roller og perspektiver. Komplexitet og hvorledes organisationspsykologi kan bidrage i forhold til de udfordringer, de giver grupper, ledere og konsulenter.

Praksisfelter: forandringer, konflikter og ledelsesudvikling. Organisationsforståelse og organisationspsykologiske analyse- og interventionsmetoder.

Varighed: 12 timer.

### 3.3. Sorg og krise hos børn

Formål: Psykologen skal under dette emne tilegne sig erfarings- og forskningsbaseret viden om reaktioner hos børn efter ekstraordinære hændelser eller pludseligt opståede livsforandringer.

Temaer: Med henblik på relevant interventionsvalg bør følgende temaer indgå:

Akutte belastningsreaktioner og efterreaktioner. Sorg og tab. Vigtige aspekter ved børns reaktioner. Risikofaktorer for udvikling af langtidspblemer. Intervention til børn i krise og sorg i hverdagslivet.

Varighed: 12 timer.

### 3.4. Sorg og krise hos voksne

Formål: Formålet med dette kursus er, at psykologen tilegner sig teoretisk og empirisk viden om naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne med henblik på identificering af komplicerede sorgreaktioner og efterfølgende intervention. Herunder differentialdiagnostik bl.a. i forhold til PTSD, andre stresstilstande og depression.

Temaer: Følgende temaer bør indgå:

Akutte belastningsreaktioner og efterreaktioner. Længerevarende og kroniske belastningssyndromer. Sorg og tab. Intervention til mennesker i krise og sorg i hverdagslivet.

Varighed: 12 timer.

Nedenstående 2 kurser erstatter fremadrettet kurset 3.4 Sorg og krise hos voksne:

#### Naturlig og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne

Formålet med dette kursus er, at psykologen tilegner sig teoretisk og empirisk viden om naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne med henblik på identificering af komplicerede sorgreaktioner og efterfølgende intervention. Herunder differentialdiagnostik bl.a. i forhold til DTSD, andre stresstilstand og depression.

#### Psykotraumatologi - akutte reaktioner og krisestyring

Formålet med dette kursus er, at psykologen får teoretisk viden og indblik i klinisk praksis inden for det psykotraumatologiske område. Kurset har fokus på det akutte og post-traumatiske reaktionsmønster ved udsættelse for pludselige, uventede og ofte livstruede begivenheder, samt på akut krisestyring og akut kriseintervention.

### 3.5. Angst og depression

Formål: Formålet er, at specialisten tilegner sig erfarings- og forskningsbaseret viden om angst og depression med henblik på diagnostik og intervention og at sikre kundskab om disse tilstandes fremtrædelsesform i relation til somatisk lidelse, fx sygdom eller ved smerter.

Temaer: Angst og depression fra de mere almene udtryk til egentlige psykopatologiske tilstande. Angst og depression relateret til belastende livssituationer. Symptomsammenfald og skelnen mellem depression og sorg. Kronificeringsprocessen. Interventionsmuligheder i forhold til angst og depression.

Varighed: 12 timer.

### 3.6. Klinisk sexologi

Formål: Formålet er at specialisten tilegner sig erfaring og viden om forskellige seksuelle vanskeligheder, der kan opstå i forbindelse med sygdom, samt om interventionsmuligheder.

Temaer: Fokus skal især være rettet mod praksis og bør berøre følgende temaer: Sexologi og sundhed, sexologi og somatisk sygdom - herunder eventuelt sexologi og samliv. Der bør være opmærksomhed på, at forstyrrelser kan dække over anden psykopatologi. Endelig skal der på kurset præsenteres forskellige (sexologiske) behandlingsstrategier, afhængig af problemstillingen.

Varighed: 12 timer.

### 3.7. Neuropsykologiske tilstande, børn

Formål: Kursets formål er at give dig et basalt kendskab til de væsentligste børneneuropsykologiske tilstande, samt deres neurologiske baggrund. Herunder omgivelsernes betydning for tilstand og prognose. Desuden berøres neuropsykiatriske lidelser og deres neuropsykologiske konsekvenser kort.

Temaer: Basal forståelse af hjernens udvikling og funktion, neurologiske lidelser hos børn: Erhvervet og medfødt hjerneskade, cerebral parese, epilepsi, sklerose, hydrocephalus/rygmarvsbrok. Børneneuropsykologiske følger af for tidlig fødsel og omsorgssvigt. Børneneuropsykologisk vinkel på neuropsykiatriske lidelser (ADHD, autisme, Tourettes syndrom).

Varighed: 12 timer.

### 3.7. Neuropsykologiske tilstande, voksne

Formål: Psykologen skal tilegne sig viden om de mest hyppige lettere neuropsykologiske tilstande. Der vil blive lagt vægt på kritisk analyse af sammenhængen mellem symptomer, tegn, test og undersøgelse i forhold til differentialdiagnose.

Temaer: Der fokuseres på følgende temaer: Neuropsykologiske tilstande med kognitive klager (commotio cerebri, lettere hovedtraumer, somatiseringstilstand), pseudo- epileptiske anfald samt sindslidelser med kognitive symptomer i det fælles område mellem psykiatri og neuropsykologi (samspil mellem neurologiske og psykiatriske lidelser – depression, skizofreni, reaktive lidelser, stress, angst og PTSD).

Varighed: 12 timer.

### 3.8. Fokus på apopleksi, kranietraumer og demens

Formål: Psykologen skal tilegne sig viden om væsentlige aspekter af neuropsykologiens kerneområder og relationen til beslægtede fagområder. Der vil blive fokuseret på de mest hyppige sygdomskategorier: Apopleksi, kranietraumer og demens.

Temaer: Sygdomskategorierne gennemgås ud fra følgende temaer: Sygdomslære, adfærdsproblemer, behandling, rådgivning og psykosociale problemer.

Varighed: 12 timer.

### 3.9. Demensudredning

Formål: Deltagere skal kunne tilegne sig basal viden om tværfaglig demensudredning og specialiseret viden om den neuropsykologiske demensundersøgelse. Herunder kunne danne sig et dækkende overblik over patientens mentale tilstand, specielt om der er tegn på kognitive forandringer i forhold til det præmorbide funktionsniveau.

Temaer: Kurset retter sig mod praksis og bør omfatte følgende: Demensbegrebet, demensgivende tilstande, tværfaglig demensudredning (herunder billeddiagnostik og demensscreeningsprocedurer som fx MMSE). Den neuropsykologiske undersøgelses placering i et udredningsprogram, gennemgang af MSU og eventuelt andre neuropsykologiske metoder med væsentlig dansk udbredelse. Drøftelse af særlige problemstillinger, der opstår, belyst ved eksempler, herunder afklaring af differentialdiagnostiske problemstillinger.

Varighed: 12 timer.

### 3.10. Psykofarmakologi, børn og unge

Formål: At psykologen tilegner sig erfarings- og forskningsbaseret viden om psykofarmakologi ift. børn og unge.

Temaer: De vigtigste psykofarmakagrupper: antidepressiva, anxiolytika, hypnotika og antipsykotika, samt stemningsstabiliserende og centralstimulerende psykofarmaka. Præparaternes ønskede virkninger, bivirkninger og kliniske anvendelser. Evidensbaseret psykofarmakologisk behandling. Samspillet mellem psykofarmakabehandling, pædagogisk og psykologisk behandling belyses. Lovgrundlaget for psykofarmakologisk behandling af børn og unge gennemgås.

Varighed: 12 timer.

### 3.10. Psykofarmakologi, voksne

Formål: At psykologen tilegner sig erfarings- og forskningsbaseret viden om psykofarmakologi.

Temaer: De vigtigste psykofarmakagrupper; antidepressiva, anxiolytika, hypnotika og antipsykotika, samt stemningsstabiliserende og centralstimulerende psykofarmaka.

Præparaternes ønskede virkninger, bivirkninger og kliniske anvendelser. Evidensbaseret psykofarmakologisk behandling. Samspillet mellem psykofarmakabehandling og psykologisk behandling belyses.

Varighed: 12 timer.

### 3.11. Funktionel neuroanatomi/human neurobiologi

Formål: Psykologen skal under dette emne tilegne sig basal erfarings- og forskningsbaseret viden om funktionel neuroanatomi og human neurobiologi.

Temaer: Nervesystemets opbygning og principperne for neural signalering, basal funktionel neuroanatomi fra receptor til hjernebark (sanserne), det motoriske system og dets centrale kontrolsystemer, de funktionelle systemer involveret i komplekse hjernefunktioner som hukommelse og følelser, samt hjernens udvikling og plasticitet (herunder stamcelleforskning). Temaerne illustreres ved eksempler fra udviklingsforstyrrelser hos børn, hjernesygdomme hos voksne og demenstilstande hos ældre.

Varighed: 24 timer.

### 3.12. Neurokemi

Formål: Psykologen skal under dette tema tilegne sig forskningsbaseret viden om de mest almindelige neurotransmitteres funktionelle systemer og deres betydning ved forskellige patologiske tilstande.

Temaer: Cellulær neurokemi og neurale membraners funktionsmåde, neurotransmittere som fx serotonin, dopamin, acetylcholin, nordrenalin, glutamat og deres funktionelle systemer og betydning ved patologiske tilstande. Desuden belyses de neurokemiske mekanismer ved iskæmi, oxidativ stress og epilepsi.

Varighed: 12 timer.



### 3.13. Billeddannelsesteknikker

Formål: Psykologen skal tilegne sig basal viden om de forskellige billeddannelsesteknikkers funktionsmåder, anvendelsesområder og begrænsninger.

Temaer: De forskellige billeddannelsesteknikker, der anvendes i såvel klinisk praksis som i forskning i forbindelse med neuropsykopatiske tilstande, gennemgås herunder forskellige EEG-teknikker, CT-, MR- og fMRI-scanningsmetoder samt PET- og SPECT-scanning. Gennemgangen illustreres med casemateriale fra børne-, voksen- og ældreområdet.

Varighed: 12 timer.

### 3.14. Psyke og soma

Formål: Formålet er, at specialisten tilegner sig et overblik over nyere teori og empiri inden for området psyke og soma.

Temaer: Indholdet kan variere, men det kan bl.a. fokusere på faktorer og mekanismer af betydning for psykens indvirkning på soma (fx personlighed, social støtte, stress, psykoneuroimmunologi, psykoendokrinologi). Somatisering og de "nye sygdomme". Faktorer af betydning for sundheds- og sygdomsadfærd. Overordnet psykologisk smertebehandling.

Varighed: 12 timer.

### 3.15. Familieterapi: teori og intervention, I

Formål: At give deltagerne et overblik over nyere familierapeutiske interventionsformer.

Temaer: Kort rids af familierapiens historie herunder paradigmeskift fra fokus på individet til fokus på kontekst/relationer. Kort gennemgang af forskellige teoretiske tilgange: den strukturelle, den systemiske, den strategiske (løsningsfokuseret terapi) og den socialkonstruktivistiske, herunder narrative tilgang. Gennemgang af centrale begreber i familierapi: joining, omstrukturering, reframing.

Der tages udgangspunkt i deltagerne egne sager.

Varighed: 12 timer

### 3.16. Familieterapi: teori og intervention II

Formål: At give deltagerne bedre forudsætninger for at kunne arbejde familierapeutisk med familier i krise, såvel motiverede som umotiverede familier. Kursus I er en forudsætning for at deltage i dette kursus.

Temaer: Det forventes, at deltagerne medbringer cases, så praksis bliver integreret i kurset. Der arbejdes mere dybtgående end i kursus I med de centrale begreber i familierapien. Der lægges vægt på, at disse begreber tilegnes dels teoretisk, dels konkret færdighedsmæssigt gennem praktiske øvelser i form af bl.a. rollespil ud fra de medbragtes cases.

Varighed: 12 timer.

### 3.17. Psykologen som konsulent

Formål: At give psykologerne de mest nødvendige forudsætninger for at bestride rollen som konsulent. At opnå grundlag for at indgå i og gennemføre konsulentopgaver. At få indsigt i konsulentrollens muligheder, funktioner, psykologi og betydning.

Temaer: Der fokuseres på følgende: Rollen som konsulent. Ethiske overvejelser. Intern eller ekstern konsulent. Fra ekspert til proceskonsulent og netværkskonsulent. Betydningen af opgavens problemstilling for rolle og metode. Indsigt i og erfaring med problemløsningsprocesser og de overvejelser, konsulenten må gøre sig i alle faser af en opgave. Indsigt i relevante metoder i konsulentens arbejde, herunder evne til at opstille kriterier for valg af metode, kontraktudformning og opgavestyring, intervention, formidling og evaluering.

Varighed: 12 timer.

### 3.18. Konsultativ tilgang til konflikthåndtering

Formål: At skabe forståelse for konflikters og mobnings almindelige forløb som grundlag for at vurdere behov for professionel indsats. Ideen i kurset er at give grundlag for, at psykologen kan rådgive i forhold til forebyggelse af konflikter og mobning på arbejdspladsen samt gribe ind i sager om konflikter eller mobning på såvel individ-, gruppe- som organisationsniveau eller bistå andre faggrupper i sådanne opgaver.

Temaer: Hvad er og hvad er ikke en konflikt? Årsager og forløb ved konflikter i arbejdslivet. Identificering og kortlægning af konflikter samt teknikker og metoder til håndtering af konflikter, så disse ikke eskaleres. Hvad er og hvad er ikke mobning? Intervention i konflikter og ved mobning: fra tab-tab situationer til vind-vind situationer. Fokus på kommunikationens rolle i konflikteskalering samt ledelsens betydning for konfliktudvikling og mobning. Konflikthåndtering: løsningsorienteret mægling m.v. Forebyggelse af mobning på arbejdspladsen: politik og handleplaner – hvad gør man? Fokus på psykologens forskellige roller: Rådgiver, mægler, vejleder m.m.

Varighed: I alt 24 timer. (2 x 2 kursusdage. Mellem de to kursusmoduler arbejdes med opgave i egen organisation).

### 3.19. Transkulturel psykologi

Formål: Psykologen skal tilegne sig forskningsbaseret viden og indsigt hentet fra transkulturelle -, interkulturelle - og kulturpsykologiske samt fra tilgrænsende tværfaglige områder, eksempelvis antropologisk psykiatri og medicin, sociologi, samtidshistorie o.a., med henblik på at kvalificere sin intervention i forhold til: (a) migrantminoriteter i den danske befolkning, (b) udenlandske medarbejdere stationerede i DK, og (c) interkulturelle samarbejdsfelter i udlandet.

Temaer:

Del 1: Afdækning af klienters, patienters og kunders baggrund (12 timer)

- a) Migrations årsager.
- b) Kulturpsykologiske overvejelser ved integrations- og (ud-)stationering.
- c) Forskelle og ligheder mellem migranter – herunder indvandrere og flygtninge – og (ud-)stationerede.
- d) Sociokulturel baggrund og ressourcer i aktuelle livsvilkår. Øvelser med medbragte cases.

Del 2: Intervention i interkulturelt arbejde (12 timer)

e) Transkulturelle sammenligninger mellem dansk og et udsnit af migrantminoriteters eller udenlandsk populations (lokalt relevant) kulturel forståelse af: menneske- og verdenssyn, ethnocentrisme og kulturblindhed, familierelationer, helbred og sygdom, behandling og behandler, o.a.

f) Tolkning i samtale.

g) Ethiske retningslinjer.

h) Interkulturel kompetence.

Øvelser med medbragte cases.

Varighed: Del 1: 12 timer og Del 2: 12 timer, i alt 18 timer.

### 3.20. Supervision af andre faggrupper

Formål: Psykologen skal under dette emne tilegne sig en oversigt over, hvilke problemstillinger der hyppigt forekommer, når man som psykolog skal supervisere andre faggrupper.

Temaer: For at kunne yde en sådan supervision på hensigtsmæssig måde bør følgende temaer indgå: Betydningen af ramme faktorer og organisatoriske forhold for fremme af et hensigtsmæssigt indlæringsklima berøres. Etableringen af den psykologiske kontrakt, håndtering af konflikter i supervisionsgruppen og uden for gruppen samt personlige problemer hos enkeltmedlemmer behandles som centrale områder. Grænserne mellem supervision, terapi, rådgivning og undervisning er ligeledes væsentlige afklaringsområder under emnet.

Varighed: 12 timer.

### 3.21. Ledelse og organisation

Formål: Formålet med kurset er at give psykologen en introduktion til forskellige teorier og forståelser for ledelse og organisationer i såvel offentligt regi som i privat regi.

Psykologen vil få kendskab til forskellige perspektiver på ledelse og ikke mindst hvilken betydning, dette får for ledelsesgerningen i praksis. Præsentationen af de forskellige ledelsesoptikker kobles til organisationsteori, herunder betydningen af sammenhænge mellem fx kultur og struktur, effektivitet og arbejdsglæde etc.

Temaer: Diskursers betydning for ledelses- og organisationsforståelse, Arbejds- og organisationspsykologisk historie, Komplexitet og ledelse, Paradoksledelse, Det personlige lederskab.

Varighed: 12 timer.

### 3.99. Øvrige

For alle specialer gælder, at kurser godkendt under 3.99: Øvrige kan indgå i opfyldelsen af timekravet på det tværgående modul.

## 5.5 Børnemodulet

---

Dette teorimodul på 90 timer er målrettet til alle specialistuddannelser inden for børne- og ungeområdet. Du kan vælge at erstatte disse kurser med kurser valgt inden for dit eget eller andre relevante specialers specialiseringsmoduler. Enkelte kurser kan være obligatoriske, se under dit speciale.

### Formål

- At sikre at du kan foretage metodisk forsvarlige udredninger af børn og unge med psykiske forstyrrelser.
- At give dig tilstrækkelig viden, til at du kan klassificere dysfunktioner hos børn og unge efter et anerkendt diagnosesystem, og at give kendskab til udvikling og diskussioner i forbindelse med diagnosesystemer.
- At sikre at du er i stand til at vælge de interventionsformer, der er relevante for forskellige typer af forstyrrelser. Der skal lægges vægt på interventionsformer med en dokumenteret effekt.
- At gøre dig i stand til at vurdere dit speciales muligheder og begrænsninger med henblik på vurdering af, hvornår en sag eller dele heraf skal visiteres til et andet speciale.
- At sikre at du får kendskab til, hvordan overordnede psykiske funktioner og processer afgrænses og defineres inden for den nyere forskning på området for at opnå fælles brug af termer.
- At sikre at du får viden om relevant lovgivning samt etiske problemstillinger i forbindelse med psykologarbejde inden for børneområdet.

### I modulet skal der undervises i følgende områder:

#### 5.2. Barnets psykiske udvikling og udviklingsforstyrrelser 30 timer

- Den normale sociale, emotionelle og kognitive udvikling. Undervisningen skal fokusere på empirisk viden om udviklingen hos børn og unge.
- Klassifikation af psykiske forstyrrelser ud fra anerkendte diagnosesystemer som ICD og DSM. Hovedvægten lægges på ICD-10.
- Forekomst, ætiologi og udviklingsforløb ved de almindeligste udviklingsforstyrrelser, herunder forstyrrelse af aktivitet og opmærksomhed, spektret af autismeforstyrrelser, specifikke indlæringsvanskeligheder, generelle indlæringsvanskeligheder, adfærdsforstyrrelser, sociale funktionsforstyrrelser, emotionelle forstyrrelser samt medfødt og erhvervet hjerneskade.

#### 5.3. Psykologisk udredning (tidl. Den psykologiske undersøgelse) 36 timer

### **Der skal undervises i følgende undersøgelsesmetoder:**

- Psykologiske test. Hovedvægten skal lægges på de brede kvantitative test, men kvalitative test skal også inddrages.
- Observationsmetoder.
- Rating scales, spørgeskemaer, interview.
- Metoder til undersøgelse af det familiemæssige og sociale miljø.

### **Desuden skal der undervises i:**

- Den hypoteseafprøvende procedure.
- Psykometriske egenskaber ved anvendte undersøgelsesmetoder.
- Differentialdiagnostiske problemstillinger.
- Tolkning af undersøgelsesresultater.
- Rapportskrivning.
- Formidling af resultater til barnet eller den unge, familien og behandlere.

## 5.4. Valg af interventionsformer, børn og unge 12 timer

Formål: Formålet er, at deltagerne efter endt kursus kan beslutte og tilrettelægge relevante interventionsformer for børn og unge i udsatte situationer, samt at deltagerne kan vurdere effekten af den valgte interventionsform. Deltagerne trænes i at inddrage diagnostiske, funktionelle, kontekstuelle og sociale tilgange som grundlag for dette arbejde. Desuden inviteres deltagerne til at reflektere over psykologens muligheder for at intervenere i forhold til individ, familie, gruppe og samfund på baggrund af teoretisk og empirisk viden.

Temaer: De almindeligste interventionsformer ift. forældre, børn, unge og familier, evidensbaseret praksis, pædagogiske/psykologiske handleplaner, evaluering af effekten ved valgte interventionsformer.

## 5.5. Lovgivning og etik i relation til psykologarbejde inden for børne- og ungeområdet 12 timer

Undervisning i de relevante love inden for børne- og ungeområdet:

- Psykologloven
- Forvaltningsloven
- Lov om social service
- Folkeskoleloven

Der skal desuden undervises i etik i relation til de psykologiske arbejdsopgaver, herunder udfærdigelse af rapporter, formidling, rådgivning samt behandling.

[Print Børnemodulet](#)

## 5.10 Voksenmodulet

---

Dette teorimodul på 90 timer er målrettet til alle specialistuddannelser inden for voksenområdet. Du kan vælge at erstatte disse kurser med kurser valgt inden for dit eget eller andre relevante specialers specialiseringsmoduler.

Enkelte kurser kan være obligatoriske, se under dit speciale.

### Formål

Formålet med teorimodulet er at sikre:

- At psykologen kan foretage metodisk forsvarlige udredninger af voksne med psykiske forstyrrelser.
- At psykologen kan stille, beskrive og formidle korrekte diagnoser.
- At psykologen kan indstille klienten til den form for behandling, som på et dokumenteret grundlag med størst sandsynlighed vil afhjælpe de konstaterede problemer.
- At psykologen er i stand til at vurdere eget speciales muligheder og begrænsninger med henblik på vurdering af, hvornår en sag eller dele heraf skal visiteres til et andet speciale.

Enkelte dele af fællesmodulerne kan være obligatoriske for nogle af specialerne. Et eksempel er, at der i psykoterapi kræves 18 timer af assessmentkurset på voksenmodulet. Voksenmodulets assessmentkursus har et timetal på 48. Hvis en underviser skulle søge fx et assessmentkursus på 18 timer vurderet, skal ansøgningen sendes til Psykoterapeutisk fagnævn. Kursusudvalget godkender kun kurser, der er beskrevet med alle timerne, og alle de emneområder, der indgår i beskrivelsen.

### Kurser i voksenmodulet

Kurserne i voksenmodulet er ændret.

Ændringen har ikke nogen betydning for dig, der har gennemført kurserne inden ændringen. Kurserne vil kunne godkendes som hidtil i din specialistuddannelse.

De nye kurser vil blive udbudt af Dansk Psykolog Forening i de fremtidige kursusprogrammer fra 2015.

## 10.2 Assessment - Systematisk klinisk udredning og vurdering 48 timer

Tidligere også 10.3 Differentialdiagnostik

## Formål

Formålet med teorimodulet er, at deltagerne skal få et omfattende kendskab til undersøgelsesprocedurer, test og diagnostisk klassifikation for på denne baggrund at kunne planlægge undersøgelsesforløb, således at de forelagte problemstillinger belyses bedst muligt.

Deltagerne undervises i at beskrive klienter og patienters aktuelle funktionsniveau på det kognitive, emotionelle og adfærdsmæssige område.

Mindst halvdelen af timerne bør tage sit udgangspunkt i det store mellemområde af lidelser, som psykologer ofte arbejder med, dvs. personlighedsmæssige problemer og lette til middelsvære symptomtilstande.

Det er centralt, at deltagerne får et både nuanceret og præcist kendskab til, hvornår en tilstand kan betegnes med en anerkendt psykiatrisk diagnose. Derfor bør der undervises i både kriterierne for de mest almindelige diagnoser og i undersøgelsesmetoder, der er udviklet med henblik på afklaring af disse.

## Vigtige delmål

Vigtige delmål er for det første, at deltagerne opnår indsigt i de anvendte metoders muligheder og begrænsninger. For det andet skal man opnå færdighed i at kunne bedømme, hvornår opgaver skal videresendes til andre specialister eller faggrupper med henblik på yderligere udredning og eventuelt behandling.

Desuden er det vigtigt, at deltagerne får kendskab til komplicerede typer af opgaver og problemstillinger inden for eksempelvis retspsykiatri og neurologi.

## Kurser

Undervisningen kan være mere eller mindre bredt orienteret alt afhængigt af timeantallet. Eksempler på kursustyper med et mere afgrænset område og timeantal kunne være: det diagnostiske dynamiske interview, hospitalsudredning, ICD-10 systemet, assessment af ikke-psykotiske lidelser, assessment af sværere psykiatrisk lidelser, assessment af angsttilstande og assessment inden for revalidering.

## 10.4 Personlighedsforstyrrelser og personlighedsteori 18 timer

Formålet med dette element er at give deltagerne en sammenhængende viden om personlighedsforstyrrelser og psykopatologi i et udviklingspsykologisk perspektiv.

Der undervises i, hvordan biologiske, psykologiske og sociale forhold former personlighedsdannelsen og danner grundlaget for disse forstyrrelser.

Der undervises i det dynamiske samspil mellem de forskellige faktorer. Grænseområderne til mere alvorlige forstyrrelser, skizofreni, depression og paranoia inddrages.

## 10.5 Psykoterapeutisk behandling 12 timer

### Tidligere 10.5 Valg af interventionsformer

Formålet med dette element er at give deltagerne en nuanceret viden om psykoterapeutisk behandling.

Deltagerne skal opnå en overordnet forståelse for kompleksiteten bag vurderingen af henvendelsesårsager, psykisk lidelse og diagnostik.

Deltagerne skal opnå viden om, hvad der virker ved psykoterapi og lære at forholde sig reflekterende til de forskellige elementer af den psykoterapeutiske behandling – eksempelvis den valgte teknik, klientens ønsker og forudsætninger for psykoterapeutisk behandling, samt terapeutens egne styrker og svagheder.

## 10.6 Lovgivning og etik i relation til psykologarbejde inden for voksenområdet 12 timer

Undervisning i de relevante love inden for voksenområdet (psykologloven, forvaltningsloven, relevant lovgivning på social- og sundhedsområdet).

Der skal desuden undervises i etik i relation til forskellige psykologiske arbejdsopgaver, herunder udfærdigelse af rapporter, rådgivning og anden form for formidling.

## 5.6 Specialistuddannelse i klinisk børnepsykologi

---

### Hovedområderne i specialistuddannelsen

- Diagnostik og psykopatologi
- Psykologiske undersøgelsesmetoder og interventionsformer

Udredning og intervention ses ikke som adskilte arbejdsområder, men som arbejdsforløb, der over tid spiller sammen.

I intervention er hovedvægten lagt på psykoterapeutiske metoder, men du skal også arbejde med andre metoder, der kan fremme udvikling og forandring, først og fremmest konsultation og supervision af andre faggrupper.

For at udvikle de fornødne psykoterapeutiske færdigheder anbefaler vi, at du deltager i et sammenhængende længerevarende uddannelsesforløb i psykoterapi, der er relevant i forhold til psykoterapeutisk arbejde med børn, unge eller familier. Vi anbefaler et uddannelsesforløb, der både indeholder undervisning i teori og metode og indeholder supervision af terapeutisk arbejde, og som er godkendt af fagnævnet i emneområdet vedr. psykoterapeutiske metoder.

### Fleksibelt valg i klinisk børnepsykologisk specialistuddannelse

Uddannelsen er omfattet af principperne i Fleksibelt valg.

- I det tværgående modul er kurserne 3.17 og 3.20 fortsat obligatoriske, samt enten 3.1 eller 3.2.
- Supervision skal ydes af godkendt specialist i klinisk børnepsykologi med min. 75 % af den samlede supervision.



- Andre med særlig kompetence kan godkendes som supervisorer med max. 25 % (50 timer) af den samlede supervision. Før et supervisionsforløb påbegyndes, med supervisor som ikke er specialist i klinisk børnepsykologi, bør fagnævnet kontaktes med henblik på godkendelse af supervisor.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen

### SOM SPECIALIST I KLINISK BØRNEPSYKOLOGI SKAL DU:

- Kunne foretage metodisk forsvarlige udredninger og undersøgelser af børn og unge med psykiske og sociale forstyrrelser.
- Kunne beskrive, analysere og vurdere koblingen mellem de kognitive, følelsesmæssige, personlighedsmæssige og sociale vanskeligheder hos børn og unge med psykiske og sociale forstyrrelser.
- Kunne klassificere psykiske forstyrrelser ud fra et anerkendt diagnosesystem samt have kendskab til udviklingen og diskussionerne i forbindelse med diagnosesystemer.
- Have terapeutiske kompetencer i forhold til mindst en af følgende terapiformer: individuel terapi eller gruppeterapi i forhold til børn eller unge, familierapi og relationsbehandling, bl.a. i forhold til det tidlige forældre-barn-samspil.
- Kunne foretage evalueringer af anvendte interventionsformer.
- Have kompetencer i forhold til konsultation og supervision, hvor psykologen skal kunne inddrage og formidle relevant psykologisk viden om processer på både individ-, gruppe- og organisationsniveau.

### DET OPNÅS VED AT SIKRE, AT DU:

- Har viden om og overblik over, hvilke interventionsformer der egner sig til bestemte problemstillinger.
- Har viden om relevant lovgivning inden for børneområdet samt kendskab til etiske aspekter inden for området.
- Har viden om juridiske og sociale systemer i forhold til børn og unge set i sammenhæng med psykologens arbejdsopgaver.
- Er opmærksom på grænsefladerne mellem de forskellige arbejdsområder og faggrupper inden for børne- og ungeområdet, således at den kliniske børnepsykolog er opmærksom på egne faglige muligheder og begrænsninger.

Der er krav om bredt kendskab til, og erfaring med behandling af børn og unge op til 21 år, hvor praksis ikke udelukkende kan bestå i arbejdet med unge eller familier, men hvor psykologen også skal have erfaringer med de yngre børn.

### Specialistuddannelsen omfatter følgende dele

Psykologisk praksis, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.

Supervision/ personligt udviklingsarbejde – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 40 timer.

Teori – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer.

## 1.6 Psykologisk praksis

Godkendelse af et børnepsykologisk specialistuddannelsesforløb forudsætter, at ansøgeren er knyttet til et bredt felt af praksisområder, hvor der arbejdes med en variation af arbejdsmetoder og problemstillinger. Dette sikres bedst gennem to eller flere ansættelser.

Det overordnede krav er mindst 5 års ansættelse, heraf 3 år efter autorisation inden for det børnepsykologiske område. Der kan være tale om ansættelse inden for pædiatri og børnepsykiatri, kommunale forvaltningers børne-, unge- og familieafdelinger, dag- og døgnbehandlingsinstitutioner og andre specialinstitutioner for børn.

Det direkte sagsarbejde skal være sammensat således, at både udredning og intervention er dækket ligeligt.

### Udredning

- Du skal kunne anvende et bredt spektrum af børnepsykologiske undersøgelsesmetoder og have en dyberegående specialviden inden for særlige områder.
- På baggrund af undersøgelser skal du kunne udarbejde en beskrivelse af barnets udviklingshistorie, foretage en differentialdiagnostisk vurdering samt foreslå og udforme relevante foranstaltninger og behandlingstiltag.
- Endelig skal du kunne formidle undersøgelsesresultater til børn, unge, forældre og andre faggrupper.

### Intervention

- Du skal have terapeutiske kompetencer i forhold til mindst én af følgende terapiformer: individuel terapi eller gruppeterapi i forhold til børn eller unge, familieterapi og relationsbehandling, bl.a. i forhold til det tidlige forældre-barn-samspil.
- Du skal desuden kunne give rådgivning og vejledning til børn, unge og forældre samt yde konsultation og supervision til relevante faggrupper, hvor du skal kunne inddrage relevant psykologisk viden om processer på både et individ-, et gruppe- og et organisationsniveau i forståelsen af barnets eller den unges problemer.
- Endvidere skal du kunne afklare, hvornår behandlingsopgaver bedst varetages gennem direkte psykologiske interventionsformer som terapi, og hvornår de bedst varetages gennem indirekte interventionsformer som konsultation eller supervision af andre faggrupper.

## 2.6 Supervision i klinisk børnepsykologi

Du skal i din specialistuddannelse modtage supervision i minimum 200 timer.

Supervisionen skal være rettet mod følgende områder

- Udredning (undersøgelsesmetoder, diagnostik mv.): mindst 90 supervisionstimer.
- Psykoterapeutiske forløb: mindst 90 supervisionstimer.
- Konsultation og supervision af andre faggrupper: mindst 20 supervisionstimer.
- De etiske, organisatoriske og lovmæssige forhold, der er forbundet med arbejdet, skal inddrages i supervisionen.

Ud over metodiske færdigheder i det klinisk psykologiske arbejde skal kontaktforholdet mellem klient og psykolog inddrages i supervisionen.

Supervisionen skal ydes af godkendte specialister i klinisk børnepsykologi. Andre med særlig kompetence kan godkendes som supervisor i op til 25 % af den samlede supervision. Før et supervisionsforløb påbegyndes med en supervisor, der ikke har den kliniske børnepsykologiske specialistuddannelse, bør Børnepsykologisk Fagnævns godkendelse søges.

Supervisionen skal finde sted hos mindst to forskellige supervisorer inden for både intervention og udredning for at sikre bredden.

### 3.6 Personligt udviklingsarbejde

I specialistuddannelsen i klinisk børnepsykologi er der krav om egenerapi/personligt udviklingsarbejde for at styrke psykologens kendskab til sig selv og til egne muligheder og begrænsninger i arbejdet.

Egenerapi/personligt udviklingsarbejde skal have et omfang af mindst 40 timers individuel terapi eller 48 timers terapi i gruppe, modtaget hos en specialistgodkendt klinisk psykolog.

Vi anbefaler, at egenerapien/det personlige udviklingsarbejde skal varetages af en anden person, end den der indgår i undervisning eller supervision.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistuddannelse.

### 4.6 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistuddannelse](#)

### 5.6 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

Den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer:

I Børnemodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger du dig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser.

Det tværgående modul og specialiseringsmodul er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det børnepsykologiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor.

### 5.3.6 Det tværgående modul i klinisk børnepsykologi

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistuddannelserne. Modulet består af 60 timers kursusvirksomhed.

I forbindelse med den børnepsykologiske specialistuddannelse skal man som minimum deltage i kurserne:

#### **Enten kursus 3.1 eller kursus 3.2**

3.1 Praktisk organisationspsykologi (24 timer)

3.2 Organisationspsykologi (12 timer)

#### **Samt begge kurser:**

3.17 Psykologen som konsulent (12 timer)

3.20 Supervision af andre faggrupper (12 timer)

### 5.6 Specialiseringsmodul i klinisk børnepsykologi

Specialiseringsmodul på 150 timer er den teoretiske kerne i specialistuddannelsen. I specialiseringsmodul skal der undervises i følgende områder:

#### 6.4.4.2.1. Diagnostik og psykopatologi 24 timer

- Klassifikationssystemer for psykopatologi inden for børne- og ungdomsområdet med hovedvægt på diskussion af anerkendte diagnosesystemer som ICD-10.
- Adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser samt personlighedsforstyrrelser.
- Diagnostik inden for spædbarns- og småbørnsområdet, herunder diagnosesystemet Diagnostic Classification: 0-3.

#### 6.4.4.2.2. Psykologiske undersøgelsesmetoder 48 timer

- Observationsmetoder, herunder metoder til observationer af bl.a. spædbørn, småbørn, børns leg, det tidlige forældre-barn-samspil, relationerne i familien generelt og relationer i øvrigt (børnegrupper, grupper af unge, samspil mellem børn og pædagoger etc.).
- Diagnostiske interviews af større børn, unge og familier.
- Psykologisk testning med fokus på det personlighedsmæssige og sociale område.

Undervisning i testning inden for det kognitive område foregår på det fælles børnemodul.

I specialiseringsmodulet skal der sættes fokus på, hvordan kognitive, følelsesmæssige, personlighedsmæssige og sociale forhold spiller sammen.

Undervisningen skal omfatte teoridannelserne bag de forskellige test, administrationen af testene samt tolkning af resultaterne.

#### 6.4.4.2.3. Psykoterapeutiske metoder 78 timer

- Psykoterapeutiske metoder inden for børne-, unge- og familieområdet.

Psykologen skal koncentrere sig om et terapeutisk område (eventuelt to tilstødende områder), som man går i dyb-den med. Man kan vælge mellem individuel terapi eller gruppeterapi i forhold til børn og unge, familierapi eller relationsbehandling i forhold til den tidlige forældre-barn-kontakt. Teoridannelserne bag de psykoterapeutiske metoder skal belyses.

- Den psykoterapeutiske praksis.
- Evaluering af psykoterapeutiske forløb.

Du kan med fordel erstatte denne del af specialiseringsmodulet med et længerevarende uddannelsesforløb inden for et relevant psykoterapeutisk område, som både omfatter undervisning i teori og metode samt omfatter supervision af psykoterapeutisk arbejde.

## TILMELDING

Der kræves ikke tilmelding til den børnepsykologiske specialistuddannelse.

[Print Specialistuddannelse i klinisk børnepsykologi](#)

## 5.7 Specialistuddannelse i klinisk børneneuropsykologi

---

### FLEKSIBELT VALG I KLINISK BØRNENEUROPSYKOLOGI

Uddannelsen er omfattet af principperne i Flexibelt valg.

Kurser der er over 10 år gamle på godkendelsestidspunktet kan ikke anvendes.

Fagnævnet kan dispensere herfor, hvis de finder at indholdet stadig er aktuelt.

Obligatoriske kurser i det tværgående modul er 3.11 og 3.13.

## TILMELDING

Før du starter på specialistuddannelsen i børneneuropsykologi, skal du tilmelde dig via den elektroniske ansøgning på Mit DP.

[Gå til Mit DP](#)

Specialistuddannelsen i klinisk børneneuropsykologi skal kvalificere dig til selvstændigt at kunne varetage undersøgelser og intervention inden for det børneneuropsykologiske arbejdsområde på et videnskabeligt grundlag.

Specialistuddannelsen skal sikre, at du har en bred viden inden for områdets forskning, teorier og metoder.

I arbejdet skal inddrages viden om feltets samfundsmæssige, etiske og lovgivningsmæssige forhold.

### **Som specialisten i børneneuropsykologi skal du kunne:**

- Udføre en udtømmende børneneuropsykologisk udredning af børn og unge.
- Formidle undersøgelsesresultatet til klient, forældre og institutioner såvel mundtligt som i form af rapporter og erklæringer.
- Udforme behandlingsplaner og udføre behandling i forhold til de identificerede funktionsforstyrrelser og ressourcer.
- Udføre opfølgning og evaluering af forløbet.
- Bidrage til fagets kliniske og forskningsmæssige udvikling samt kunne bidrage til sundhedsfremmende tiltag inden for specialet.

### **Dette opnås ved at sikre, at du:**

- Som udgangspunkt har et bredt og omfattende kendskab til forskning, teorier og metoder inden for det børnepsykologiske område.
- Har en videnskabelig baseret viden om hjernens udvikling.
- Har en videnskabelig baseret viden om neuropsykologiske funktioners udvikling hos børn og unge.
- Har en videnskabelig baseret viden om neuropsykologiske funktionsforstyrrelser hos børn og unge.
- Har viden om etiske og lovgivningsmæssige aspekter inden for området.

## Specialistuddannelsen omfatter følgende dele

### 1.7 Psykologisk praksis i klinisk børneneuropsykologi

Mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.

Med henblik på at, du opnår bredde i praksis, skal du have mindst to forskelligartede ansættelser inden for det børne- og ungdomsneuropsykologiske område af minimum ½ års varighed.

Andre praksisforhold, eksempelvis følordning (1 års varighed med 1 ugentlig arbejdsdag på fuld tid) eller praksis i forbindelse med ph.d.-projekt vil efter individuel vurdering kunne godkendes.

### **Igennem praksis skal specialisten erhverve:**

- Klinisk erfaring med børn/unge med de mest almindeligt forekommende børneneuropsykologiske vanskeligheder: generelle og specifikke indlæringsvanskeligheder (fx generel retardering, dysfasi, dysleksi), udviklingsforstyrrelser (fx hyperkinetisk syndrom/DAMP/ADHD, autisme, Aspergers syndrom), epileptiske syndromer, medfødte og erhvervede hjerneskader (fx cerebral parese, hovedtraumer), genetiske syndromer m.m.
- Kendskab til andre psykopatologiske tilstande med henblik på differentialdiagnostiske problemstillinger.
- Praktisk erfaring med et bredt udsnit af børneneuropsykologiske undersøgelsesmetoder.
- Praktisk erfaring med tilrettelæggelse og udførelse af neuropsykologiske undersøgelser af børn og unge med henblik på diagnosticering, funktionsbeskrivelse og behandlingstilrettelæggelse.
- Praktiske erfaringer med formidling af undersøgelsesresultater og forståelsesramme til klient, familie og andre faggrupper.
- Praktisk erfaring med udarbejdelse af planer for intervention og anden behandling.
- Praktisk erfaring med udførelse af forskellige interventionsformer.
- Praktisk kendskab til familiemæssige og sociale problemer i relation til de nævnte neuropsykologiske problemstillinger samt intervention i relation til disse.
- Praktisk erfaring med tværfagligt samarbejde samt kendskab til de forskellige faggruppers praksis.

## 2.7 Supervision i klinisk børneneuropsykologi

Specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 40 timer.

Den børneneuropsykologiske specialistuddannelse omfatter 200 timers dokumenteret supervision ved godkendt specialist i børneneuropsykologi.

Supervisionen skal sikre, at du tilegner dig kliniske færdigheder og refleksion i udøvelse af faget. Dette omfatter: faserne i undersøgelses- og behandlingsarbejdet, arbejdets faglige kvalitet, forholdet til og samarbejdet med andre faggrupper i udøvelse af sagsarbejdet, den organisatoriske og lovmæssige sammenhæng, hvori arbejdet finder sted, de etiske forhold forbundet med arbejdet inden for området samt psykolog-patient-relationen i undersøgelses- og interventionssammenhæng.

Supervisionen skal dække samtlige aspekter i det praksisfelt, der kræves under praksisdelen.

Der skal være supervisionsforløb med minimum 3 forskellige supervisorer. Supervisionsforløb skal være på minimum 10 timer, dog kan kortere supervisionsforløb godkendes med max. 30 timer i alt.

Supervision ved andre akademiske faggrupper kan godkendes med i alt max. 60 timer (børnneurologer og børnepsykiatere max. 20 timer, specialister i voksenneuropsykologi max. 40 timer, andre for problemstillingen relevante psykologspecialister i max. 20 timer).

#### **FAKTA**

Du og din supervisor skal løbende evaluere supervisionen for at sikre, at den samlede supervision findes tilfredsstillende gennemført.

[Se supervisionsskemaet](#)

### 3.7 Personligt udviklingsarbejde

Personligt udviklingsarbejde har et omfang på 40 timer, og kravet kan opfyldes i tilknytning til de generelle supervisions-krav. I de 40 timer skal der fokuseres på de relationelle aspekter (psykolog-patient-relationen) og på din personlige stil/rolle som kliniker i undersøgelses- og interventionssammenhæng.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistedannelse.

### 4.7 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistedannelse](#)

#### **FAKTA**

Kurser over 10 år gamle på godkendelsestidspunktet kan ikke anvendes. Fagnævnet kan dispensere herfor, hvis de finder at kursets indhold stadig er relevant.

Teorikurset i forskningsmodulet er obligatorisk, og du skal i forbindelse med forsknings- og formidlingsmodulet have godkendt et skriftligt produkt. [Se kapitel 4](#)

### 5.7 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

Den teoretiske del af specialistedannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer:

I Børnmodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger du dig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistedannelser.

I børnmodulet er ingen kurser obligatoriske.

#### 5.3.7 Det tværgående modul i klinisk børneneuropsykologi

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistedannelserne. Modulet består af 60 timers kursusvirksomhed.



## **Fra dette modul er der følgende kurser obligatoriske i den børneneuropsykologiske specialistuddannelse**

3.11. Funktionel neuroanatomi

3.13. Billeddannelses teknikker

## 5.7 Specialiseringsmodul i klinisk børneneuropsykologi

Specialiseringsmodul på 150 timer er den teoretiske kerne i specialistuddannelsen. I specialiseringsmodul skal der undervises i følgende områder:

### *7.4.4.2.1. Udvikling i neuropsykologisk perspektiv 30 timer*

Kurset skal omhandle neurokognitiv viden om nedenstående domæners neurale basis, funktion og udvikling: sprog, opmærksomhed, eksekutive funktioner, indlæring og hukommelse, visuospatiale funktioner, social kognition, emotionelle funktioner, motorik.

### *7.4.4.2.2. Neuropsykologiske funktionsforstyrrelser 42 timer*

Kurset skal omhandle den nyeste videnskabelige viden om de børneneuropsykologiske funktionsforstyrrelses ætiologi, udviklingsforløb, symptomer/fremtrædelsesformer, differentialdiagnostik samt behandling. Hovedvægten lægges på specifikke, generelle og gennemgribende udviklingsforstyrrelser, medfødte og erhvervede hjerneskader, sjældne genetiske syndromer og epilepsi.

### *7.4.4.2.3. Udredningsprocedurer 42 timer*

Kurset skal sætte dig i stand til at foretage en omfattende og nuanceret udredning inden for samtlige kognitive domæner samt erhverve dig viden om de forskellige undersøgelsesprocedurers validitet og reliabilitet. Desuden skal du kunne gennemføre anamnese, administrere neuropsykologiske test, vurdere testresultater, foretage klinisk observation, anvende og tolke spørgeskemaer og ratingscales samt foretage en samlet vurdering af data og kunne udarbejde rapporter og erklæringer.

*I den børneneuropsykologiske specialistuddannelse kan Rorschach-kurser maksimalt godkendes med 6 timer.*

### *7.4.4.2.4. Intervention 36 timer*

Du skal kunne formidle undersøgelsesresultater og på baggrund af disse organisere og udføre relevante og evidensbaserede interventionsformer.

Kurset skal omhandle: rådgivning og vejledning af barn, familie og professionelt netværk, udarbejdelse af behandlingsplaner og planer for adfærdsmodificerende pædagogik og miljøtilrettelæggelse, psykoedukation, kognitiv terapi og kognitiv træning, tværfaglig supervision.

## 19.7 Specificerede krav til supervision af supervision i supervisoruddannelsen

Supervision af supervision kan foregå i erfagrudder på 4-12 specialister, enten ledet af en færdiguddannet supervisor i børneneuropsykologi eller som gensidig supervision.

I kan lade gensidig direkte observation og efterfølgende feedback i gruppen eller videooptagelser af supervisionsforløb til fælles drøftelse indgå, ligesom I kan behandle forskellige tilgange til supervisionen.

[Link til 19. supervisoruddannelsen](#)

## 5.8 Specialistuddannelse i pædagogisk psykologi

---

### **DE PÆDAGOGISK PSYKOLOGISKE INTERVENTIONSFORMER OMFATTER:**

Forebyggende indsats – at skabe optimale udviklingsbetingelser.

Foregribende indsats – identificere og foregribe risiko for mulig fejludvikling.

Indgribende indsats – iværksætte forandringsprocesser og foranstaltninger.

### **TILMELDING**

Før du begynder på specialistuddannelsen i pædagogisk psykologi, skal du tilmelde dig via den elektroniske ansøgning i [Mit DP](#).

## Formål med specialistuddannelsen

I specialistuddannelsen i pædagogisk psykologi lægges hovedvægten på at forstå det enkelte barn i en social sammenhæng.

Uddannelsen skal kvalificere dig til at arbejde med hensigtsmæssige ændringer af børns relationer og dermed medvirke til at sikre, at de voksne, grupper, institutioner og systemer i størst mulig udstrækning indbygger nødvendig hensyntagen i daginstitutioner og skoler og andre offentlige tilbud til børn og unge.

## Fleksibelt valg i pædagogisk psykologisk specialistuddannelse

Uddannelsen er omfattet af principperne i Flexibelt valg.

Supervisorer fra andre børnespecialer godkendes efter vurdering af deres CV.

Fagnævnet kan med baggrund i konkret og individuel vurdering dispensere fra gældende aktualitetskrav, når der forekommer væsentlige årsager hertil.

Kravet om kurset Praktisk organisationspsykologi – 3.1 (24 timer) UDGÅR og erstattes med Organisationspsykologi – 3.2 (12 timer).

Kurset 3.17 Psykologen som konsulent er obligatorisk.

### **Som specialist i pædagogisk psykologi skal du:**

- Kunne undersøge og vurdere samspillet og betydningen af forskellige typer af årsagsfaktorer i den konkrete sag – medicinsk/organiske faktorer, psykologiske faktorer og kontekstuelle faktorer. Forståelse af det enkelte barns perspektiv vil være væsentlig i alle tilfælde.
- Være i stand til at beskrive systemers/organisationers miljø og have fokus på kontekstuelle faktoreres rolle i forbindelse med udvikling af psykisk sundhed og mistrivsel.
- Kunne arbejde med pædagogisk-psykologiske interventionsformer i alle relationsmæssige forhold med baggrund i, at læring er såvel en individuel som social proces.

### **Dette opnås ved at sikre, at du:**

- Erhverver sig den fornødne videnskabelige baggrund til at vurdere og tage kritisk stilling til, hvilke former for pædagogisk psykologisk indsats der vil være relevante i konkrete situationer samt at kunne foretage en relevant evaluering.
- Kan arbejde organisatorisk med problemstillinger vedrørende læring, udvikling og forandring.
- Med udgangspunkt i en kontekstuel synsvinkel skal specialisten på et videnskabeligt grundlag og ud fra en ressource- og relationsorienteret opfattelse kunne rette praksis mod at fremme og støtte det enkelte individs selvoplevelse og mestring i den kontekst, hvor det befinder sig.
- Skal kunne sætte sin rådgivning ind i en helhed ved at kunne gennemføre de relevante metateoretiske overvejelser i forbindelse med indsats for børn og unge – herunder at inddrage hensyn til samfundsmæssige og etiske forhold.

## Specialistuddannelsen omfatter følgende dele

### Psykologisk praksis

Psykologisk praksis skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for det pædagogisk-psykologiske arbejdsområde efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.

Der vil typisk være tale om arbejdsopgaver, som du får ved ansættelse ved de kommunale pædagogisk-psykologiske rådgivningskontorer. Arbejdsopgaverne skal omfatte rådgivning og vejledning af forældre, pædagoger, lærere, skole- og institutionsledere og kommunale ledere i forbindelse med arbejdet med børn og unge.

Der skal være arbejdet med udredningsopgaver, der kan afdække behov for at planlægge relevante ændringsprocesser i forbindelse med grupper af børn, daginstitutioner- og skoleudvikling eller ændring af eksisterende systemer – herunder have skabt sig erfaring med at indsamle data på et forskningsmæssigt grundlag.

Beskæftigelsen skal desuden rumme erfaring med at gennemføre konkret intervention/udvikling på baggrund af konkrete oplæg til forandringsinitiativer for grupper og organisationer.

Du skal medvirke ved såvel planlægning som gennemførelse, evaluering og rapportering af interventionen.

Krav til beskæftigelse med såvel udredning som intervention er beskrevet mere detaljeret i forbindelse med beskrivelsen af krav til den teoretiske del.

## 2.8 Supervision i Pædagogisk Psykologisk specialistuddannelse

Den pædagogisk-psykologiske specialistuddannelse forudsætter, at du har modtaget 200 timers dokumenteret sagssupervision ved godkendt specialist i pædagogisk psykologi, eller godkendt specialist fra de to øvrige specialistuddannelser på børneområdet efter konkret CV-vurdering i det enkelte tilfælde.

### Vejledning og supervision skal omfatte:

- Faserne i dit sagsarbejde.
- Forholdet til og samarbejdet med faggrupper i udøvelse af sagsarbejdet.
- Den organisatoriske og lovmæssige sammenhæng, hvori arbejdet finder sted.
- Ethiske forhold forbundet med arbejdet inden for uddannelsesområdet.

Det forudsættes, at der gennemføres supervision ligeligt i forhold til såvel udredning som intervention.

## 3.8 Personligt udviklingsarbejde

Personligt udviklingsarbejde i mindst 40 timer (fx egenerapi eller feedback på egen stil) med fokus på psykologens personlige funktionsmåde i sagsarbejdet.

Det personlige udviklingsarbejde skal ske ved en godkendt specialist uanset speciale også selv om du har modtaget op til 60 timers supervisionstimer af en godkendt specialist med et andet speciale end pædagogisk psykologi.

Der kan være tale om supervision eller coaching på egen rådgivnings-/konsulentfunktion og individuel egenerapi.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistuddannelse.

## 4.8 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistuddannelse](#)

## 5.8 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

Den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer:

I Børnmodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger du dig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser.

Det tværgående modul og specialiseringsmodulet er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det pædagogisk-psykologiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor:

### 5.3 8 Det tværgående modul i pædagogisk psykologi

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistuddannelserne. Modulet består af 60 timers kursusvirksomhed.

Når du er i gang med den pædagogisk-psykologiske specialistuddannelse, er der to obligatoriske kurser i det tværgående modul, mens du frit kan vælge mellem de øvrige:

#### 3.2. Organisationspsykologi

##### 3.17. Psykologen som konsulent

### 5.8 Specialiseringsmodulet i pædagogisk psykologi

Specialiseringsmodulet skal sikre den specifikke og specialiserede viden inden for det pædagogisk-psykologiske område.

Det omfatter 150 timers teoriundervisning i følgende emner:

#### *8.4.4.2.1. Udviklings-, lærings- og organisationsteorier 50 timer*

Du skal på et videnskabeligt niveau tilegne dig viden og indsigt i de nyeste teorier om børn og unges udvikling og kunne vurdere, hvordan de influerer på teorier om læring og ændringsprocesser.

Herfra skal du kunne vurdere og tage kritisk stilling til, hvilke former for pædagogisk-psykologisk indsats der vil være relevant i de konkrete situationer, samt kunne foretage en relevant evaluering.

#### **Du skal således bl.a.**

- Have viden og indsigt i, hvordan børn og unge udvikler sig, og ud fra den baggrund kunne vurdere, hvordan der skabes de bedste betingelser for en optimal udvikling hos den enkelte.
- Ud fra læringsteorier kunne beskrive vanskelighedernes indflydelse på funktionsmulighederne hos den enkelte, såvel som i familien, institution og skole.
- Kunne rådgive om pædagogiske metoder og undervisningsformer i forhold til teorier om børns udviklingsforløb.

#### **Emneområder, der omfatter såvel individ som gruppe og organisation**

- Teorier om børn og unges udvikling: kognitivt, socialt og følelsesmæssigt.
- Teorier om lærings- og forandringsprocesser.
- Indlæringsforudsætninger.
- Personlighedspsykologiske forhold.
- Teorier om organisationer og organisationsudvikling.
- Organisationsforståelse herunder organisationskultur.
- Evalueringsformer.

#### *8.4.4.2.2.1. Udredning 50 timer*

Emneområdet skal sikre viden og indsigt i psykologiske mekanismer i organisationer, når de skal påvirkes til at arbejde med relevante forandringer.

### **Specialisten i pædagogisk psykologi skal kunne:**

- Skabe sig et overblik over de sociale systemer som grundlag for at vurdere konkrete muligheder for ændringer.
- Afdække organisationspsykologiske problemstillinger og komme med forslag til løsningsmodeller, som er brugbare i den aktuelle sammenhæng samt rådgive involverede parter.
- Udvælge metoder, der er relevante i forhold til problemstillingen.

Som specialist i pædagogisk psykologi skal du metodisk kunne analysere dit arbejdsområdes problemfelter på individ-, gruppe – og organisatorisk niveau. Dette omfatter bl.a. udredningsopgaver, konsulentarbejde og beskrivelse af systemer. Heri kan indgå data indsamlet gennem undersøgelser på et forskningsmæssigt grundlag.

Du skal kunne danne dig det nødvendige faglige overblik, herunder kunne opstille relevante arbejdshypoteser. Dette skal kunne udformes til et helhedsoplæg til brug for pædagogisk vejledning.

Du skal også kunne foretage en evaluering af effekten af den gennemførte indsats. Du skal derfor på et videnskabeligt niveau kunne designe såvel mindre som større opgørelser/undersøgelser af effekten af det pædagogisk psykologiske arbejde.

Du skal kunne foretage en kritisk vurdering af rolle- og professionsforhold samt fagetiske dilemmaer, herunder inddrage relevante samfundsmæssige og generelle etiske forhold.

### **Emneområder**

- Analysemetoder af institutioner og skoler som pædagogisk udviklingsmiljø for børn.
- Analyse af muligheder og begrænsninger ved undersøgelses- og observationsmetoder mv.
- Dataindsamling og bearbejdning i pædagogisk-psykologisk arbejde på et videnskabeligt niveau.
- Udformning af planer for indsats på baggrund af indsamlet datamateriale.
- Forskning i det pædagogisk-psykologiske arbejdsområde: Metoder, arbejdsmåder, opstilling af forsøgsdesign.

#### *8.4.4.2.2. Intervention 50 timer*

Udredningen skal give grundlag for, at du selvstændigt skal kunne fremkomme med oplæg til og medvirke aktivt i konkrete forandringsinitiativer i organisationer.

Du skal have viden og indsigt i pædagogisk-psykologiske interventionsmetoder og deres anvendelsesmuligheder. På baggrund af din viden skal du være i stand til at udvikle og anvende nye handlemuligheder og synspunkter på praksis i forhold til individ, gruppe og system.

Du skal være i stand til at vælge de for problemstillingen relevante metoder samt kunne sætte interventionen ind i en helhed. Dette indebærer: dataopsamling og analyse, design af interventionsmetode, udførelse, evaluering og formidling af indsats.

Du skal kunne medvirke ved planlægning, udførelse, evaluering og rapportering af udviklingsprojekter.

Du skal opnå færdighed i at kunne fremme andre professionelle fagpersoners arbejde med organisationsudvikling gennem at få de sociale processer til at fungere mest hensigtsmæssigt og dermed udnytte ressourcerne i organisationen.

#### *3.11. Funktionel neuroanatomi/human neurobiologi 24 timer*

## Formål

Psykologen skal under dette emne tilegne sig basal erfarings- og forskningsbaseret viden om funktionel neuroanatomi og human neurobiologi.

## Temaer

Nervesystemets opbygning og principperne for neural signalering, basal funktionel neuroanatomi fra receptor til hjernebark (sanserne), det motoriske system og dets centrale kontrolsystemer, de funktionelle systemer involveret i komplekse hjernefunktioner som hukommelse og følelser, samt hjernens udvikling og plasticitet (herunder stamcelleforskning). Temaerne illustreres ved eksempler fra udviklingsforstyrrelser hos børn, hjernesygdomme hos voksne og demenstilstande hos ældre.

### 3.12. Neurokemi 12 timer

## Formål

Psykologen skal under dette tema tilegne sig forskningsbaseret viden om de mest almindelige neurotransmitteres funktionelle systemer og deres betydning ved forskellige patologiske tilstande.

## Temaer

Cellulær neurokemi og neurale membraners funktionsmåde, neurotransmittere som fx serotonin, dopamin, acetylcholin, nordrenalin, glutamat og deres funktionelle systemer og betydning ved patologiske tilstande. Desuden belyses de neurokemiske mekanismer ved iskæmi, oxidativ stress og epilepsi.

## 5.11 Specialistuddannelse i sundhedspsykologi, børn eller voksne

### **BØRN/VOKSNE**

Uddannelsesmodellen opererer med en opdeling i voksen- og børneuddannelser, men da sundhedspsykologisk praksis udføres såvel på voksen- som på børneområdet, er begge områder søgt tilgodeset i en model, der indebærer en vis fleksibilitet på dette felt.

Se endvidere de specifikke krav til en specialistuddannelse i sundhedspsykologi på børneområdet.

## KRAV TIL EN SPECIALISTUDDANNELSE I SUNDHEDSPSYKOLOGI PÅ BØRNEOMRÅDET

Du skal være beskæftiget inden for børneområdet, fx på en somatisk børneafdeling.

I teoridelen skal du gennemføre børnemodulet i stedet for voksenmodulet.

De øvrige krav er identiske med en sundhedspsykologisk specialistuddannelse inden for voksenområdet.

## TILMELDING

Der kræves ikke tilmelding til den sundhedspsykologiske specialistuddannelse.

## Ændringer med fleksibelt valg i sundhedspsykologisk specialistuddannelse

- Med revidering af uddannelsen er muligheden for fordybelse i modulet "Intervention i det kliniske arbejde" øget; området er udvidet til 90 timers teoretisk undervisning.
- Timekravet til supervision er ændret til 160 timer.
- Timekravet til personligt udviklingsarbejde er ændret til 80 timers individuelt arbejde eller 96 timers arbejde i gruppe.
- De faglige temaer er ført ajour, og så vidt muligt fremtidssikret.
- Kravene til den obligatoriske teori er blevet så tilpas brede, at relevante kurser kan udbydes med regelmæssige mellemrum.

### 11.4.4.2.1 – Generel klinisk viden inden for det sundhedspsykologiske område

Inden for dette område kan frit vælges kursusforløb inden for de beskrevne temaer.

### 11.4.4.2.3 – Pædagogisk sundhedspsykologi er udgået

Området erstattes af Sundhedspsykologiske perspektiver på fremme af et sundere liv

### 11.4.4.2.4 – Sundhedspsykologi, organisation og samfund er udgået

Området erstattes af obligatorisk kursus i det tværgående modul: 3.21. Ledelse og organisation.

Det er obligatorisk at gennemføre enten kursus 3.3 Sorg og krise hos børn, eller 3.4. Naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne - tidligere "Sorg og krise hos voksne".

## Krav og indhold i specialistuddannelsen i sundhedspsykologi, børn eller voksne

Specialistuddannelsen i sundhedspsykologi skal kvalificere psykologen til selvstændigt at kunne varetage opgaver inden for det sundhedspsykologiske område på et videnskabeligt grundlag.

Specialistuddannelsen skal sikre, at sundhedspsykologen har erhvervet et indgående kendskab til det sundhedspsykologiske områdes konkrete problemfelt samt dets teoretiske, praktiske og forskningsmæssige grundlag, og at sundhedspsykologens virksomhed kan begrundes heri.

### Som specialist i sundhedspsykologi psykologi skal du:

- Foretage en nuanceret analyse af sundhedspsykologiske problemstillinger (dvs. psykiske problemstillinger der knytter sig til et klientel (voksne eller børn) med somatisk sygdom).
- Redegøre for relevante interventioner.



- Anvende sundhedspsykologiske interventioner og metoder.
- Foretage en evaluering af interventionens effekt.

#### **Dette opnås ved at sikre, at du:**

- Har teoretisk viden og metodiske færdigheder inden for sundhedspsykologiens forskellige praksisformer – dvs. det kliniske behandlingsarbejde med den sundhedspsykologiske klient, supervision af sundhedspersonale, under-visning og organisatoriske opgaver og således:
- Har et indgående kendskab til de problemer, som på individniveau knytter sig til at være under indflydelse af somatisk sygdom, det være sig som patient, som pårørende og som efterladt.
- Har kendskab til adfærdsformer og symptomer, der har deres forankring inden for tilgrænsende områder som psykiatri og neurologi m.m., og som det vil være væsentligt for sundhedspsykologen at kunne opdage, forklare og tage hensyn til i et behandlingsforløb.
- Har erfaring med at anvende psykoterapeutiske teknikker af mere generel art samt har et indgående kendskab til flere af de terapeutiske interventioner, der er særligt velegnede i arbejdet med somatisk syge mennesker, og viden om andre af de mange metoder, der kan finde anvendelse i relation til dette klientel.
- Har erfaring med udbredelse af sundhedspsykologiens viden og erfaring til patienter og pårørende samt andre faggrupper inden for sundhedsvæsenet eller i private patientorganisationer.
- Har en praktisk erfaring med indgåelse i tværfagligt samarbejde med væsentlige faggrupper inden for sundhedsvæsenet: læger, plejepersonale m.fl.
- Har et kendskab til sundhedsvæsenet som organisation, således at rådgivning og støtte til det somatiske klientel bliver frugtbart og realistisk inden for det eksisterende sundhedsvæsen, men også sådan at psykologens arbejde som støtte for personale, som mulig konfliktløser og som rådgiver på et organisatorisk niveau begrundes i et kendskab til sædvanligt problematiske relationer og processer.
- Har kendskab til forskningsmetode og til forskningen inden for det sundhedspsykologiske område.

#### Specialistuddannelsen omfatter følgende dele

- Psykologisk praksis, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.
- Supervision/personligt udviklingsarbejde – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 80 timer individuelt eller 96 timer i gruppe.
- Teori – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer.

#### *1.11 Psykologisk praksis*

Kravene vedrørende psykologens beskæftigelse skal sikre, at uddannelsen giver en bred arbejdsmæssig kompetence inden for fagområdet. Den behandlingsmæssige kontakt til et klientel med somatisk sygdom

skal være en væsentlig del af det sundhedspsykologiske arbejde, men sammenhængende perioder med forskning, undervisning eller organisatorisk arbejde inden for sundhedspsykologiens område vil også i visse tilfælde blive godkendt som en del af uddannelsen. Da det betragtes som væsentligt, at sundhedspsykologen har et godt kendskab til psykiatriske tilstande, vil max. et halvt års ansættelse på en psykiatrisk afdeling også blive godkendt.

Ønskes en specialistuddannelse inden for børneområdet, skal ansøgeren være beskæftiget inden for dette, fx på en somatisk børneafdeling.

Det er en forudsætning, at psykologen i væsentlig grad er udøvende inden for det sundhedspsykologiske arbejdsområde, og at ansøgeren kan dokumentere i alt 3 års fuldtidsarbejde inden for området.

Ved vurderingen af en ansøgning vil der blive foretaget en helhedsbetragtning vedrørende ansættelsens bredde. Det skal tilstræbes, at psykologen gennem sine ansættelser har stiftet bekendtskab med flere sygdomskategorier og til de fleste af sundhedspsykologiens arbejdsformer. En for snæver ansættelse skal derfor altid suppleres med aktiviteter i forhold til andre patientgrupper end den, arbejdspladsen fokuserer på, ligesom der skal opnås erfaringer med flere former for sundhedspsykologisk praksis.

Arbejdserfaringer erhvervet gennem privat praksis vil i en vis udstrækning blive godkendt, såfremt behandlingsarbejdet har været udført i relation til et klientel med fysisk sygdom eller handicap. Det sundhedspsykologiske arbejde i privat praksis vil dog kun kunne godkendes med max. 50 % af beskæftigelseskravet.

### *2.11 Supervision i sundhedspsykologisk specialistuddannelse*

Specialistuddannelsens krav om supervision skal sikre et højt fagligt kompetenceniveau inden for alle aspekter af arbejdsområdet.

Den sundhedspsykologiske specialistuddannelse kræver dokumenteret faglig vejledning og supervision i et omfang svarende til 160 timer. Ansøgeren skal have modtaget supervision hos minimum to forskellige supervisorer.

Supervisionen skal være givet af en specialist i sundhedspsykologi. Når det er relevant, kan supervisorer med andre specialist- og supervisoruddannelser godkendes. Dog skal hovedparten (dvs. minimum 100 timer) af supervisionen være givet af supervisor med sundhedspsykologisk specialistuddannelse.

Supervision hos andre akademikere med specielt kendskab til det sundhedspsykologiske område kræver speciel behandling og godkendelse i fagnævnet.

Da den sundhedspsykologiske specialistuddannelse betragter det kliniske behandlingsarbejde som centralt for sundhedspsykologen, skal hovedparten af supervisionstimerne omhandle det terapeutiske arbejde med den sundhedspsykologiske klient. Heri skal indgå udredning såvel som intervention. Det er dog også væsentligt, at supervisionen i et vist omfang bearbejder den del af arbejdet, der omhandler:

- Det tværfaglige samarbejde.
- Supervision af andre faggrupper.
- Undervisningsopgaver.
- De etiske aspekter af arbejdet.
- De organisatoriske og lovmæssige sammenhænge, psykologen indgår i i sundhedsvæsenet og i de private organisationer.

### *3.11 Personligt udviklingsarbejde*

I den sundhedspsykologiske specialistuddannelse er kravet om personligt udviklingsarbejde analogt med egenerapi. Egenerapien skal sikre, at sundhedspsykologen har personlig erfaring med den

psykoterapeutiske proces og således er bevidst om egne styrker og problemområder, og har haft mulighed for at bearbejde egne reaktioner på sygdom, handicap, tab og død. Ligeledes er det væsentligt, at man har personligt kendskab til klientrollen i en terapeutisk sammenhæng.

Omfanget af det personlige udviklingsarbejde er 80 timer individuelt eller 96 timer i gruppe.

Det personlige udviklingsarbejde skal finde sted i en terapeutisk kontakt til en autoriseret psykolog med psykoterapeutisk erfaring.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistuddannelse.

#### **FAKTA**

Både egenerapi og personligt udviklingsarbejde med fokus på metodetræning eller rollen som terapeut kan her tælle med.

Live video-/audiosupervision kan tælle med som personligt udviklingsarbejde med op til 30 timer

#### *4.11 Et skriftligt produkt, forskningsmetode*

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistuddannelse](#)

#### *5.11 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet*

I den sundhedspsykologiske specialistuddannelse kan psykologen vælge at kvalificere sig inden for voksen- eller børneområdet og skal afhængigt heraf vælge det relevante voksen-/børnemodul.

Den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer:

I Voksen-/børnemodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger psykologen sig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser.

Det tværgående modul og specialiseringsmodulet er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det sundhedspsykologiske område indebærer, og det vil blive gennemgået nedenfor:

#### **5.3 11 Det tværgående modul i sundhedspsykologi**

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistuddannelserne. Modulet består af 60 timers kursusvirksomhed.

For psykologer i gang med den sundhedspsykologiske specialistuddannelse findes der på nuværende tidspunkt følgende kurser der kan vælges mellem:

3.2. Organisationspsykologi

3.3. Sorg og krise hos børn (Obligatorisk i SU/børn)

3.4. Naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne - tidligere "Sorg og krise hos voksne" (Obligatorisk i SU/voksen)

3.5. Angst og depression

3.6. Klinisk sexologi

3.7. Neuropsykologiske tilstande, børn eller voksne

3.8. Fokus på apopleksi, kranietraumer og demens

3.10. Psykofarmakologi, børn og unge

3.10. Psykofarmakologi, voksne

- 3.11. Funktionel neuroanatomi/human neurobiologi
- 3.14. Psyke og soma
- 3.18. Konsultativ tilgang til konflikthåndtering
- 3.19. Transkulturel psykologi
- 3.20. Supervision af andre faggrupper
- 3.21. Ledelse og organisation (Obligatorisk)

### *5.11 Specialiseringsmodulet i sundhedspsykologisk specialistuddannelse*

Dette modul skal sikre, at psykologen erhverver en videnskabeligt funderet og nuanceret viden om det sundhedspsykologiske felt og de psykologiske metoder, der relaterer sig til området.

Specialiseringsmodulet består af 150 timers kursusvirksomhed, som skal fordeles på 4 delområder. For at sikre en vis bredde og kompetenceopbygning er 128 timer på forhånd fordelt på de 4 områder, mens de sidste skal anvendes til fordybelse inden for et, eventuelt to, af delområderne.

#### **De 4 delområder er:**

##### 11.4.4.2.1. Generel klinisk viden inden for det sundhedspsykologiske område 60 timer

Dette delområde skal sikre, at psykologen erhverver sig en videnskabelig og nuanceret viden om de problemstillinger, der angår relationen mellem det fysiske helbred og det psykiske befindende. Dette indebærer, at psykologen erhverver et betydeligt kendskab til somatiske sygdomme, syndromer og behandlingsmuligheder. Derudover et kendskab til både almenpsykologiske og psykopatologiske reaktioner på sygdom og handicap samt til de problemstillinger, der kobler sig til positionen som pårørende.

Delområdet skal desuden sikre, at psykologen er i stand til at foretage en grundig vurdering af en klients psykiske behandlingsbehov, og sikre, at psykologen tilegner sig viden om etiske og lovgivningsmæssige problemstillinger på området.

Du kan frit vælge inden for de forskellige områder, og der kræves ikke kursusdokumentation inden for alle områderne. Det er også muligt, at gå mere i dybden med et tema, f.eks. smerter, cancer, palliation, sclerose, diabetes mm.

#### **Du kan frit vælge kursusforløb inden for temaerne:**

- Det døende menneske og den efterladte.
- Kronisk sygdom, akut sygdom, handicap og andre somatiske tilstandes psykologi.
- Coping i relation til fysisk sygdom og handicap.
- Det psykosomatiske områdes sygdomme og tilstande.
- Livsstilssygdomme (hjerte-karsygdomme, diabetes, overvægt m.m.).
- Smertepsykologi.
- Stress.
- Etik og lovgivning inden for det sundhedspsykologiske område.
- Psykoneuroimmunologi, psykoendokrinologi og psykofysiologi.
- Psykologiske aspekter af genetisk rådgivning i forbindelse med arvelig sygdom, organdonation, barnløshed m.m.
- Psykologen som underviser og formidler
- Sundhedspsykologiske perspektiver på fremme af et sundere liv

Du kan også opfylde kravene til dette delområde ved at tage flere kurser under det tværgående modul, end de 4-5 kurser, der i forvejen kræves under det tværgående modul.

#### 11.4.4.2.2. Intervention i det kliniske arbejde 90 timer

Det sundhedspsykologiske arbejdsfelt stiller i sin diversitet høje krav til metodisk og interventionsmæssig fleksibilitet. Den sundhedspsykologiske specialist skal i sit teori- og metodevalg være i stand til at være kritisk eklektisk og kunne anvende interventionsformer fra forskellige traditioner og teorier på en fleksibel måde, der er tilpasset den enkelte klients behov.

**Inden for dette delområde skal den uddannelsessøgende dokumentere kursusforløb inden for temaerne:**

- Eksistentiel, psykodynamisk, kognitiv og andre anerkendte og videnskabeligt underbyggede kliniske metoder, anvendt i relation til et somatisk klientel.
- Legeterapi og andre børneterapeutiske teknikker, der er frugtbare inden for det somatiske område.
- Sorg- og kriseintervention, herunder debriefing.
- Psykologisk smertebehandling samt visualisering/guided imagery og afspænding.
- Hypnose.
- Sexologisk rådgivning inden for det sundhedspsykologiske område.

**Du kan opfylde kravene på to måder:**

1. Du kan gennemføre en længerevarende terapeutisk efteruddannelse på i alt 90 timer, svarende til specialistuddannelsen i psykoterapi (12.4.4.2.2 Grundlagsteori og klinisk teori).
2. Du kan sammensætte forløbet ved at tage 3 forløb på 30 timer, svarende til specialistuddannelsen i psykoterapi 12.4.4.2.3 Anden teoretisk referenceramme.
3. Eller du kan tage 2 forløb under "Anden teoretisk referenceramme", og så kan de sidste 30 timer bruges til specifikke interventioner i relation til de valgte emneområder under Generel klinisk viden inden for det sundhedspsykologiske område.
4. Eller du kan bruge 30 timer inden for udredning og test, svarende til Specialistuddannelsen i Psykoterapi, 12.4.4.2.1 Klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik.
5. Kravet kan også opfyldes ved at tage en terapeutisk efteruddannelse som er på 60 timer og så tage yderligere 30 timer under "anden retning".

#### **11.4.4.2.3. Pædagogisk sundhedspsykologi UDGÅR**

Dette modul dækkes dels gennem beskæftigelseskravet (at man har varetaget planlægning og gennemførelse af undervisning, enten patient- eller pårørendeundervisning eller undervisning af andre faggrupper), og dels gennem kursus, der er tilføjet under

11.4.4.2.1 Generel klinisk viden inden for det sundhedspsykologiske område: "Psykologen som underviser og formidler".

18 timer.

#### **11.4.4.2.4. Sundhedspsykologi, organisation og samfund UDGÅR**

Dette kursus dækkes af 3.21 Ledelse og organisation (obligatorisk) under det tværgående modul.

12 timer.

## 12 Specialistuddannelse i psykoterapi, børn eller voksne

---

### **Specifikke krav til en specialistuddannelse i psykoterapi på børneområdet**

Du skal være beskæftiget inden for området, fx på en børnepsykiatrisk afdeling.

I teoridelen skal du gennemføre børnemodulet i stedet for voksenmodulet.

Kravene til teori og supervision skal relateres til børn og børnepsykoterapi. Der henvises til kravene i den psykoterapeutiske specialistuddannelse.

## Fleksibelt valg i den psykoterapeutiske specialistuddannelse

Uddannelsen er omfattet af Fleksibelt valg:

- Fagnævnet godkender skriftligt produkt, der er udarbejdet i forbindelse med en længerevarende uddannelse, hvis produktet er bedømt af en lektor eller professor og lever op til de generelle krav stillet under forskningsmodulet.
- Et længerevarende samlet uddannelsesforløb, der ønskes godkendt i Specialiseringsmodulets emneområde 12.4.4.2.2. Grundlagsteori, kan først påbegyndes, når autorisation er opnået.
- Det tværgående modul: alle 60 timer er omfattet af fleksibelt valg. Hvis der vælges kurser i dette modul, skal de vælges, så de passer til børne- eller voksenområdet

- Voksenmodulet deles således, at 36 timer er omfattet af fleksibelt valg, samtidigt med at følgende kurser (med reduceret timetal) fastholdes som obligatoriske – i alt 54 timer:
  - 10.2 Assessment - Systematisk klinisk udredning og vurdering - Tidligere også 10.3 Differentialdiagnostik - 36 timer
  - 10.4 Personlighedsforstyrrelser og personlighedsteori – 18 timer
- Børnmodulet deles således, at 36 timer er omfattet af fleksibelt valg, samtidigt med at følgende kurser (med reduceret timetal) fastholdes som obligatoriske – i alt 54 timer:
  - 5.2. Barnets psykiske udvikling og udviklingsforstyrrelser – 24 timer
  - 5.3. Psykologisk udredning (tidl. Den psykologiske undersøgelse) – 30 timer

## Krav og indhold i specialistuddannelsen i psykoterapi

Specialistuddannelsen i psykoterapi skal kvalificere psykologen til selvstændigt at kunne varetage opgaver inden for det psykoteraeutiske arbejdsfelt på et videnskabeligt grundlag samt sætte sit arbejde ind i en relevant teoretisk og metodisk helhedsforståelse. I arbejdet skal inddrages hensyn til samfundsmæssige, etiske og lovgivningsmæssige forhold.

### Som specialist i psykoterapi psykologi skal du:

- Foretage udredninger og gennemføre klinisk psykologiske undersøgelser af psykiske problemstillinger, herunder være i stand til at vurdere indikation for psykoterapi.
- Vurdere og argumentere for, hvilke interventionsformer der er bedst egnede til bestemte problemstillinger.
- Gennemføre terapeutiske forløb.
- Foretage opfølgning og evaluering af gennemførte terapeutiske forløb.

### Dette opnås ved at sikre, at du har:

- Kompetence i at kunne foretage diagnostiske udredninger og klinisk psykologiske undersøgelser.
- Et bredt og omfattende kendskab til teorier og metoder inden for det psykoteraeutiske fagområde.
- Specialiseret viden om og praktisk terapeutisk erfaring inden for én terapeutisk retning.
- Specialiseret viden om og praktisk terapeutisk erfaring med anvendelse af mindst to forskellige terapiformer.
- Kendskab til udviklingen inden for områdets forskning samt udviklingen af praktiske undersøgelses- og interventionsmetoder.
- Viden om etiske og lovgivningsmæssige aspekter inden for det psykoteraeutiske område.

## Specialistuddannelsen omfatter følgende dele

- Psykologisk praksis, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.
- Supervision/ personligt udviklingsarbejde – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 80 timer.
- Teori – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer.

Specialistuddannelsesforløbet skal foregå inden for psykoterapeutiske retninger, der er baseret på videnskabelig forskning. Det gælder både den psykoterapeutiske teori og praksis.

Videnskabeligheden kan være demonstreret ved brug af såvel positivistiske, kvantitativt orienterede empiriske metoder som kvalitative metoder med forankring i humanistiske traditioner.

## 1.12 Psykologisk praksis i psykoterapi med børn eller voksne

Et psykoterapeutisk specialistuddannelsesforløb forudsætter, at ansøgeren har mulighed for at arbejde med en variation af psykologiske undersøgelsesmetoder, psykoterapeutiske arbejdsmetoder og problematikker. Klienter skal dække et bredt spektrum af lettere og sværere emotionelle, kognitive, relationelle, adfærdsmæssige og somatiske problematikker. Det bør tilstræbes, at man både gør erfaringer med kortere og længerevarende forløb samt med minimum to terapiformer (fx individuel, par-, familie- og gruppeterapi). Endvidere bør den uddannelsessøgende gøre erfaring med mindst én anden referenceramme end den valgte specialretning.

Specialistuddannelsen skal have sit udgangspunkt i, at deltagerne indgår i et psykologfagligt fællesskab med primært psykoterapeutisk indhold. Dette opfyldes normalt gennem ansættelse på relevante arbejdspladser. Dette har til hensigt at forankre til institutioners og systemers virkemåde, herunder at få indblik i organisationers indflydelse og betydning for behandlingsarbejdet.

Samarbejde med og supervision af andre faggrupper bør indgå i beskæftigelsen.

Det psykoterapeutiske arbejde skal have et omfang svarende til minimum 3 års fuldtidsarbejde med kliniske arbejdsopgaver, hvoraf minimum 1/3 består af psykoterapeutisk arbejde (konfrontationstimer). Øvrige relevante opgaver skal være: visitation, udredning, evaluering, testning, forberedelse, efterbearbejdning etc., supervision af og konsultativ bistand til andre faggruppers behandlingsmæssige opgaver (dvs. pædagogiske, specialpædagogiske, terapi/behandling).

### **Privat praksis**

Arbejdstiden skal dokumenteres ved revisorpåtegnede indtægtsopgørelser, der vil ligge til grund for en arbejdstidsberegning. Endvidere skal der foreligge en redegørelse fra ansøgeren for indholdet af aktiviteterne. Ved arbejde i privat praksis tæller 1 konfrontationstime som 2 arbejdstimer.

## 2.12 Supervision i psykoterapi med børn eller voksne

Supervision er den væsentligste metode til at sikre læring og udvikling af de komplekse metodiske, refleksive og relationelle færdigheder, som udredning og psykoterapi på specialistniveau indebærer.

Det psykoterapeutiske specialiseringsmodul skal indeholde dokumentation for modtagelse af supervision i et omfang på mindst 160 timer, heraf mindst 100 timers supervision af psykoterapeutisk arbejde, mens mindst 60 timers supervision skal omhandle supervision af udredning, testning, assessment etc.

Mindst 60 timers supervision af psykoterapi skal ske i tilknytning til et længerevarende uddannelsesforløb inden for én psykoterapeutisk referenceramme. Det længerevarende uddannelsesforløb kan først påbegyndes efter opnået autorisation.

Der skal indgå live-supervision eller supervision på baggrund af video- eller lydoptagelser i et omfang af 30 timer af den samlede supervision af psykoterapi.

Supervision af psykoterapi kan forestås af psykologer med specialistuddannelse i psykoterapi, godkendte specialister fra de nordiske lande eller andre, som fagnævnet har godkendt. Supervision modtaget af



psykiatere, der er supervisorgodkendt af Dansk Psykiatrisk Selskab, kan godkendes i et omfang af maksimalt 30 % af ansøgers samlede timetal på 600 timer (supervision + personligt udviklingsarbejde + teoridelen).

Supervision af diagnostik, testning og udredning kan endvidere forestås af specialister i psykopatologi. Er du i forvejen selv specialist i psykopatologi, skal supervision i diagnostik, testning og udredning ikke gentages i speciale nr. 2.

Supervision af psykoterapi og udredning skal for hvert område finde sted hos mindst to supervisorer for at sikre supervisionsbredden. Mindst ét supervisionsforløb i psykoterapi skal foregå uafhængigt af ansøgerens arbejdsplads.

Før et supervisionsforløb påbegyndes, tilrådes det at forhøre sig om supervisors status i forbindelse med godkendelse i Psykoterapeutisk Fagnævn.

### 3.12 Personligt udviklingsarbejde

Det er vigtigt, at psykologen får rammer for at udvikle og afklare egne personlige forudsætninger, stilarter, specifikke reaktionsformer såvel som mulighed for at udvikle evne til at reflektere over dette med udgangspunkt i specifikke terapeutiske samtaler.

Det psykoterapeutiske specialiseringsmodul skal indeholde personligt udviklingsarbejde (tidligere: egenerapi) i et omfang på mindst 80 timer individuelt eller 96 timer i gruppe.

Ved personligt udviklingsarbejde i grupper, må gruppestørrelsen være på max. 12 personer.

Det personlige udviklingsarbejde skal foregå hos godkendt specialist i psykoterapi.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistedannelse. Den specialist, der varetager det personlige udviklingsarbejde, skal være ansat på en anden arbejdsplads end din egen. Med anden arbejdsplads menes med en anden faglig ledelse.

Det personlige udviklingsarbejde kan foregå i forbindelse med metodetræning og supervision inden for de referencerammer, hvor dette er i overensstemmelse med referencerammens teori og metodik, dvs. inden for den systemiske og kognitive referenceramme. Det vil sige, at supervision, der indebærer feedback på egen stil, kan tælle enten som supervision eller personligt udviklingsarbejde.

### 4.12 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistedannelse](#)

### 5.12 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

I Voksenmodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet, som er beskrevet andetsteds, beskæftiger psykologen sig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistedannelser.

Det tværgående modul og specialiseringsmodulet er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det psykoterapeutiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor:

#### *5.3 12 Det tværgående modul i psykoterapi børn eller voksne*

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistedannelserne. Modulet består af 60 timers kursusvirksomhed.

For psykologer i gang med den psykoterapeutiske specialistedannelse kan der på nuværende tidspunkt vælges frit mellem følgende kurser i modulet:

- 3.2 Organisationspsykologi.
- 3.3. Sorg og krise hos børn.
- 3.4. Naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne - tidligere "Sorg og krise hos voksne".
- 3.5. Angst og depression.
- 3.6. Klinisk sexologi.
- 3.10. Psykofarmakologi, børn og unge
- 3.10. Psykofarmakologi, voksne
- 3.14. Psyke og soma.
- 3.15. Familierapi: Teori og intervention I.
- 3.16. Familierapi: Teori og intervention II.
- 3.19. Transkulturel psykologi.
- 3.20. Supervision af andre faggrupper.
- 3.99 Øvrige

Bemærk, at teorikurset i forskningsmodulet er obligatorisk, og at du i forbindelse med forsknings og formidlingsmodulet skal levere et skriftligt produkt. [Se de generelle krav pkt. 4.](#)

## 5.12 Specialiseringsmodulet i psykoterapi med børn eller voksne

I løbet af specialistuddannelsen skal den uddannelsessøgende vælge at specialisere sig teoretisk og metodisk inden for én af følgende videnskabeligt funderede referencerammer:

- Eksistentiel/humanistisk
- Kognitiv/adfærdsterapeutisk
- Psykodynamisk/psykoanalytisk
- Systemisk/strukturel

Såfremt en deltager ønsker at specialisere sig inden for en retning, der ikke kan dækkes ind under én af de ovennævnte referencerammer, skal det kunne dokumenteres, at retningens grundlagsteori imødekommer etablerede videnskabelige sandhedskriterier – jf. "Psykoterapi og videnskabelighed", s. 37, Dansk Psykolog Forening, 2003

Endvidere må det kunne dokumenteres, at den eller de anvendte metoder er sammenhængende med og kan begrundes i grundlagsteorien.

Ansøger skal have modtaget undervisning i psykoterapi i minimum 60 timer. En væsentlig del af undervisningen i teori og metode, mindst 90 timer, skal være indhentet gennem ét længerevarende og samlet tilrettelagt uddannelsesforløb i psykoterapi inden for én referenceramme. I undervisningen skal der indgå evaluering af gennemførte psykoterapeutiske forløb.

Da en psykoterapeutisk specialistuddannelse skal sikre de fornødne terapeutiske færdigheder inden for den valgte referenceramme, er det væsentligt, at undervisningen både omfatter viden og kunnen, dvs.

retter sig mod at udvikle både teoretiske og praktisk-metodiske færdigheder. Der skal således indgå træning og øvelser i metode som en del af undervisningen.

Et længerevarende samlet tilrettelagt uddannelsesforløb inden for én referenceramme skal derfor ud over undervisning i teori og metode også omfatte supervision af terapeutisk arbejde, således at der sker et aktivt arbejde med den egentlige tilegnelse af den terapeutiske kunnen. Dette skal ske i et omfang af mindst 60 timer. Altså skal en del af det samlede antal supervisionstimer (se under supervision) være indhentet i tilknytning til undervisningen i teori og metode.

Der skal indgå arbejde med etiske refleksioner i forbindelse med den terapeutiske kontakt som del af det længerevarende uddannelsesforløb. Desuden lægger fagnævnet vægt på, at der i undervisningen og supervisionen præsenteres flere end en underviser/supervisor af hensyn til bredden af formidlingen.

Psykoterapeutisk fagnævn kan kun godkende uddannelser der varetages af mindst 2 undervisere og mindst 2 supervisorer. Dette krav gælder for alle nye ansøgninger fra 2014 og fremover. Der må gerne være personsammenfald mellem undervisere og supervisorer – med andre ord: den samme person må gerne undervise og supervisere på uddannelsen. En underviser må højst varetage 60 timer af de 90 timers undervisning knyttet til emneområde 12.4.4.2.2. Grundlagsteori. En supervisor må højst varetage 40 timer af de 60 timers supervision knyttet til uddannelsen.

### Se vejledning til kursusudbydere

Deltagerne skal dog også kunne dokumentere kendskab til anden referenceramme end den valgte, idet en bred viden må anses at være en forudsætning for den fornødne fleksibilitet og udviklingsparathed, der kræves af en psykoterapeut.

Der skal derfor indgå undervisning i teori og metode i psykoterapi inden for andre referencerammer i et omfang på mindst 30 timer.

Undervisning, der udelukkende består af oplæg og diskussion kan ikke godkendes som et egentligt længerevarende og samlet uddannelsesforløb, men kun godkendes som undervisning i teori og metode i et omfang af max. 20 timer, jf. ovenfor.

Undervisning i meget specifikke teknikker (fx tegneterapi, legeterapi, musikterapi, hypnose) kan kun indgå med max. 20 timer ud af enten de 90 timers længerevarende uddannelsesforløbs teoritimer eller af de resterende 30 timer af modulets i alt 120 timer, hvor de resterende 10 timer så skal omhandle grundlagsteori og klinisk teori.

Undervisning skal varetages af psykologer med specialistuddannelse i psykoterapi, som fagnævnet har godkendt til varetagelse af undervisning, eller af psykiatere, der er supervisor godkendt af Dansk Psykiatrisk Selskab. I sidstnævnte tilfælde kan undervisningen godkendes i et omfang af maksimalt 30 % af ansøgers samlede timetal på 600 timer (supervision + personligt udviklingsarbejde + teoridelen).

#### *12.4.4.2.1 Klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik 30 timer*

Formålet er, at psykologen opnår et kvalificeret vidensniveau og en kompetence inden for tilrettelæggelse og gennemførelse af en klinisk psykologisk undersøgelse. Der skal fokuseres på diagnostiske og differentialdiagnostiske afklaringer samt på vurdering af egnethed for psykoterapi. Endelig skal psykologen kunne vurdere behov for yderligere undersøgelser hos andre specialister.

#### *12.4.4.2.2. Grundlagsteori og klinisk teori 90 timer*

Inden for den valgte specialerammeramme skal følgende områder tilgodeses:

- Referencerammens grundlagsteori.

- Referencerammens kliniske teori om psykopatologi.
- Referencerammens kliniske teori om behandlingsmetoder.
- Sammenhængen mellem grundlagsteori og klinisk teori.
- Træning i psykoterapeutiske metoder.
- Empirisk forskning vedrørende den valgte referenceramme.

#### 12.4.4.2.3 Anden teoretisk referenceramme 30 timer

For at sikre bredden skal der modtages undervisning i mindst én anden referenceramme end den valgte specialeretning. Der skal ligeledes undervises i grundlagsteori og klinisk teori, sammenhængen herimellem og empirisk forskning vedrørende den pågældende teori.

#### Tilmelding til specialistuddannelsen

Der kræves ikke tilmelding til den psykoterapeutiske specialistuddannelse.

## 13 Specialistuddannelse i psykopatologi

---

### Fleksibelt valg i psykopatologisk specialistuddannelse

Uddannelsen er omfattet af Flexibelt valg, hvilket pr. xx 2014 har medført følgende ændringer:

Psykofarmakologi (3.10) 12 timer er flyttet fra det tværgående modul over til specialiseringsmodulet og er dermed obligatorisk, idet psykofarmakologisk grundviden anses for essentiel for specialet.

Psykiatriens organisering, ledelse, administration, kvalitetssikring og drift (13.4.4.2.5) UDGÅR.

3.9 Demensudredning 12 timer er obligatorisk.

Timerne fra det tværgående modul og voksenmodulet (126 timer) er omfattet af det fleksible valg. Dog skal størstedelen af de selvvalgte kurser være specialespecifikke, dvs. med psykopatologisk fokus (voksne), eksempelvis psykopatologi generelt (og behandling heraf), neuropsykiatri, neuropsykologi, psykologiske undersøgelser, diagnostik, udredning, erklæringsskrivning, samt psykiatri generelt. De frit valgte kurser skal have relevans ift. praksis, og der skal være en rimelig vægtning imellem udredning og behandling. Der vil blive lavet en helhedsvurdering af ansøgningen af fagnævnet for at sikre rimelig bredde mellem de tre komponenter i specialistuddannelsen (behandling, diagnostik og klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik).

Tilgrænsende specialer såsom gerontopsykiatri og børne/ungdomspsykiatri imødekommes ved at lade ansøgere, som har erfaringer inden for disse specialer, få godkendt hvad der svarer til 20 % af det samlede krav til klinisk praksis inden for voksenpsykiatrien.

Supervision behøver ikke være integreret som en del af et undervisningsforløb, selvom det bør tilstræbes at sådanne forløb indgår i uddannelsen, hvor det er praktisk muligt.

## Krav og indhold i psykopatologisk specialistuddannelse

Gennem specialistuddannelsen i psykopatologi skal psykologen have tilegnet sig viden og kompetencer inden for en række områder.

### Som specialist i psykopatologi psykologi skal du:

- Have kompetence til selvstændigt at kunne diagnosticere psykiske lidelser ud fra et anerkendt diagnosesystem samt have kendskab til anvendelse og udvikling af andre diagnosesystemer.
- Kunne foretage klinisk-psykologiske undersøgelser (psykologiske testninger) af mennesker med psykiske lidelser som led i en specialiseret diagnostisk og differentialdiagnostisk afklaring. Psykologen skal derudover have grundig viden om og faglig kompetence inden for vurdering af indikation for en psykologisk undersøgelse, gennemførelse af en undersøgelse samt vurdering og formidling af undersøgelsesresultater.
- Kunne vurdere indikation for psykologisk behandling af forskellige psykiske lidelser og have kompetence til selvstændigt at kunne gennemføre psykologiske behandlingsinterventioner, hvilket bedst sikres ved kompetence inden for mindst én psykoterapiretning og kendskab til mindst én anden retning.
- Samlet besidde en faglig kompetence inden for psykologi, psykiatri og ledelsesmæssige og administrative områder, således at specialisten kan varetage ledelsesmæssige og administrative opgaver i psykiatrien.

### Dette opnås ved at sikre, at du har:

- Grundig klinisk og forskningsmæssig baseret viden om, hvilke udredningsmetoder der er bedst egnede til bestemte problemstillinger, og kunne foretage evaluering af anvendte udredningsmetoder.
- Grundig klinisk og forskningsmæssig baseret viden om, hvilke interventionsformer der er bedst egnede til bestemte problemstillinger, og kunne foretage evalueringer af anvendte interventionsformer.
- En særlig viden om psykologiske teorier om psykiske lidelser og om forskningen inden for området.
- Viden om relevant lovgivning inden for psykiatrien samt kendskab til etiske aspekter inden for området.
- Kompetencer i forhold til supervision, hvor psykologen skal kunne inddrage og formidle relevant psykologisk viden om processer på både individ-, gruppe- og organisationsniveau.

### Specialistuddannelsen omfatter følgende dele

Psykologisk praksis, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.

Supervision/ personligt udviklingsarbejde – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 40 timer.

Teori – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 360 timer.

## 1.13 Psykologisk praksis i psykopatologi

Specialistuddannelse i psykopatologi forudsætter en treårig fuldtidsansættelse i praksis, hvor psykologen er knyttet til et bredt felt af praksisområder med forskellige typer af arbejdsmetoder og problemstillinger.

Bredden i arbejdsopgaver sikres bedst ved forskellige arbejdsfunktioner inden for psykiatrien, hvor specialisten skal have arbejdet med behandling, udredning og supervision.

### Arbejdsopgaver under ansættelsen

I ansættelserne skal psykologen erhverve sig færdigheder svarende til de krav, der er beskrevet i indledning og formål til specialistuddannelsen for psykopatologi omfattende udredning og diagnostisk, behandling, supervision og undervisning. Patientgruppen skal omfatte både personlighedsforstyrrelser, krisetilstande og psykotiske lidelser.

### Udredning

Ca. 1/3 af timerne skal falde inden for arbejdsområdet udredning. Psykologen skal have arbejdet med områderne psykologisk testning, diagnostisk interview, ratingscales og inventories (psykiatriske spørgeskemaer) og have arbejdet med klinisk dokumentation i form af journal- og rapportskrivning.

### Intervention

Ca. 1/3 af timerne skal falde inden for arbejdsområdet behandling. Psykologen skal have arbejdet grundigere med mindst én terapiretning (fx enten den dynamiske eller den kognitive) og have stiftet bekendtskab med mindst én anden (fx den systemiske). Psykologen skal have arbejdet med flere terapiformer (fx individuelt, gruppe, familie og par).

### Supervision

Ca. 1/6 af timerne skal falde inden for området tværfaglig supervision. Supervisionen skal omfatte patientrelateret klinisk materiale. Supervision af psykologers og lægers psykoterapi samt personaletræning kan indgå under området supervision, men må højst udgøre 1/3 af området.

### Undervisning

Psykologen skal selvstændigt have gennemført mindst 2 undervisningsforløb under specialistuddannelsen. Undervisningen skal være ydet over for både akademiske og ikke-akademiske grupper. Omfanget af undervisningen skal være min. 25 konfrontationstimer.

## 2.14 Supervision

Supervisionen skal mindst udgøre 200 timer.

Supervision af diagnostik og psykologisk undersøgelse: 90 timer.

En tredjedel af timerne skal ligge sammen med teoriundervisningen inden for området, så vidt det er praktisk muligt (jf. nedenfor).

Supervision af behandling: 90 timer, hvoraf 60 timer skal være supervision psykoterapi.

Supervision af tværfaglig supervision: 20 timer.

De etiske, organisatoriske og lovmæssige forhold skal inddrages i supervisionen.

Kontaktforholdet mellem patient og psykolog skal inddrages i supervisionen.

Supervisor skal være godkendt specialist i psykopatologi. Supervisor kan også være godkendt specialist i psykoterapi i forhold til den supervision, der omhandler intervention.

### **FAKTA**

En del af supervisionen bør modtages i sammenhæng med teoriundervisningen, så der er mulighed for løbende at veksle mellem teori og praksis, mellem tilegnelse af viden og udvikling af færdigheder (kompetencer).

Supervision af 60 timers psykoterapi, som er gennemført i forbindelse med en anden specialistuddannelse skal ikke gentages i speciale nummer 2.

## 3.13 Personligt udviklingsarbejde

I specialistuddannelsen i psykopatologi er der krav om personligt udviklingsarbejde i form af egenerapi eller feedback på personlig stil, enten individuelt eller i gruppe. Individuelt er kravet 40 timer, i gruppe 48 timer.

Det personlige udviklingsarbejde skal sikre, at specialisten har personlig erfaring med den psykoterapeutiske proces og således er bevidst om egne styrker og problemområder og har haft mulighed for at bearbejde egne konflikt- og problemområder. Ligeledes er det væsentligt, at man har personligt kendskab til klientrollen i en terapeutisk sammenhæng. Klinisk psykologisk undersøgelsesarbejde kræver tilsvarende, at psykologen er sig bevidst om egne modoverføringsreaktioner og sin personlige stil.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistuddannelse.

## 4.13 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistuddannelse](#)

## 5.13 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

I Voksenmodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger psykologen sig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser.

Det tværgående modul og specialiseringsmodulet er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det klinisk-psykologiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor:

138 timer fra det tværgående modul og voksenmodul kan erstattes med kurser fra specialiseringsmodul, enten i Psykopatologi eller andre relevante specialer.

Størstedelen af selvvalgte kurser til at dække de 138 timer skal dog have et psykopatologisk fokus (voksne), eksempelvis psykopatologi generelt (og behandling heraf), neuropsykiatri, neuropsykologi, psykologiske undersøgelser, diagnostik, udredning, erklæringskrivning, samt psykiatri generelt.

De selvvalgte kurser skal også være relevante i forhold til praksis, og der skal være en rimelig vægtning imellem udredning og behandling.

Fagnævnet vil vurdere ansøgningen i sin helhed med henblik på at sikre rimelig bredde mellem de tre komponenter i specialistuddannelsen (behandling, diagnostik og klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik).

### 5.3 13 Det tværgående modul i psykopatologi

Modul indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistuddannelserne. Modul består af 60 timers kursusvirksomhed.

For psykologer i gang med specialistuddannelsen i psykopatologi er følgende tema obligatorisk:

#### 3.9. Demensudredning

De resterende timers teori kan frit vælges blandt kurser på hele det tværgående modul, herunder kurser der godkendes under 3.99: Øvrige, eller erstattes med kurser placeret på specialiseringsmodul enten i Psykopatologi eller andre relevante specialers specialiseringsmoduler.

### 5.13 Specialiseringsmodul i psykopatologi

Specialiseringsmodul omfatter samlet 150 timer.

#### 13.4.4.2.1. Diagnostik og psykopatologi 36 timer

Formålet er, at psykologen opnår et nuanceret, differentieret og kvalificeret vidensniveau og tilsvarende kompetence inden for psykopatologi, psykiatrisk diagnostik og personlighedsvurdering. Således skal psykologen selvstændigt kunne foretage diagnostiske vurderinger i psykiatriens forskellige enheder. Dette gælder for såvel psykotiske tilstande som personlighedsforstyrrelser. Psykologen skal kunne anvende de gængse diagnosesystemer. Psykologen skal være fortrolig med at gennemføre et klinisk interview og være i stand til at foretage rating efter gængse metoder.

Psykologen skal være i stand til at vurdere behov for yderligere undersøgelser og må have viden om andre faggrupperes udredningsmetoder, således at psykologen kan agere på et fagligt seniorniveau i et tværfagligt team.

Området diagnostik og psykopatologi dækkes ind af kurser i diagnosesystemer og psykopatologi, herunder bør det tilstræbes, at psykologen har deltaget i kurser inden for udvalgte psykiatriske undersøgelsesmetoder.



## FAKTA

Forskel mellem 10.3. Differentialdiagnostik, Voksenmodulet og 13.4.4.2.1 Diagnostik og psykopatologi, Psykopatologisk specialistmodul:

13.4.4.2.1 Diagnostik og psykopatologi indeholder en færdighedsdimension, hvor deltagerne forventes at kunne udøve specifikke færdigheder inden for feltet. Deltagerne skal levere materiale og blive fortrolige med selvstændig gennemførelse.

10.3 Differentialdiagnostik er mere vidensformidling, hvis primære formål er at opnå generelt kendskab til feltet.

10.3 er udgået, men indgår som et element af emneområde 10.2 Assessment-systematisk udredning og vurdering

### *13.4.4.2.2. Klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik 48 timer*

Det er formålet, at psykologen opnår kompetence til selvstændigt at kunne vurdere indikation for en psykologisk undersøgelse endvidere selvstændigt at kunne planlægge, gennemføre og formidle resultatet af klinisk psykologiske undersøgelser inden for området diagnostik og personlighedsvurderinger. Den teoretiske viden inden for den testpsykologiske del er tæt integreret med supervision, hvorfor denne del af teoriundervisningen skal foregå i sammenhæng med supervision.

Den teoretiske viden omfatter en række centrale kognitive og personlighedspsykologiske test og de dertil knyttede validitets- og reliabilitetsproblemer, ligesom psykologen skal have kendskab til og kan anvende nyere psykologiske ratingmetoder. Psykologen skal endvidere være vidende om testsituationens dynamik og vanskeligheden ved at sammenstille testpsykologiske variable med nomenklaturen for de fagområder, som testresultatet er beregnet for. Et væsentligt delmål er, at psykologen er opmærksom på egen kompetence og begrænsning inden for det testpsykologiske område. En testpsykologisk forskningsmæssig viden skal sikre den fornødne relevante anvendelse, vurdering og fortolkning af de enkelte prøver, således at psykologen er opmærksom på de enkelte prøvers styrker og – ikke mindst – begrænsninger. Psykologen skal således i en konkret testpsykologisk situation kunne vurdere klinisk relevans og validitet og reliabilitet for diagnostiske og personlighedspsykologiske indeks i personlighedsprøver. Det er et delmål, at psykologen fortløbende kan opdatere og udvikle sit vidensniveau inden for klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik.

Området klinisk psykologisk undersøgelsesmetodik dækkes ind af kurser i psykologisk testning, hvor områderne personlighedsprøver, neuropsykologiske prøver og testsituationen dynamik er indeholdt.

### *13.4.4.2.3. Behandling 42 timer*

Specialistuddannelsen indeholder krav om supervision af psykoterapi i et omfang, som svarer til kravene i speciallægeuddannelsen i psykiatri. Det er formålet, at psykologen skal kunne påtage sig individuel psykoterapi og psykoterapi i gruppe samt psykoedukation og pårørendearbejde. Behandlingen kan gennemføres på kognitivt, psykodynamisk eller andet teoretisk grundlag afhængig af indikation samt klinisk og forskningsmæssig evidens. Valg af behandlingsmetode må foretages på baggrund af den fornødne opdaterede viden og fleksibilitet og under hensyntagen til det videnskabelige belæg for metoderne. Det er et delmål, at psykologen fortløbende kan opdatere og udvikle sit vidensniveau inden for psykoterapeutisk forskning.

Ud over psykoterapeutisk kompetence skal psykologen kunne agere inden for en tværfaglig sammenhæng. Dermed menes, at psykologen skal kunne give klinisk psykologiske bidrag til psykiatriens tværfaglige behandlingsplaner, ligesom psykologen i det hele taget må være fortrolig med sagsgang fra journaloprettelse til epikrise og med den relevante kompetence inden for disse områder.

Området behandling dækkes ind af kurser og undervisning i psykologisk behandling, hvor områderne psykoterapi, psykoedukation og pårørendearbejde er indeholdt.

### *3.10. Psykofarmakologi, voksne 12 timer*

Psykologen skal endelig have et grundlæggende kendskab til psykofarmakologi, således at der kan ageres relevant fagligt i samarbejde og behandling. Dette område skal dækkes ind af undervisning på det tværgående moduls emne Psykofarmakologi.

### *13.4.4.2.4. Psykiatrilov 12 timer*

Formålet er, at psykologen opnår kendskab til psykiatriloven og strafferetspsykiatri. Psykologen skal være fortrolig med kriterier for indgreb som tvangsindlæggelse (fare/behandlingsindikation), tvangstilbageholdelse, fiksering, beskyttelsesfiksering mv. og have kompetence til at indgå i en psykiatrisk enheds konferencestruktur, hvor sådanne forhold drøftes. Strafferetspsykiatri i relation til retslige patienter skal kendes. Psykologer skal være fortrolige med regelsæt for klagegang, dvs. håndtering af klager samt kriterier for og procedure ved utilsigtede hændelser og kerneårsagsanalyser.

### **Tilmelding til specialistuddannelsen**

Før påbegyndelse af specialistuddannelse i psykopatologi tilmelder ansøger sig officielt via elektronisk oprettelse af en ansøgning på [www.mitdp.dk](http://www.mitdp.dk).

## 14 Specialistuddannelse i Psykotraumatologi

---

### Fleksibelt valg

Uddannelsen er omfattet af Fleksibelt valg.

Det personlige udviklingsarbejde og forskningsmodulet er ikke omfattet af aktualitetskravet.

Aktualitetskravet fastholdes i øvrigt for de øvrige elementer af uddannelsen.

Kurserne 3.3 Sorg og krise hos børn og 3.4 Sorg og krise hos voksne er obligatoriske.

### Krav og indhold

Specialistuddannelsen i psykotraumatologi skal kvalificere psykologen til selvstændigt at kunne varetage opgaver i det psykotraumatologiske arbejdsfelt på videnskabeligt grundlag.

Specialistuddannelsen skal sikre, at specialisten i psykotraumatologi kan sætte sit arbejde ind i en relevant teoretisk og metodisk helhedsforståelse.

**Som specialist i psykotraumatologi psykologi skal du:**

- Kunne tilrettelægge og udføre undersøgelser af traumatiserede med henblik på dokumentation og intervention, herunder være i stand til at klassificere psykiske forstyrrelser ud fra et anerkendt diagnosesystem.
- Kunne formidle undersøgelsesresultater til klienter, pårørende og andre involverede, herunder myndigheder.
- Kunne intervenere i forhold til de identificerede problemstillinger og tilstedeværende ressourcer, herunder have viden om og overblik over, hvilke interventionsformer der er bedst egnede til den pågældende situation.
- Kunne evaluere proces og udbytte af en given intervention.
- Have kompetence i forhold til behandling, konsultation og supervision, hvor psykologen skal kunne inddrage og formidle relevant psykologisk viden om processer på både individ-, gruppe- og organisationsniveau.
- Kunne bidrage til fagets kliniske og forskningsmæssige praksis.

**Dette opnås ved at sikre, at du har:**

- Bredt kendskab til psykotraumatologi, hvad angår forskning, teorier og metoder.
- En videnskabeligt baseret viden om fysiske, psykologiske og sociale forhold, som kan true den psykiske sundhed.
- En videnskabeligt baseret viden om, hvorledes organisationer og kulturelle systemer påvirkes af voldsomme begivenheder.
- Grundlæggende viden om forstyrrelser i den kognitive, følelsesmæssige, personlighedsmæssige og sociale udvikling.
- Kendskab til relevant lovgivning, støttemuligheder og etiske aspekter ved undersøgelse og intervention.
- Kendskab til andre faggrupper, der arbejder med samme klientel, og opmærksomhed på egne faglige og personlige kompetencer og begrænsninger.

**Specialistuddannelsen omfatter følgende dele**

Psykologisk praksis, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter candidateksamen.

Supervision/personligt udviklingsarbejde – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 40 timer.

Teori – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 3120 timer.

### 1.14 Psykologisk praksis i psykotraumatologi

Et psykotraumatologisk specialistuddannelsesforløb forudsætter, at ansøgeren har mulighed for at arbejde med en variation af arbejdsmetoder og målgrupper inden for fagområdet.

Beskæftigelsen skal indeholde direkte sagsarbejde udført som led i ansættelse på relevant arbejdssted eller i privat praksis med tilknytning til offentlige eller private krisepsykologiske beredskaber/overenskomster.

Klientarbejdet skal dække forskellige former for traumer, og hovedvægten af arbejdet skal bestå af selvstændige interventions- og behandlingsforløb.

Psykologen skal erhverve erfaring i intervention på individuelt niveau, i forhold til grupper og institutioner/organisationer.

Supervision eller undervisning af andre faggrupper samt psykologisk bistand til øvrige hjælper- eller behandlergrupper bør indgå i den praktiske del.

Overordnet skal der i den praktiske del udføres arbejde inden for området svarende til 3 års fuldtidsbeskæftigelse.

Arbejdet skal omfatte: Problemanalyse, interventionsplanlægning og gennemførelse, herunder prioritering og organisering i grupper ved ulykker og ved mere omfattende katastrofeligende hændelser, og evaluering af arbejdsprocessen.

Det direkte sagsarbejdes omfang og bredde skal være således sammensat, at følgende områder dækkes:

- Intervention/rådgivning/behandling (direkte klientkontakt).
- Visitation og undersøgelse.
- Supervision og undervisning af andre faggrupper samt tværfagligt samarbejde.
- Forberedelse/efterbehandling, herunder journalføring og udfærdigelse af erklæringer.

## 2.14 Supervision i specialistuddannelsen i psykotraumatologi

Supervisionen/faglig vejledning skal sikre et højt fagligt kompetenceniveau inden for arbejdsområdet.

Den psykotraumatologiske specialistuddannelse forudsætter dokumenteret faglig vejledning og supervision svarende til 200 timers sagsupervision. Herunder kan i begrænset omfang være indbefattet supervision af psykoterapeutisk behandlingsarbejde generelt.

Supervision erhverves som en del af ansættelsesforholdet eller etableres eksternt. Supervisionen skal være givet af en psykolog med psykotraumatologisk specialistuddannelse. Andre akademikere med særlig kompetence inden for området kan efter ansøgning godkendes af fagnævnet.

Der skal være ydet supervision af forskellige supervisorer/vejledere i overensstemmelse med arbejdsområdets forskellige aspekter.

Supervision og vejledning skal omfatte:

- Den praktiske udredningsproces.
- Interventionsformer og -metoder i det psykologiske felt.
- Selve interventionsprocessen.
- De etiske forhold forbundet med arbejdet inden for området.
- Den organisatoriske og lovmæssige sammenhæng hvori arbejdet finder sted.
- Forholdet til og samarbejdet med andre faggrupper i udøvelsen af sagsarbejdet.

### 3.14 Personligt udviklingsarbejde

Den psykotraumatologiske specialistuddannelse indeholder personligt udviklingsarbejde af et omfang på 40 timer.

Et personligt udviklingsarbejde kan være et psykoterapeutisk forløb med fokus på egne tab og traumer, efter kandidateksamen hos en eller flere psykologer med godkendt specialistuddannelse. Andre med særlig kompetence kan søges godkendt af fagnævnet.

Andet personligt udviklingsarbejde, der sikrer, at psykologen har personlig erfaring med psykoterapeutisk proces og egne kompetencer, kan indgå.

Udviklingsarbejde foretaget af en i professionel eller privat sammenhæng nærtstående psykolog kan ikke godkendes til din specialistuddannelse.

### 4.14 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistuddannelse](#)

### 5.14 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

Den psykotraumatologiske specialistuddannelses kursusdel har til formål at give psykologen indgående kendskab til fagområdets teoretiske og metodemæssige baggrund og praksis. Kursusdelens teoritilegnelse skal tilgodese almenpsykologisk, personligheds- og udviklingspsykologisk teori af betydning for psykotraumatologien og kendskab til forskellige anvendte interventionsmetoder.

I Voksenmodulet og i Forsknings- og formidlingsmodulet, som er beskrevet andetsteds, beskæftiger psykologen sig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser.

Det tværgående modul og specialiseringsmodulet er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det psykotraumatologiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor:

#### 5.3 14 Det tværgående modul i psykotraumatologi

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistuddannelserne. Modulet består af 60 timer.

For psykologer i gang med den psykotraumatologiske specialuddannelse er følgende to emner obligatoriske:

3.3. Sorg og krise hos børn.

3.4. Sorg og krise hos voksne.

Derudover kan 3 af følgende 12 kurser vælges:

3.2. Organisationspsykologi.

3.5. Angst og depression.

3.10. Psykofarmakologi, voksne.

3.14. Psyke og soma.

3.19. Transkulturel psykologi.

3.20. Supervision af andre faggrupper.

3.99. Øvrige

#### 14.4.4.2. Specialiseringsmodulet i psykotraumatologi

I dette modul sikres specifik og specialiseret viden inden for det psykotraumatologiske fagområde.

Modulet er på i alt 150 timer og består af en obligatorisk del: teoriområde, interventionsdel og formidling, samt en valgfri del.

Følgende 96 timer er obligatoriske:

##### *14.4.4.2.1. Psykotraumatologisk teori; hovedområde/paradigmer 42 timer*

Formålet med denne del er at give deltagerne en omfattende forskningsbaseret viden om de faktorer, der indgår i traumatiseringsprocesserne, og som har betydning for forebyggelse og intervention. Psykologen skal efterfølgende have kendskab til og indsigt i en række forskellige traumeformer, de peritraumatiske processer og akutte og kroniske eftervirkninger. Psykologen skal have viden om de forskellige metodiske tilgange og de teoretiske paradigmer, der ligger bag specifikke undersøgelser og praksisformer inden for feltet.

#### **Temaerne skal omfatte:**

Områdets historie

Diagnostik

Komorbiditet

Psykofysiologi

Personlighedsmæssige forhold

Social støtte

Sekundær traumatisering

Kulturel baggrund  
Belastningstyper  
Sårbarhed og modstandsdygtighed  
Sorgprocesser  
Tværgenerationel transmission  
Mestring  
Meningssøgen  
Forebyggelse  
Intervention

#### 14.4.4.2.2. INTERVENTIONSDEL

Det psykotraumatologiske arbejdsområde stiller krav om at psykologen har en række forskellige interventionstilgange til traumer og traumatiserede.

Følgende interventionskompetencer skal dokumenteres erhvervet:

##### 14.4.4.2.2.1. Intervention på individuelt plan i relation til akutte traumer 12 timer

Formålet med denne del er at øge deltagerens kompetence i arbejdet med traumatiserede på individuelt plan, således at de mestrer de færdigheder, der er nødvendige for intervention ved akut traumatisering.

Temaerne er:

- Forebyggelse/bearbejdning
- Differentialdiagnostiske problemstillinger
- Relevante terapeutiske tilgange

##### 14.4.4.2.2.2. Intervention på individuelt plan i relation til længerevarende og kroniske traume 12 timer

Formålet med denne del er at øge deltagerens kompetence i arbejdet med langvarigt traumatiserede, så de bliver i stand til at gennemføre hensigtsmæssige behandlingsforløb.

Temaerne er:

- Differentialdiagnostiske problemstillinger og relevante terapeutiske tilgange
- Overføring/modoverføring
- Tilknytnings-/adskillelsesproblematikker

##### 14.4.4.2.2.3. Intervention i gruppe i relation til traumatiske hændelser 12 timer

Formålet med denne del er at give deltagerne kompetence og tryghed i varetagelsen af arbejde med grupper af traumatiserede mennesker.

Temaerne er:

- Gruppepsykologiske processer og konstellationer

- Kommunikation i grupper
- Korttidsarbejde med grupper
- Styring og ledelse af grupper

#### 14.4.4.2.2.4 Krisestyring 12 timer

Formålet med denne del er at give deltagerne viden om og redskaber til at kunne strukturere og organisere akut og opfølgende intervention i forhold til mennesker ramt af større ulykker eller ekstraordinære hændelser.

Temaerne er:

- Kriseforståelse – hvem rammes og hvordan?
- Principper for organisering af intervention
- Prioritering af tiltag og metodevalg
- Psykologrollen som rådgiver og strateg
- Reaktioner hos individ og organisation

#### 14.4.4.2.3. Erklæringsudformning, formidling 12 timer

Formålet med denne del er at tilføre deltagerne redskaber til på baggrund af ofte ganske korte behandlingsforløb at kunne lave udtalelser omkring symptomatologi, behandlingsindsats og mengrad efter traumatiseringer.

Temaerne er:

- Formål med erklæringer
- Indsamling af relevante data
- Beskrivelse af symptomer og psykologiske problemstillinger
- Konklusioner og vurdering af mengrad og eventuelt erhvervsevnetab

#### 14.4.4.2.4. VALGFRI DEL 54 TIMER

Den resterende del af specialiseringsmodulet er på 54 timer. Herunder kan kurser af kortere varighed placeres.

Den valgfri del skal omhandle teori og metode inden for specifikke psykotraumatologiske områder og kan afspejle den enkelte psykologs særlige interesse- og kompetenceområder. Eksempler på dette kan være: seksuelt misbrug, vold, mobning, stress, traumer relateret til arbejdslivet, flygtninge, torturofre, kulturspecifikke temaer, psykofysiologiske skader og somatisk traumatisering.

### Tilmelding til specialistuddannelsen

Der kræves ikke tilmelding til den psykotraumatologiske specialistuddannelse.

## 15 Specialistuddannelse i klinisk neuropsykologi

For den neuropsykologiske specialistuddannelse inden for voksenområdet gælder særlige krav til ansættelse, supervision, og formidlingsopgave.



## Fleksibelt valg i klinisk neuropsykologisk specialistuddannelse

150 kursustimer kan frit vælges mellem kurser udbudt på voksen-/ børnemodul, tværgående modul og specialiseringsmodul.

- Specialiseringsmodulets 150 timer er uændrede og obligatoriske, ligesom modulet vedr. forskning og formidling er uændret og obligatorisk.
- Praksis; Krav om ansættelse inden for hovedområderne neurologi/neurokirurgi, neurorehabilitering og psykiatri fastholdes, men specifikation af de kompetencer, der skal erhverves under den enkelte ansættelse er revideret med udgangspunkt i den aktuelle situation på de neuropsykologiske arbejdspladser.
- Aktualitetskravet gælder ikke for denne uddannelse.

## Krav og indhold i specialistuddannelsen i klinisk neuropsykologi

Specialistuddannelsen består af en teoretisk del ("kursusdelen") samt en praktisk del (krav til beskæftigelses-/ansættelsesforhold), hvortil der er knyttet krav om supervision.

Uddannelsesforløbet er berammet til at vare min. 5 år efter candidateksamen (inkl. autorisation), men vil i praksis ofte være af længere varighed. Der er ingen øvre grænse for varigheden.

### Formål med specialistuddannelsen

#### **Specialisten i klinisk neuropsykologi skal kunne:**

- Tilrettelægge og udføre undersøgelser og behandling.
- Formidle undersøgelsesresultater og deres betydning.
- Bidrage til fagets kliniske og forskningsmæssige videreudvikling.
- Bidrage med pædagogiske og sundhedsfremmende tiltag inden for specialet.
- Varetage faglige lederopgaver inden for sit arbejdsfelt.

#### **Dette opnås ved at sikre, at specialisten i klinisk neuropsykologi har:**

- Indgående kendskab til den videnskabelige baggrund for undersøgelse, behandling og forskning.
- Bred viden om centralnervesystemets normale funktion og patologiske forhold.
- Ansættelse inden for de væsentligste arbejdsområder: neurologi/neurokirurgi, rehabilitering og psykiatri.

Detaljerede kompetence- og færdighedskrav er beskrevet nedenfor.

### 1.15 Psykologisk praksis i klinisk neuropsykologi

Det overordnede krav er, at psykologen sammenlagt har arbejdet min. 5 år som psykolog inden for voksenområdet.

#### **Ansættelserne skal omfatte mindst:**

1 år inden for hospitalsbaseret neurologi/neurokirurgi

1 år inden for neurorehabilitering  
½ år inden for psykiatri  
½ års valgfri ansættelse med neuropsykologiske arbejdsopgaver.

Det vil sige ansættelse inden for de 3 ovenfor nævnte obligatoriske områder ud over den obligatoriske periode eller anden beskæftigelse, hvor neuropsykologiske problemstillinger er centrale, fx børneneuropsykologi eller arbejde med udviklingshæmmede.

Ansættelser, der er blevet godkendt i forbindelse med autorisation som psykolog, kan udgøre en del af praksiskravene. Ansøgere, som forventer at gøre brug af denne mulighed, skal være opmærksomme på at få supervision af specialistgodkendte psykologer i forbindelse med disse ansættelser.

### Kvalifikationer erhvervet via ansættelse inden for hospitalsbaseret neurologi/neurokirurgi

Det forventes, at der gennem ansættelsesforholdet erhverves:

- Praktisk erfaring i at gennemføre neuropsykologiske vurderinger af neurologiske patienter med henblik på diagnostik, evaluering og behandlingstilrettelæggelse.

Det vil sige opøvelse i at kunne definere formål med en undersøgelse og planlægge den i overensstemmelse hermed; at kunne udføre neuropsykologiske undersøgelser ud fra kendskab til et bredt udsnit af neuropsykologiske undersøgelsesmetoder; kritisk at kunne evaluere indsamlede data; at kunne formidle undersøgelsesresultater i relevant mundtlig og skriftlig form.

- Nært samarbejde med neurologer/neurokirurger og andre faggrupper, herunder kendskab til de forskellige faggruppers praksis (eksempelvis den neurologiske undersøgelse, diagnostiske billeddannelsesteknikker, forskellige faggruppers behandlingsprincipper mv.).

### Kvalifikationer erhvervet via ansættelse indenfor neurorehabilitering

Det forventes, at der gennem ansættelsesforholdet erhverves:

- Kendskab til rehabiliteringsbehov og -muligheder for personer med følger efter hjerneskader; til disses sammenhæng med sygdommens opståen og art, med tidspunktet i sygdomsforløbet samt med patientens psykosociale baggrund.
- Praktisk erfaring med tilrettelæggelse og opfølgning af rehabiliteringsforløb efter den akutte fase ud fra en vurdering af patientens behov.
- Praktisk erfaring med tværfagligt teamarbejde, herunder viden om øvrige faggruppers arbejde og principper for rehabilitering samt praktiske færdigheder i supervision af andre faggrupper.
- Pårørendearbejde i form af formidling, undervisning, rådgivning og støtte.

### Kvalifikationer erhvervet via ansættelse inden for det psykiatriske område

Det forventes, at der gennem ansættelsesforholdet erhverves:

- Kendskab til de almindeligt forekommende psykiatriske tilstande, herunder kendskab til psykiatriske klassifikationssystemer.
- Kendskab til og nogen praktisk erfaring med diagnostik, herunder anvendelse af forskellige undersøgelsesmetoder ved psykiatriske tilstande.
- Kendskab til forskellige medicinske og terapeutiske behandlingsformer.
- Nært samarbejde med psykiatere og andre faggrupper, herunder kendskab til de forskellige faggruppers praksis.

## Godkendelse af praksiserfaring

### Neurologi

1 årsansættelse ved en neurologisk eller neurokirurgisk afdeling kan almindeligvis godkendes ved fremsendelse af ansættelsesbrev og funktionsbeskrivelse. Ved ansættelse i specialiseret klinik eller i jobfunktion med snævre arbejdsopgaver bør psykologen dog tilstræbe, at en vis bredde i patientkendskab og arbejdsopgaver dækkes på anden måde (f.eks. gennem at bytte patienter eller opgaver med kolleger i andre klinikker). Dette bør beskrives og dokumenteres i forbindelse med indsendelse af ansøgning. I mange tilfælde vil det være en god ide at søge fagnævnet om forhåndsgodkendelse, så misforståelser undgås.

### Neurorehabilitering

1 års beskæftigelse ved en rehabiliteringsinstitution (fase 2 eller 3) godkendes almindeligvis ved fremsendelse af ansættelsesbrev og funktionsbeskrivelse. Desuden kan andet rehabiliteringsarbejde med neurologiske patienter samt konsulentarbejde inden for rehabiliteringsfeltet godkendes på baggrund af en individuel vurdering.

### Psykiatri

6 mdrs. ansættelse ved en voksenpsykiatrisk hospitalsafdeling, et psykiatrisk ambulatorium eller et distriktskykiatrisk center godkendes som hovedregel ved fremsendelse af ansættelsesbevis og funktionsbeskrivelse. Dette uanset om der er tale om ansættelse som klinisk psykolog eller som neuropsykolog. Der lægges vægt på, at man i ansættelsen møder patienter med de hyppigst forekommende psykiatriske lidelser, samt at arbejdet foregår i nært samarbejde med psykiatere. Ansættelser ved fobiskoler, kriserådgivninger eller tilsvarende godkendes almindeligvis ikke.

## Supervision og skriftligt produkt

### 2.15 Supervision i klinisk neuropsykologi/3.15 Personligt udviklingsarbejde i klinisk neuropsykologi

Den neuropsykologiske specialistuddannelse kræver 240 timers dokumenteret supervision, der skal sikre tilegnelsen af et højt fagligt kompetenceniveau inden for alle aspekter af arbejdsområdet.

200 timer skal omfatte direkte, sagsorienteret supervision, som gives i relation til konkrete ansættelser/arbejdsopgaver, mens 40 timer skal have fokus på psykologens personlige udvikling. De 40 timers personligt udviklingsarbejde kan enten være i form af 40 timers egenterapi ved autoriseret psykolog med psykoterapeutisk erfaring, eller de kan indgå som en integreret del af den faglige supervision på et af de neuropsykologiske arbejdsområder. I sidstnævnte tilfælde bør dette fremgå af dokumentationen på supervisionsbeviset.

Supervision, som opfylder kravene i specialistuddannelsen, kan medregnes i en specialistuddannelse, selv om den er erhvervet, før autorisation er opnået. Det samlede antal supervisionstimer for både autorisations- og specialistdelen skal naturligvis være opfyldt. Det skal fremgå tydeligt af ansøgningen hvilke timer, der ønskes godkendt på hhv. autorisations- og specialistdel.

### *Supervisionens indhold*

Supervisionen skal sikre tilegnelsen af praktiske færdigheder i udøvelse af faget og skal desuden indeholde mulighed for refleksion over udviklingen af færdigheder, sådan at stærke og svage sider i kontakt og arbejde med patienter tydeliggøres.

#### **Indholdet i supervisionen skal omfatte:**

- Faserne i psykologens sagsarbejde.
- Arbejdets faglige kvalitet.
- Forholdet til og samarbejdet med andre faggrupper i udøvelse af sagsarbejdet.
- Den organisatoriske og lovmæssige sammenhæng, hvori arbejdet finder sted.
- De etiske forhold forbundet med arbejdet inden for området.
- Psykolog-/patientrelationen.

### *Fordeling af supervisionstimer*

De 200 timers sagssupervision sv.t. ca. 2 timer om ugen i hele forløbet skal fordeles med ca.:

- 70 timer inden for det neurologiske arbejdsområde.
- 70 timer inden for rehabiliteringsområdet.
- 30 timer inden for det psykiatriske arbejdsområde.
- 30 timer inden for det valgfri arbejdsområde.

Såvel individuel supervision som supervision givet i grupper på op til 8 deltagere tæller med fuldt timeantal. Der er ingen specifikke krav til hvor stor en del af supervisionen, der skal foregå hhv. individuelt og i gruppe, ligesom der ikke stilles krav om ekstern supervision (ud over hvad der kræves til autorisation).

Ved supervision i grupper, hvor deltagerne er ansat inden for forskellige områder, godkendes sagssupervision inden for det område, man er ansat i, såfremt supervisor er godkendt og skriver under på, at han/hun har superviseret i sager inden for pågældende område. Man kan således godt have gruppesupervision med én og samme supervisor, hvor nogle supervisander får godkendt supervision i neurologi, mens andre får godkendt supervision i rehabilitering.

### *Godkendelse af supervisorer*

Supervision skal som hovedregel være ydet af godkendte specialister i klinisk voksen neuropsykologi, men supervision ydet af andre relevante akademiske faggrupper kan udgøre op til 30 % af den samlede supervision inden for et område. Relevante akademikere kan f.eks. være psykologer med andet speciale, neurologer, psykiatere eller audiologopæder.

I forbindelse med psykiatriansættelsen kan hele supervisionen gives af psykolog(er) med anden relevant specialistgodkendelse.

Inden et supervisionsforløb med en sagkyndig akademiker med relevante spidskompetencer påbegyndes, anbefales det at søge den pågældende supervisor forhåndsgodkendt af fagnævnet.

Psykologer, der ikke er specialistgodkendte, men har særlig kompetence inden for et relevant område, kan ligeledes godkendes efter særskilt ansøgning fra enten supervisor eller supervisand. Gensidig supervision kan ikke godkendes.

### *Dokumentation for supervision*

Det anbefales at få dokumentation af igangværende supervisionsforløb jævnligt. Supervisionen skal attesteres på et særskilt skema, hvor supervisor skal angive, om supervisanden har gennemført forløbet tilfredsstillende. Hvis supervisor vurderer, at den faglige udvikling ikke er tilfredsstillende, skal dette, så snart det bliver klart for supervisor, meddeles supervisanden, idet supervisionsforløb, der ikke er gennemført tilfredsstillende, ikke kan indgå i en specialistuddannelse.

Der henvises i øvrigt til Guideline for supervisorer udformet af Dansk Psykolog Forening.

### 4.15 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

Det samlede timetal i dette modul er på 60 timer, hvor af de 18 timer omfatter formel undervisning i forskningsmetode. De resterende 42 timer er til udarbejdelse af enten et skriftligt arbejde eller synopsis og foredrag samt (eventuel) metodevejledning i relation hertil. Undervisning i forskningsmetode kan foregå i sammenhæng med metodevejledningen, men dette er ikke et krav.

### *Godkendelse af formidlingsarbejde*

Som hovedregel gennemføres denne del af modulet mod slutningen af specialistuddannelsen, idet tanken er, at specialisten skal demonstrere, at han/hun har opnået indsigt i specialets teoriområder og metoder på et postgraduat, videnskabeligt niveau (specialistniveau). Almindeligvis vil de specialespecifikke aspekter således være fremtrædende i arbejdet.

### **Eksempler på arbejder, der godkendes uden fagnævnets konkrete vurdering:**

- En artikel optaget i et anerkendt (peer reviewed) fagtidsskrift.
- Et kapitel i en lærebog på akademisk niveau.
- Et indlæg (poster eller foredrag) præsenteret ved videnskabelige/faglige konferencer eller kongresser (her forudsættes at arbejdet har været bedømt egnet til præsentation).
- Et publiceret forskningsarbejde (se nedenfor).

I relation hertil skal bemærkes, at casefremlæggelse ikke kan stå alene, men kan indgå som illustration i en selvstændig diskussion af f.eks. teoretiske problemstillinger. Hvis der er flere forfattere om et arbejde, skal det klart fremgå hvilke dele, de enkelte bærer hovedansvaret for.

Som dokumentation for denne type arbejde tilsendes fagnævnet forside, indholdsfortegnelse og litteraturliste eller kopi af kongresprogram.

### **Eksempler på arbejder, der kan godkendes efter en konkret vurdering i fagnævnet:**

En forelæsning i et relevant fagligt selskab på baggrund af synopsis godkendt af fagnævnet. 2-3 måneder før foredraget ønskes afholdt, skal fagnævnet modtage en synopsis på ca. 2 sider bestående af forelæsningsens hovedpunkter (struktur og pointer) og litteraturliste. Dette giver mulighed for eventuel revision.

En artikel i Psykolog Nyt. Artiklen skal indeholde referencer til nyere litteratur og vil typisk have et omfang på ca. 10 normalsider. Artikeludkast tilsendes fagnævnet forud for, at der søges om optagelse i Psykolog Nyt, da godkendelse afhænger af fagnævnets bedømmelse og ikke redaktionens.

Alternativt til ovenstående kan såvel teori, opgavevejledning og opgavevurdering varetages af universitetsansatte lektorer og professorer. Dette enten i direkte relation til de forskningsmetodekurser som tilbydes på nogle universiteter eller helt uafhængigt heraf. Det betyder, at psykologer som allerede

har gennemført teoridelen, men mangler det skriftlige arbejde, kan indgå aftale med en lektor eller professor om vejledning og vurdering af dette. Pågældende lektor/professor skal underskrive dokumentation for godkendelse. Dokumentationen er samtidig en erklæring om, at opgaven er godkendt efter reglerne for forsknings-og formidlingsmodulet.

Erklæringen til brug for dokumentation findes i en selvstændig fil, som kan findes på Dansk Psykolog Forenings hjemmeside.

### *Godkendelse af forskningsarbejde*

For ansøgere med ph.d.-grad anses forsknings-og formidlingsmodulet som godkendt, uanset om graden er opnået før eller efter godkendt autorisation. Det er ikke et krav, at emnet for afhandlingen er specifikt neuropsykologfagligt.

Endvidere kan publiceret forskningsarbejde, som er lavet under relevant faglig vejledning, godkendes uanset om det er lavet før eller efter autorisation eller om emnet er specifikt neuropsykologfagligt, når blot det er inden for en psykologisk emnekreds. Vejleder skal være en universitetsansat lektor eller professor, alternativt en relevant fagperson med ph.d.-og/eller doktorgrad. Publikationen kan være udarbejdet i forbindelse med ansættelse som forskningsassistent, men det er et krav, at der er arbejdet selvstændigt i alle faser af udarbejdelsen. Det er således ikke tilstrækkeligt, at man i en ansættelse som forskningsassistent f.eks. har indsamlet data efter en protokol udarbejdet af andre, og hvor data udelukkende bearbejdes af andre. Opfyldelse af kravene til modulets teoretiske del skal i dette tilfælde dokumenteres selvstændigt.

## 5.15 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

Den teoretiske del af specialistuddannelsen består af i alt 360 timer, hvoraf de 150 timer udgøres af specialiseringsmodulet og de 60 timer af forsknings-og formidlingsmodulet (disse beskrives senere i afsnittet).

De øvrige 150 timer kan frit vælges mellem kurser udbudt på voksenmodul, tværgående modul eller kurser udbudt på specialiseringsmoduler inden for de neuropsykologiske specialer (både børne- og voksen) eller andre voksenspecialer. Forskning og publikationer vil efter individuel godkendelse kunne indgå som element heri.

Der kræves en vis faglig bredde for at både den samlede kursusportefølje og de enkelte submoduler i specialiseringsdelen kan godkendes.

Deltagelse i kurser før afsluttet kandidateksamen kan ikke medregnes.

### 5.10 15 Voksenmodulet

Kurser inden for dette modul er fælles for alle voksenspecialer og falder inden for følgende hovedområder:

- Assessment
- Differentialdiagnostik
- Personlighedsforstyrrelser og personlighedsteori
- Psykoterapeutisk behandling (tidl. Valg af interventionsformer)

- Lovgivning og etik

Formål og indhold er nærmere beskrevet i Dansk Psykolog Forenings regelsæt for alle specialistuddannelser.

### 5.3 15 Det tværgående modul

Det tværgående modul omfatter kurser, der godkendes på mindst to specialistuddannelser.

Der kan vælges mellem kurser inden for følgende emner (de angivne numre refererer til beskrivelsen i Dansk Psykolog Forenings regelsæt for alle specialistuddannelser):

- 3.1. Praktisk organisationspsykologi
- 3.2. Organisationspsykologi
- 3.3. Sorg og krise hos børn
- 3.4. Naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne (Erstatter Sorg og krise hos voksne).
- 3.5. Angst og depression
- 3.6. Klinisk sexologi
- 3.7. Neuropsykologiske tilstande, børn eller voksne
- 3.8. Fokus på apopleksi, kranietraumer og demens
- 3.9. Demensudredning
- 3.10. Psykofarmakologi, børn og unge
- 3.10. Psykofarmakologi, voksne
- 3.11. Funktionel neuroanatomi/human neurobiologi
- 3.12. Neurokemi
- 3.13. Billeddannelsesteknikker
- 3.14. Psyke og soma
- 3.15. Familieterapi: teori og intervention I
- 3.16. Familieterapi: teori og intervention II
- 3.17. Psykologen som konsulent
- 3.18. Konsultativ tilgang til konflikthåndtering
- 3.19. Transkulturel psykologi
- 3.20. Supervision af andre faggrupper
- 3.21. Ledelse og organisation
- 3.99. Øvrige

### 5.15 Specialiseringsmodulet i klinisk neuropsykologi

Kurserne inden for specialiseringsmodulet består af i alt 120 timer inden for fire obligatoriske områder samt 30 valgfri kursustimer inden for emner med nær tilknytning til det neuropsykologiske speciale.

#### *15.4.4.2.1. Neuropsykologiske forstyrrelser 30 timer*

Kursusmodulet dækker de væsentlige neuropsykologiske syndromer og symptomkomplekser: forstyrrelser af sprog, eksekutive funktioner, visuelle funktioner, opmærksomhed, hukommelse, personlighed og adfærd. Kurserne skal både gennemgå symptomkomplekser og neuropsykologiske teorier bag den patologiske funktion, differentialdiagnostik, undersøgelses- og behandlingsmetoder.

#### *15.4.4.2.2. Rehabilitering 30 timer*

Kursusmodulet omhandler principper og rationaler bag behandlings- og optræningsarbejde. Modulet skal dække rehabilitering af specifikke forstyrrelser, terapi med hjerneskadede personer, det tværfaglige samarbejde og arbejde med pårørende. Strukturen og faserne i behandlingssystemet gennemgås. En mindre del af timerne kan udgøres af kurser inden for det psykiatriske område, f.eks. kurser i remediering.

#### *15.4.4.2.3. Sygdomslære 30 timer*

Kursusmodulet omhandler sygdomsmekanismer bag neurologiske sygdomme. Der lægges speciel vægt på de tre store neurologiske områder: vaskulære, traumatiske og degenerative sygdomme. Inden for hver kategori gennemgås sygdommens patologi, symptomatologi, differentialdiagnose samt den lægelige udredning og behandling. Kurser inden for det psykiatriske område kan udgøre en mindre del af det samlede timeantal.

#### *15.4.4.2.4. Udvidet kursus i klinisk neuroanatomi, neurofysiologi, neurokemi 30 timer*

Kursusmodulet omhandler anatomiske, fysiologiske, biokemiske og endokrine processers forbindelse til sygdomme i nervesystemet og neuropsykologiske syndromer. Kurset er på et niveau, der forudsætter kendskab til området svarende til det basale kursus på det tværgående modul (men forudsætter ikke deltagelse i kursus på tværgående niveau).

#### *15.4.4.2.5. Valgfri kursusemner 30 timer*

Her godkendes overskydende kursustimer inden for de fire hovedområder samt kurser, som emnemæssigt grænser op til det neuropsykologiske felt.

### Godkendelse af kurser på specialiseringsmodulet

Mange kurser er godkendt af fagnævnet allerede inden de finder sted; dette vil normalt fremgå af kursusopslaget. Hvis et kursus ikke er godkendt, men en deltager vurderer, at det er af relevans for det neuropsykologiske speciale, kan der søges om godkendelse ved henvendelse til neuropsykologisk fagnævn. Som dokumentation vedlægges kursusbeskrivelse/program, deltagerbevis og evt. deltagerliste. Godkendelse af kurser forudsætter, at der blandt deltagerne er højst 25 % ikke-akademikere og at øvrige akademikere har en for emnet relevant uddannelse. Intern undervisning (undervisning forestået af kolleger uanset faglig baggrund) godkendes ikke. Generelt skal undervisning være åben for andre og/eller forestås af ekstern underviser for at kunne godkendes.

Godkendelse af kurser forudsætter, at undervisere er godkendte specialister inden for fagområdet, eller er ansat ved universitet/forskningsinstitution inden for relevante fagområder, som de forsker og underviser i. Ikke-godkendte psykologer eller andre sagkyndige akademikere med relevante spidskompetencer kan godkendes ved indsendelse af CV.



Indlæg på konferencer godkendes, hvis ovennævnte krav til deltagere er opfyldt. Foredrag skal være af min. 45 minutters længde for at kunne godkendes. Symposier, hvor foredragene er af kortere varighed, men inden for samme emne, kan godkendes. Workshops godkendes ligeledes. Ved ansøgning om godkendelse bedes man vedlægge et program med markering af, hvilke foredrag etc. man har overværet, og dokumentation for tilstedeværelse i form af kvittering for betaling el. lign.

Godkendte kurser opføres i kursusdatabasen, som er tilgængelig på SDN's hjemmeside, og opdateres to gange årligt.

### **Tilmelding til specialistuddannelsen**

Psykologer, der har planer om at gennemføre specialistuddannelsen i klinisk neuropsykologi, opfordres til at meddele dette til fagnævnet, da det i forhold til planlægning af kurser mv. er en hjælp for fagnævnet at have et overblik over hvor mange, der er i gang med uddannelsen.

Konkrete spørgsmål vedr. godkendelse af kurser, ansættelsesforhold og supervision kan rettes direkte til fagnævnet (i form af mail til et af nævnets medlemmer), mens formelle ansøgninger om specialistgodkendelse altid skal gå via Dansk Psykolog Forening.

Ansøgningskemaer samt skemaer til godkendelse af supervision findes på Dansk Psykolog Forenings hjemmeside.

## **16 Specialistuddannelse i Gerontopsykologi**

---

### **Fleksibelt valg i specialistuddannelsen i gerontopsykologi**

Uddannelsen er omfattet af principperne i Fleksibelt valg.

- Alle 150 timer fra det tværgående modul og voksenmodulet kan erstattes med kurser fra specialiseringsmodulet, enten i gerontopsykologi eller andre relevante specialer. Forsknings- og Formidlingsmodulet er obligatorisk.
- Størstedelen af selvvalgte kurser til at dække de 150 timer skal dog have et gerontopsykologisk fokus, eksempelvis udredning af gerontopsykiatriske tilstande og psykologisk behandling heraf, neuropsykiatri, neuropsykologi, psykologiske undersøgelser, konsulent og ledelsesarbejde inden for ældreområdet eller forebyggelsesfremme.
- De selvvalgte kurser skal også være relevante i forhold til praksis, og der skal være en rimelig vægtning imellem de nævnte områder.
- Fagnævnet vil vurdere ansøgningen i sin helhed med henblik på at sikre en rimelig bredde inden for det gerontopsykologiske speciale.

### **Krav og indhold i specialistuddannelsen**

Specialistuddannelsen i gerontopsykologi skal kvalificere psykologen til selvstændigt at varetage det gerontopsykologiske arbejdsfelts opgaver på et videnskabeligt grundlag. Specialisten skal kvalificere sig til at kunne sætte sit arbejde ind i en helhed og gennemføre relevante teoretiske og metodiske overvejelser, herunder at inddrage hensyn til samfundsmæssige, etiske og lovgivningsmæssige forhold.

Det er også væsentligt at kunne bidrage med et positivt syn på arbejdet med ældre såvel som at kunne erkende og identificere et alderistisk og fordomsfuldt syn på ældre hos sig selv eller andre. Gerontopsykologen skal kunne vurdere og tage kritisk stilling til, hvilken form for indsats der vil være relevant i konkrete situationer.

#### **Gerontopsykologen skal kunne:**

- Gennemføre en metodisk forsvarlig udredning af et problemkompleks.
- Vurdere og argumentere for den form for intervention, der vil være mest hensigtsmæssig i konkrete situationer.
- Medvirke til implementering.
- Gennemføre en opfølgning og evaluering af opgaven.
- Reflektere kritisk over forholdet mellem gerontopsykologisk praksis og relevante teoridannelser.
- Bidrage med væsentlige strategiske og politiske overvejelser på ældreområdet.

#### **Dette opnås ved at sikre, at psykologen:**

- Har et bredt kendskab til udviklingspsykologi i livslangt perspektiv og normale aldringsprocesser, hvad angår områdets forskning, teorier og metoder samt udredning og intervention.
- Opnår specialiseret viden om psykopatologiske tilstande hos ældre, (herunder forståelse af samspillet mellem biologiske, psykologiske og sociale faktorer, der særligt er kendetegnet for alderdommen) og erfaring i anvendelse af psykologiske metoder, som tjener til at identificere og afhjælpe disse.
- Har indgående kendskab til og erfaring i det tværfaglige arbejde inden for ældreområdet.
- Har viden om etiske og lovgivningsmæssige aspekter inden for ældreområdet.
- Har kendskab til psykologiske teoridannelser, der er relevante i forhold til den gerontopsykologiske specialisering. Det kan fx være social-, personligheds-, perceptions- og kognitionspsykologi samt organisationspsykologi, neuropsykologi og klinisk psykologi.

#### **Specialistuddannelsen omfatter følgende dele**

Psykologisk praksis, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter candidateksamen.

Supervision/personligt udviklingsarbejde – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 40 timer.

Teori – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 3120 timer.

### **1.16 Psykologisk praksis i specialistuddannelsen i gerontopsykologi**

Det overordnede krav er, at psykologen sammenlagt har minimum 5 års relevant ansættelse. Heraf mindst 3 års gerontopsykologisk ansættelse.

Ansættelseskravet skal sikre, at uddannelsen giver en bred arbejdsmæssig kompetence inden for fagområdet. Der tilstræbes sammenhængende arbejdsforhold på minimum 12 måneder.

Typiske arbejdssteder kan være gerontopsykiatriske afdelinger, geriatriske afdelinger, rehabiliteringsafdelinger for ældre, der har gennemgået en hospitalsbehandling, demensklivniker, kommuners og regioners ambulante tilbud og institutionstilbud til ældre, kommunale forvaltninger eller lederstillinger hvor hovedfokus er det strategiske arbejde i forhold til den ældre del af befolkningen og psykologisk privatpraksis, forudsat der i den pågældende praksis er en betydelig andel af ældre klienter.

En gerontopsykologisk arbejdsplads skal godkendes som specialistuddannelsessted af Gerontopsykologisk Fagnævn. Der lægges her vægt på bredden og variationen i arbejdsmetoderne, herunder at en del af arbejdet omfatter direkte kontakt med ældre. Ved for snævre ansættelser søges bredden sikret ved "følrdning" på eller bytteordning med andre arbejdspladser. Fagnævnet, supervisor/vejleder og kandidaten selv kan tage initiativet til sådanne ordninger. Fagnævnet skal godkende ordningernes gyldighed med hensyn til bredde.

Den gerontopsykologiske praksis sammensættes således, at nedenstående områder dækkes:

### **Udredning**

Psykologen skal opnå færdighed i at anvende et bredt spektrum af gerontopsykologiske undersøgelsesmetoder. På individ-niveau kan det for eksempel dreje sig om anvendelse af neuropsykologisk testning og diverse screeningsinstrumenter, mens det på gruppe- eller organisationsniveau kan være metoder til at analysere og kortlægge problemskabende adfærd og adfærdens effekter. Formålet med dette er at kvalificere psykologen til kompetencer i diagnostik /assessment samt til at kunne iværksætte relevante foranstaltninger og behandlingstiltag på et specialiseret niveau. Hertil knytter sig færdighed i formidling af undersøgelsesresultater.

### **Intervention**

Psykologen skal udvikle specialiserede færdigheder til at kunne intervenere i forhold til en udredt problemstilling.

For gerontopsykologer med direkte kontakt til ældre, skal psykologen kunne anvende mindst én af følgende terapiformer: Individuel terapi, par-, familie- eller gruppeterapi i forhold til ældre klienter. Gerontopsykologen skal kunne afklare, hvornår behandlingsopgaver bedst varetages gennem direkte psykologiske interventionsformer som rådgivning og psykoterapi i forhold til klienten og eventuelt dennes pårørende, og hvornår de bedst varetages gennem indirekte interventionsformer som fx konsulentvirksomhed.

### **Supervision af andre faggrupper**

Psykologen skal kunne udføre konsulentarbejde på specialistniveau, herunder kunne inddrage og formidle relevant psyko-logisk viden i forståelsen af ældre menneskers problemer. Gerontopsykologen skal kunne påtage sig supervisions- og vej-ledningsopgaver, hvor det er psykologens opgave sammen med de involverede at afdække og afklare, på hvilken måde indsatsen skal ydes.

## **2.16 Supervision i specialistuddannelsen i gerontopsykologi**

Den gerontopsykologiske specialistuddannelse forudsætter dokumenteret deltagelse i supervision, heraf modtagelse af minimum 200 timers supervision ved godkendt supervisor, hvor hovedparten af supervisionen er givet af specialist i gerontopsykologi, men hvor supervisorer fra andre relevante specialer også kan godkendes som supervisorer. Supervisions-delen skal sikre et højt fagligt kompetenceniveau inden for arbejdsområdet. Supervision sker normalt i forbindelse med ansættelsesforholdet, men kan etableres eksternt.

Der stilles krav om, at der er opnået supervision inden for såvel udredning som intervention.

#### **Supervision skal omfatte:**

- Faserne i psykologens sagsarbejde, hvad enten det måtte dreje sig om interventioner på individ, gruppe eller organisationsniveau.
- Forholdet til og samarbejdet med andre faggrupper i udøvelse af sagsarbejdet.
- Den organisatoriske og lovmæssige sammenhæng, hvori arbejdet finder sted.
- De etiske forhold forbundet med arbejdet inden for området.
- Supervision i forhold til psykologens personlige udvikling.

### 3.16 Personligt udviklingsarbejde

Der er afsat 40 timer til psykologens personlige udviklingsarbejde. Denne form for supervision skal styrke gerontopsykologens kendskab til egne personlige muligheder og begrænsninger i arbejdet med klienter.

Der fokuseres på supervisandens evne til at skelne mellem egne behov og klientens/gruppens eller organisationens behov. Supervisanden får således hjælp til ikke at lade arbejdet med klienten/gruppen forstyrre af egne behov og eventuelle konflikter og til at nuancere og skræddersy behandlingstilbud.

### 4.16 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

[Se pkt. 4 i de generelle krav til specialistuddannelse.](#)

### 5.16 Teori og metode, fællesmoduler og specialiseringsmodulet

I Voksenmodulet, Tværgående modul og i Forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger psykologen sig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser.

Specialiseringsmodulet er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det gerontopsykologiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor.

### 5.16 Specialiseringsmodulet i gerontopsykologi

Det specialiserede kursusmodul skal sikre, at psykologen erhverver en videnskabeligt funderet og nuanceret viden om fag-områdets teori og praksis. Modulet indeholder 150 kursustimer, som fordeles med 162 timer inden for nogle obligatoriske hovedområder og 24 timers relevante valgfri aktiviteter.

#### 16.4.4.2.1. Almen gerontopsykologi

Modulet dækker den normale aldring med en gennemgang af biologiske og psykologiske aldringsprocesser samt betydningen af den sociale sammenhæng, hvori de foregår. Neurogerontologiske og kognitive forandringer behandles.

Personlighed, tilpasning og mestring i forhold til normale aldersrelaterede udfordringer gennemgås, herunder de særlige forhold omkring livets afslutning.

24 timer

### Klinisk gerontopsykologi

#### 16.4.4.2.2.1. Psykopatologiske/psykiatriske syndromer hos ældre 24 timer

Området omfatter psykiatriske sygdomme hos ældre, herunder klassifikationssystemer, forekomst og teorier om årsager. Depression og angst, delir, psykotiske forstyrrelser, demenssygdomme og demenssygdommens psykiatri (BPSD) gennemgås. Egnede psykologiske metoder til udredning og differentialdiagnostik behandles.

#### 16.4.4.2.2.2. Geriatri og farmakologi for gerontopsykologer 24 timer

Gennemgang af alderdommens almindeligste medicinske sygdomme, herunder kredsløbssygdomme og apopleksi, diabetes, nyre- og urinvejssygdomme (herunder inkontinens), cancer, gigtlidelser, parkinsonisme og lungelidelser (KOL). Desuden behandles multifaktorielle tilstandsbilleder, kronisk og terminal sygdom, farmakologi med særligt henblik på geriatrike problemstillinger og psykofarmakologi med særligt henblik på gerontopsykiatriske problemstillinger. Der lægges vægt på en psykologisk synsvinkel med henblik på intervention i forhold til geriatrike patienter.

#### 16.4.4.2.2.3. Intervention 48 timer

Emnet kan omfatte intervention inden for en klinisk ramme og inden for en mere organisationspsykologisk ramme.

Inden for en klinisk ramme kan det omfatte gennemgang af forskellige former for psykoterapi, individuelt eller i gruppe, med vægt på forhold af betydning for terapeutens arbejde med ældre mennesker. Direkte intervention omfatter også familierapi, hvor der gør sig særlige forhold gældende på ældreområdet. Rådgivning til ældre patienter med psykiatriske lidelser og deres familier udgør et vigtigt område i gerontopsykologens arbejde og behandles særskilt.

Inden for en organisationspsykologisk ramme kan det omfatte en gennemgang af forskellige former for intervention, rettet mod individer eller grupper, som arbejder med ældre. Det kan være supervision, rådgivning og vejledning til pleje af ældre, med det formål af bedre plejepsikis og ældres trivsel.

Desuden gennemgås mulige redskaber til at evaluere intervention.

Mindst 24 timer af de 48 timer skal bestå af direkte intervention.

#### 16.4.4.2.3. Lovgivningsmæssige og etiske aspekter på ældreområdet 12 timer

Inden for lovgivningen en gennemgang af Servicelovens bestemmelser, herunder Magtanvendelsesreglerne samt værgemål mv. Gennemgang af Psykiatriloven.

Inden for etikken gennemgang af nogle af de centrale etiske teorier, der kan være med til at sikre udvikling af kompetencer og refleksionsevne ved de mange etiske dilemmaer, der især gør sig gældende i arbejdet med de mest sårbare og svækkede ældre. Det er fx et etisk dilemma at træffe beslutning om den mindst dårlige og mindst indgribende intervention i arbejdet på demensområdet.

#### 16.4.4.2.3. Relevante valgfrie kursusaktiviteter 30 timer

Det kan dreje sig om deltagelse i kurser, konferencer på akademisk niveau, forsknings- eller projektarbejde samt studieophold ved gerontologiske institutter og lignende.

#### **Tilmelding til specialistuddannelsen**

Før du starter på specialistuddannelsen i gerontopsykologi, skal du tilmelde dig officielt ved at oprette en elektronisk ansøgning i Mit DP.

## 18 Arbejds- og organisationspsykologisk specialistuddannelse

---

Specialiseringsmodulet i arbejds- og organisationspsykologi

- *grundstamme og supplerende kurser*

#### **Specialiseringsmodulet består af:**

En grundstamme på i alt 120 timer, der er fordelt mellem minimum 40 timers teori, 40 timers supervision samt 40 timers personligt udviklingsarbejde placeret i tilknytning til specialiseringsmodulet.

En række relevante supplerende teorikurser på i alt 110 timer.

### 1.18 Krav og indhold i specialistuddannelsen i Arbejds- og Organisationspsykologi

Specialistuddannelsen i arbejds- og organisationspsykologi skal kvalificere psykologen til selvstændigt at kunne varetage opgaver inden for det arbejds- og organisationspsykologiske felt på et videnskabeligt grundlag.

Specialistuddannelsen skal sikre, at arbejds- og organisationspsykologen kan sætte sit arbejde ind i en relevant teoretisk og metodisk helhedsforståelse. I arbejdet skal inddrages hensyn til samfundsmæssige, etiske og lovgivningsmæssige forhold.

#### **Specialisten i arbejds- og organisationspsykologen skal kunne:**

- Gennemføre en metodisk forsvarlig udredning af et problemkompleks.
- Vurdere og argumentere for den form for intervention, der vil være mest hensigtsmæssig i konkrete situationer.
- Vedvirke til gennemførelse af implementeringen.
- Gennemføre en opfølgning og evaluering af opgaven.

**Dette opnås ved at sikre, at specialisten:**

- Har et bredt og omfattende kendskab til teorier og metoder inden for det arbejds- og organisationspsykologiske fagområde.
- Herunder har kendskab til udviklingen inden for områdets forskning samt udviklingen af praktiske undersøgelses- og interventionsmetoder.
- Har specialiseret viden, metodeerfaring samt har færdigheder inden for et eller flere af de praksisområder, som varetages af arbejds- og organisationspsykologer.
- Er i stand til kritisk refleksion over forholdet mellem arbejds- og organisationspsykologisk praksis og relevante teoridannelser.
- Har viden om etiske og lovgivningsmæssige aspekter inden for det arbejds- og organisationspsykologiske område.
- Har kendskab til psykologiske teoridannelser, der er relevante i forhold til den specialisering, man vælger inden for det arbejds- og organisationspsykologiske område. Det kan fx være social-, personligheds-, perceptions- og kognitionspsykologi samt klinisk psykologi.

**Specialistuddannelsen omfatter følgende dele**

**Psykologisk praksis**, som skal indeholde mindst 3 års fuldtidsbeskæftigelse inden for specialet efter opnået autorisation. Uddannelsen kan tidligst afsluttes 5 år efter kandidateksamen.

**Supervision/ personligt udviklingsarbejde** – specialisten skal have modtaget mindst 240 timers supervision/personligt udviklingsarbejde, hvoraf psykologens personlige udviklingsarbejde skal udgøre mindst 40 timer.

**Teori** – den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer.

## 1.18 Psykologisk praksis i Arbejds- og Organisationspsykologisk specialistuddannelse

Praksiserfaring opnås gennem kontakt med kunder, klienter og brugere i et minimum af 36 måneder inden for det arbejds- og organisationspsykologiske felt.

Erfaringen kan eksempelvis opnås ved ansættelse i et konsulentfirma, i en BST eller tilsvarende rådgivningsfirma, arbejde som selvstændig konsulent, erfaringer med arbejds- og organisationspsykologisk arbejde som del af et lederjob, personalefunktioner i virksomheder, arbejds- og organisationspsykologisk arbejde på en arbejdsmedicinsk klinik eller inden for revalideringsområdet.

Arbejdserfaringen bør have en vis bredde og ikke alene stamme fra en enkelt praksisform. Har man eksempelvis haft ansættelse i et konsulentfirma, må praksiserfaringerne ikke udelukkende omhandle rekrutteringsarbejde. Der skal være en vis bredde, så andre typer af relevant praksis er inkluderet i erfaringerne. Dette udelukker ikke, at erfaringen kan opnås gennem en enkelt ansættelse, men arbejdet må i så fald indeholde forskellige praksisformer. Er man beskæftiget med andre opgaver, fx ledelse, eller

andre fagspecialer, skal praksis strække sig over tilsvarende flere år inden for specialet. Godkendelse vil afhænge af en konkret vurdering fra arbejds- og organisationspsykologisk fagnævn.

## 2.18 Supervision i Arbejds- og Organisationspsykologisk specialistuddannelse

Supervision/faglig vejledning skal omfatte i alt 200 timer. Supervision modtaget af følgende supervisorer kan godkendes:

- Specialistgodkendte psykologer inden for arbejds- og organisationspsykologi.
- Specialistgodkendte psykologer inden for andre specialer.
- 

Mindst 70 % af den samlede supervision, skal være modtaget af ovenstående to typer supervisorer.

- Akademisk uddannede personer med relevante spidskompetencer. Dvs. personer med fagligt relevant CV, der via deres uddannelse er optagelsesberettigede i en organisation under AC eller lignende udenlandsk organisation. Godkendelse af denne supervision, afhænger af ansøgers anførte arbejdsopgaver og øvrig modtaget supervision. Supervisor skal have en ekspertviden på det område, der er ydet supervision på.

Under begrebet supervisor falder også mentor og coach. Det er vigtigt, at supervisors rolle og opgave er veldefineret, og at den særlige kompetence er til stede.

Maksimalt 30 % af den samlede supervision, kan være af ovenstående type.

For at sikre bredde anbefales mindst to forskellige supervisorer.

Supervisionens indhold skal være relateret til arbejds- og organisationspsykologens arbejdsopgaver og skal afspejle praksis i alle dens faser:

### **Sagssupervision, fx**

Kontraktindgåelse, analysearbejde, kortlægning, implementering og evaluering.

Der skal arbejdes med roller, relationer og strukturer, fx:

- Psykologens rolle i egen organisation, og i kunde/klientsystemets organisation
- Relationer og disses betydning for et sagsforløb.
- Organisationens struktur og kulturens betydning for fremdrift og proces i sagen.

Faglig vejledning/ supervision skal foregå både individuelt og i gruppe. En gruppe, hvor der foregår supervision, kan være en faglig netværksgruppe eller erfagruppe, hvor der er et vist arbejdsmæssigt og fagligt fællesskab. Gruppen kan enten bestå af kolleger fra egen arbejdsplads eller på beslægtede arbejdspladser. Gruppen skal have en vis kontinuitet (de samme personer), og der skal arbejdes med egne sager (fx ikke cases). Der stilles samme krav til supervision i erfa- og netværksgrupper som til gruppesupervision. Den tid, erfa- eller netværksgruppen anvender til supervision, dokumenteres af erfagruppens godkendte supervisor

I specialiseringsmodulet placeres 40 timers gruppesupervision. Supervisionen foregår eksternt i forbindelse med dette uddannelsesforløb.



Se mere under specialiseringsmodulet.

### 3.18 Personligt udviklingsarbejde i Arbejds- og Organisationspsykologi

I specialiseringsmodulet arbejdes med 40 timers personligt udviklingsarbejde. Det kan være i form af supervision eller coaching på egen konsulentrolle eller af egenterapi.

### 4.18 Et skriftligt produkt, forskningsmetode

Forsknings- og formidlingsmodulet består af teoriundervisning og udarbejdelse af et produkt på postgraduat niveau.

Det samlede timetal i dette modul er på 60 timer.

Det obligatoriske timekrav i undervisning i forskningsmetode udgør 18 timer, hvor fokus er på generelle metodemæssige færdigheder.

Du får godskrevet 42 timer til metodevejledning og til udarbejdelse af produktet.

Du skal udarbejde et skriftligt produkt eller et foredrag i et relevant fagligt forum.

Du skal arbejde med et emne, der er relateret til dit eget arbejdsfelt, og som du behandler på et postgraduat, akademisk videnskabeligt niveau.

Som hovedregel skal omfanget være 10-15 A4-sider.

#### Modulets formål

- At give dig en sådan viden i forskningsmetodologi, at du er i stand til selvstændigt og kritisk at vurdere empiriske undersøgelser, herunder design, undersøgelsesredskaber, rekruttering og de mest almindelige statistiske og kvalitative analyseformer.
- At give dig færdighed i at anvende systematisk litteratursøgning i forbindelse med et forskningsemne.
- At sætte dig i stand til på en reflekteret måde at undersøge, analysere og beskrive en faglig problemstilling på basis af et systematisk indsamlet materiale.

#### 4.1 Teorien om forskningsmetode

Undervisningen kan indeholde forelæsninger, gruppearbejde og litteratursøgning og skal indholdsmæssigt opfylde ovenstående formål. Et kursus i forsknings- og formidlingsmodulet kan have fokus på fx udviklingspsykologi og psykoterapi og stadig henvende sig tværfagligt til samtlige specialiseringer.

18 timer

#### 4.2 Skriftligt produkt

##### **Produktets faglige fokus**

Det er den forskningsmæssige og formidlingsmæssige metode, der er centralt for dette modul.

Mest oplagt vil det være for dig at lade produktet demonstrere, at du har opnået indsigt i dit speciales teoriområder og metoder på specialistaniveau.

Indholdet kan fx være:

- En videnskabelig undersøgelse af et praksisfelt
- Et casestudie, der problematiseres på et overordnet teoretisk/videnskabeligt niveau
- En litteraturgennemgang af en specialerelevant problemstilling med efterfølgende selvstændig diskussion i forhold til praksis

Du kan ikke lade en casefremlæggelse stå alene, men den kan indgå som illustration i en selvstændig diskussion af fx teoretiske problemstillinger.

42 timer

### Krav til form og niveau

Produktet kan bestå af en skriftlig eller mundtlig fremstilling.

#### *Et skriftligt produkt*

Du kan vælge at følge et undervisningsforløb i forskningsmetode, som også indeholder vejledning og vurdering af dit skriftlige produkt, men det er ikke et krav.

Du kan også vælge at gennemføre teoriundervisningen uafhængigt af arbejdet med produktet. Hvis du gør det, skal du selv indgå aftale med en lektor eller professor om vejledning og vurdering af produktet.

Kun lektorer, der er lektorgodkendte, og professorer kan vejlede, vurdere og godkende produktet – også uden for universitets regi. Også udenlandske lektorgodkendte lektorer og professorer kan bruges.

Se erklæring vedr. godkendelse

Vi anbefaler, at du søger et undervisningstilbud, hvor teoriundervisning og metodevejledning er integreret i ét samlet forløb eller, at du indgår aftale med en vejleder, da det erfaringsmæssigt viser sig, at det kan være vanskeligt at udarbejde et skriftligt arbejde helt på egen hånd.

#### *Dokumentation for godkendt skriftligt produkt*

Lektorgodkendte lektorer og professorer skal underskrive dokumentation for godkendelse af opgaven på forsknings- og formidlingsmodulet. Husk at bruge den engelsksprogede version til udenlandske vejledere.

Dokumentationen er samtidig en erklæring om, at opgaven er godkendt efter reglerne for forsknings- og formidlingsmodulet.

Produktet skal typisk være på 10-15 normalsider, og litteraturlisten indeholde minimum 5-10 referencer af nyere dato, det vil sige maks. 5-10 år gamle. For hver yderligere forfatter på et arbejde kræves yderligere 10 normalsider.

Et skriftligt produkt kan have op til 5 forfattere og dermed også et tilsvarende større omfang. Det skal klart fremgå, hvilke dele af produktet de enkelte forfattere bærer hovedansvaret for.

### *Skriftlige produkter, der også kan godkendes*

- Dokumentation for en artikel optaget i et anerkendt fagtidsskrift, hvor artiklen er peer reviewed inden udgivelse.
- Dokumentation for et kapitel udgivet i en lærebog på akademisk niveau.

### *Mundtlige produkter, der kan godkendes*

- Et mundtligt indlæg givet ved en videnskabelig/faglig konference eller kongres.
- En forelæsning afholdt i et relevant fagligt forum.

Et relevant fagligt forum er en kreds af psykologer, som har tilknytning til specialet og som er ansat på forskellige arbejdspladser inden for specialet.

Der skal således være en bredde tilstede inden for specialet i tilhørerggruppen (og det kan ikke kun være egne kollegaer). Der kan også være deltagelse af andre akademikere, men de skal ligeledes være relevante for specialet. En kreds skal bestå af minimum ti tilhørere.

Dokumentation for et mundtligt oplæg indsendes til godkendelse i det respektive fagnævn. Dokumentationen skal indeholde synopsis, litteraturliste og beskrivelse af tilhørerkredsen. Hvis oplægget finder sted i en uofficiel sammenhæng i et fagligt forum, skal også deltagerliste vedlægges.

### Godkendelsesprocedure

Ved samtlige typer af arbejde tilsendes fagnævnet relevante godkendelser samt forside, indholdsfortegnelse og litteraturliste knyttet til det skriftlige produkt.

Ved forelæsning/foredrag ved kongresser eller i faglige selskaber fremsendes tillige fotokopi af kongresprogram/dokumentation fra det pågældende faglige selskab samt en synopsis, som skal godkendes af fagnævnet.

## 5.18 Teori og metode, fællesmodul og specialiseringsmodul

- Den teoretiske del af specialistuddannelsen består af 4 moduler på i alt 360 timer:
- Fællesmodulet i arbejds- og organisationspsykologi (se 17).
- Det tværgående modul (se 5.3).
- Forsknings- og formidlingsmodulet (se 4).
- Specialiseringsmodulet.

Fællesmodulet for arbejds- og organisationspsykologi beskæftiger sig med faglige temaer, der vil have interesse for hele det arbejds- og organisationspsykologiske område.

I forsknings- og formidlingsmodulet beskæftiger psykologen sig med de områder, som i større eller mindre udstrækning deles med de andre psykologiske specialistuddannelser. For arbejds- og organisationspsykologer anbefales det, at forsknings- og formidlingsmodulet placeres parallelt med eller som indledning til specialiseringsmodulet.

Det tværgående modul og specialiseringsmodul er udformet efter de krav, som arbejdet inden for det arbejds- og organisationspsykologiske område indebærer, og vil blive gennemgået nedenfor:

## 17 Arbejds- og organisationspsykologimodul

Arbejds- og organisationsmodul er fælles for alle specialister indenfor arbejds- og organisationspsykologi og skal som sådan sikre en grundlæggende introduktion til arbejds- og organisationspsykologiens genstandsfelt, teorigrundlag og metoder.

Det overordnede formål med modul er at sikre, at specialisten opnår:

- Kendskab til, hvordan man kan foretage relevante og metodisk forsvarlige udredninger af arbejds- og organisationspsykologiske problemstillinger på individ-, gruppe-, organisations- og samfundsniveau.
- Kompetence til at kunne vurdere forskellige metoders anvendelighed, deres styrker og svagheder samt deres forankring i de arbejds- og organisationspsykologiske teorier.
- Kendskab til de mest gængse interventionsformer i forhold til de forskellige typer problemstillinger der arbejdes med på individ, gruppe og organisationsniveau. Der lægges vægt på, at det så vidt muligt er interventionsformer med en dokumenteret effekt.
- Kendskab til relevante og aktuelle udviklingstendenser herunder forskning inden for arbejds- og organisationspsykologiens genstandsfelt fx i forhold til organisering, ledelse og arbejdsliv.
- Kendskab til relevant lovgivning inden for området.
- Forståelse for nødvendigheden af løbende at reflektere over egen praksis og tage ansvar for sin egen fortsatte udvikling, som arbejds- og organisationspsykolog.

Det må forventes, at der til hvert af de 3 kurser er et obligatorisk pensum på ca. 150 sider. Kurserne tilrettelægges med 2-3 moduler pr. kursus og der vil således også indgå relevante læringsforløb mellem modulerne, hvor deltagerne forventes at relatere undervisningen til egen praksis.

### 17.2 Kursus 1 - Med individet i fokus: 30 timer

#### **Formål**

Formålet med kurset er, at deltagerne får kendskab til forskellige teorier og modeller til belysning af individets trivsel, udvikling og læring i en arbejdsrelateret kontekst, samt til individets reaktioner i forskellige belastningssituationer som fx stress eller udbrændthed, med henblik på at kunne identificere problemer og udviklingsmuligheder for den enkelte og udforme relevante interventionsstrategier for den enkelte medarbejder eller leder.

#### **Specialisten forventes efter gennemført kursus at være introduceret til:**

- Relevant teori om stress og udbrændthed.
- Relevant teori om, hvad der skaber trivsel og mental sundhed for den enkelte.
- Relevant teori om hvordan voksne lærer og udvikler sig også under pres.
- Metoder til afdækning af arbejdsvilkår for individet og vurdering af samspillet og betydningen af disse.
- Symptomer på belastningsreaktioner og relevante tests og diagnostiske redskaber i forbindelse med afdækning heraf.
- Praksis, lovgivning og etik ved udarbejdelse af relevante erklæringer.

- Metoder til tilrettelæggelse af behandlings-/samtaleforløb for enkeltpersoner med forskellige grader af stress og udbrændthed.
- Måder at kunne indgå i dialog med eventuel arbejdsplads og relevante myndigheder om medarbejders tilbagevenden til arbejdet i forbindelse med behandling af stress og udbrændthed.
- Forskellige typer af medarbejdersamtaler som redskab til individuel udvikling på arbejdspladsen.
- Metoder til assessment af kompetenceudviklingsbehov hos enkeltpersoner.
- Metoder til tilrettelæggelse af individuelle udviklingsforløb for ledere og nøglepersoner.

**Specialisten forventes endvidere at kunne:**

- Reflektere over individets potentielle sårbarhed i den igangværende opgave/proces og kunne håndtere dette på en etisk forsvarlig måde.
- Reflektere over eventuelle samfundsmæssige og organisatoriske vilkårs betydning for individets behov og udviklingsmuligheder.

Det forudsættes, at deltagerne på minimumsniveau introduceres til alle ovenstående punkter og at der desuden arbejdes mere i dybden med udvalgte metoder, cases eller teoretiske modeller.

**Eksempler på cases som vil kunne indgå i undervisningen**

Personcases med forskellige typer af samspilsfaktorer og udfordringer, strategisk opgave om udviklingssamtalen, henvendelse om coaching/supervision af mellemlider, afdækning af udviklingsbehov for ledere eller nøglepersoner.

**17.3 Kursus 2 - Med gruppen i fokus: 30 timer**

**Formål**

Formålet med kurset er, at deltagerne får kendskab til forskellige teorier og modeller om grupper og gruppens udvikling, med henblik på at kunne identificere problemer og udviklingsmuligheder i disse og udforme relevante interventionsstrategier samt at kunne reflektere over egen rolle som medlem af/i arbejdet med grupper.

**Specialisten forventes efter gennemført kursus at være introduceret til:**

- Relevant teori om grupper herunder gruppens udvikling, samarbejde i grupper, gruppedynamik, ledelse i og af grupper samt intergrupperrelationer.
- Metoder møntet på at kunne afdække og analysere gruppens aktuelle udviklingsbehov.
- Metoder til hvordan man kan tilrettelægge og gennemføre en relevant udviklingsproces i samarbejde med gruppen og med den organisation, som gruppen er en del af.
- Modeller/metoder til identifikation og arbejde med gruppens magt-, autoritets og samarbejdsrelationer.
- Metoder til identifikation af og arbejde med individets rolle i og relation til gruppen.

**Specialisten forventes endvidere at kunne:**

- Forholde sig reflektivt til sin egen relation til gruppen, herunder at kunne formulere sig eksplicit herom.
- Reflektere over individets potentielle sårbarhed i den igangværende opgave/proces og kunne håndtere dette på en etisk forsvarlig måde.

- Reflektere over eventuelle samfundsmæssige og organisatoriske vilkårs betydning for gruppens behov og udviklingsmuligheder.

Det forudsættes, at deltagerne på minimumsniveau introduceres til alle ovenstående punkter og at der desuden arbejdes mere i dybden med udvalgte metoder, cases eller teoretiske modeller.

#### **Eksempler på cases der vil kunne indgå i undervisningen**

Etablering af teamsamarbejde på forskellige typer af arbejdspladser, Henvendelse om samarbejdsproblemer i gruppe, Udvikling af samarbejdet i ledergruppe, Udvikling af selvledelsesfunktioner i gruppe/team, Gruppeudviklingssamtalen.

### 17.4 Kursus 3 - Med organisationen i fokus: 30 timer

#### **Formål**

Formålet med kurset er, at deltagerne får kendskab til forskellige teorier og modeller om organisationer og organisationers udvikling, med henblik på at identificere problemer og udviklingsmuligheder og udforme relevante interventionsstrategier samt kunne reflektere over egen rolle i arbejdet med organisationer.

#### **Specialisten forventes efter gennemført kursus at være introduceret til:**

- Relevant organisationsteori, herunder teori om organisationers udvikling og ledelse af organisationer.
- Modeller/metoder til identifikation af og arbejde med organisationens magt, autoritets og samarbejdsrelationer.
- Metoder til at kunne tilrette og gennemføre en kvalificeret og relevant organisationsanalyse inden for et givent område og efterfølgende formidle resultaterne på en etisk forsvarlig måde.
- Metoder til at kunne tilrettelægge og gennemføre en relevant forundersøgelse af organisationen f.eks. i forhold til rammer og vilkår, opgave, organisering, historie, kultur m.m. med inddragelse af dette i opgaveløsningen.
- Metoder til facilitering af udviklingsprocesser i organisationen med relevant fokus på samspillet mellem de strukturelle rammer og vilkår, organisationens aktører og organisationskulturen.

#### **Specialisten forventes endvidere at kunne:**

- Forholde sig reflektivt til sin egen relation til organisationen herunder at kunne formulere sig eksplicit herom.
- Reflektere over individets potentielle sårbarhed i den igangværende opgave/proces og kunne håndtere dette på en etisk forsvarlig måde.
- Reflektere over eventuelle samfundsmæssige vilkårs betydning for organisationens behov og udviklingsmuligheder.

Det forudsættes, at deltagerne på minimumsniveau introduceres til ovenstående og at der desuden arbejdes mere i dybden med udvalgte metoder, cases eller teoretiske modeller.

#### **Eksempler på cases som vil kunne indgå i undervisningen**

Fusionsproces, outsourcing, udvikling af ny strategi for organisationen, indførelse af teamstruktur, udvikling af ledelsesorganisationen, ændring af organisationskulturen, arbejdsmiljøproblemer, samarbejdsproblemer m.m. Det kan være en ide med nogle cases, som ikke direkte inviterer til

organisationsperspektivet, så det bliver tydeligt, at der også er en vigtig organisationsvinkel på disse problemstillinger, som kan have betydning for problemstillingen.

### 5.3 18 Det tværgående modul: 60 timer

Modulet indeholder temaer, som er fælles for mindst to af specialistuddannelserne. Det består af 60 timers kursusvirksomhed. Formålet med modulet er, at specialisten opnår relevant viden af mere almenpsykologisk karakter som grundlag for sit arbejds- og organisationspsykologiske virke. Psykologer som er i gang med den arbejds- og organisationspsykologiske specialistuddannelsen kan bl.a. vælge mellem nedenstående kursustemaer:

- 3.4. Naturlige og komplicerede sorgreaktioner ved tab hos voksne (*Erstatter Sorg og krise hos voksne*).
- 3.7. Neuropsykologiske tilstande, voksne
- 3.14. Psyke og Soma
- 3.17. Psykologen som konsulent
- 3.18. Konsultativ tilgang til konflikthåndtering
- 3.19. Transkulturel psykologi
- 3.20. Supervision af andre faggrupper

*Fagnævnet for arbejds- og organisationspsykologi tager løbende stilling til godkendelse af nye kurser på Det tværgående modul.*

*Hvorvidt kurset er godkendt eller ej vil fremgå af kursusbeskrivelsen på det enkelte kursus.*

### Gennemførelse af Specialistuddannelsen:

Uddannelsen er ikke omfattet af Flexibelt valg.

Tilmelding til specialistuddannelsen er ikke nødvendig.

Da godkendte grundstammeforløb indeholder vejledningssamtaler, skal FN ikke godkende forløb, indhold og vejleder (som beskrevet under pkt. 18.4.4.2.1).

## Specialiseringsmodulet i arbejds- og organisationspsykologi

---

### Grundstamme og supplerende kurser

#### 18.4.4.2. Specialiseringsmodulet

Specialiseringsmodulets samlede forløb er på 230 timer og løber over to kalenderår.

Specialiseringsmodulet skal sikre, at deltageren får mulighed for refleksion og dybtgående analyse af forholdet mellem arbejds- og organisationspsykologisk praksis og relevante teoridannelser.

**Specialiseringsmodulet består af:**

En grundstamme på i alt 120 timer, der er fordelt mellem minimum 40 timers teori, 40 timers supervision samt 40 timers personligt udviklingsarbejde placeret i tilknytning til specialiseringsmodulet.

En række relevante supplerende teorikurser på i alt 110 timer.

#### 18.4.4.2.1. Grundstammen

Et grundstammeforløb foregår hos en godkendt udbyder af grundstammeforløb.

Forløbet vil kunne udbydes af et universitet, et kursuscenter eller af en eller flere uafhængige konsulentvirksomheder.

Da godkendte grundstammeforløb indeholder vejledningssamtaler, skal FN ikke godkende forløb, indhold og vejleder (som beskrevet under pkt. 18.4.4.2.1)

Grundstammen består af en møderække på fx 10 x 2 kursusdage, i alt 120 timer. For at sikre kontinuitet i grundstammen lægges der vægt på, at det er de samme deltagere, man mødes med. Et forløb kan afbrydes og genoptages.

#### **Grundstammen i forløbet er:**

Deltagerens arbejde med en praktisk problemstilling. Med udgangspunkt i egen praksis vælges et eller flere casestudies. Løbende supervision i forhold til håndtering af problemstillinger fra praksis. Supervisor skal være godkendt som supervisor jf pkt. 18.4.2 (40 timer).

- Personligt udviklingsarbejde, specielt med henblik på udvikling og håndtering af konsulentrollen. (40 timer)
- Tilegnelse af teorier, som kan perspektivere det praktiske arbejde. (40 timer)
- Skriftlig og mundtlig formidling med fokus på samspillet mellem teori og praksis.

#### 18.4.4.2.2. Den teoretiske del i grundstammen

Denne del skal bl.a. fokusere på:

- Konsultation og intervention over for individer og organisationer.
- Ethiske problemstillinger i relation til interventioner i organisationer.
- Ethiske problemstillinger, der findes mellem psykologen, dennes opdragsgiver og de personer, som psykologen samarbejder med eller intervenserer over for.
- Refleksion over teori/praksis.

Imellem grundstammemøderne kan deltagerne yde gensidig sparring.

#### **Supervision (i grupper), grundstammen**



Der arbejdes med aktuelle problemstillinger fra egen praksis.

Supervisors opgaver at supervisere såvel de valgte casestudier fra deltageres praksis samt deltageres faglige og personlige udvikling under forløbet.

[For krav til gruppesammensætning se. pkt. 2.2.](#)

### **Casestudie**

Deltageren forventes at være i gang med en arbejds- og organisationspsykologisk praksis gennem lønarbejde eller egen virksomhed, og det forventes, at denne praksis indgår i specialiseringsmodulets grundstamme. Deltageren kan vælge et casestudie uafhængigt af egen praksis og arbejde med sin problemstilling i en anden kontekst, fx ved at gennemføre en undersøgelse for et fremmed firma. Casestudiet sikrer en grundig og dybtgående analyse af et eller flere praksisforløb. Casestudiet skal godkendes af underviser.

### **Formidling**

Forløbet afsluttes med en rapport eller anden formidlingsmetode. Deltagerne kan arbejde alene eller i gruppe på to. Rapporten skal have et omfang på 10-20 normalsider og godkendes af underviser på grundstammeforløbet.

#### **18.4.4.2.6. Specialiseringsmodulets øvrige teorikurser**

Teorikurserne består af minimum 110 timers teori. Kurserne skal omfatte Arbejds- og Organisationspsykologiske emner, som er relevante for den type beskæftigelse ([se kapitel 18.4.1](#)), som psykologen har.

Fagnævnet fastsætter nærmere kriterier for, hvilken undervisning der kan godkendes:

Underviser skal være psykolog eller have en anden relevant akademisk uddannelse [7]. Underviseren skal have et stærkt fagligt relevant CV.

Deltagerne på kurserne skal for 25 % vedkommende være psykologer, hvis der er tale om kurser med deltagerinvolvering [8]. Dette krav gælder ikke, hvis der er tale om forelæsninger.

### **Eksempler på A & O temaer**

- Organisationsudvikling – forandringer
- Udvikling af grupper og team
- Ledelse og Ledelsesudvikling
- Marginalisering/arbejdsfastholdelse
- Arbejdspsykologi – Det psykosociale arbejdsmiljø
- Testpsykologi
- Rekruttering og Kompetenceudvikling

## TILMELDING

Tilmelding til specialistuddannelsen er ikke nødvendig.

## 19. Supervisoruddannelsen

---

### 19.1. Formål med supervisoruddannelsen

Formålet med supervisoruddannelsens uddannelsesforløb er at gøre specialisten i stand til at yde supervision til andre psykologer samt vurdere den personlige og faglige udvikling hos supervisanden.

Specialisten skal i sin rolle som supervisor blive i stand til kritisk at kunne vurdere:

Hvilken forståelsesramme, der vil være anvendelig i de enkelte supervisionsforløb.

Hvilke krav, der skal sættes til gennemførelse af forløbet, fx hvad angår rammer og indhold af supervisionen.

Hvilke indholdsmæssige niveauer, der sikrer læring hos supervisanden.

Den faglige og personlige udviklingsproces for supervisanden.

Specialisten skal i sin rolle som supervisor kunne varetage supervision inden for nedenstående temaer:

Udredning, vurdering, intervention og evaluering.

Psykologens rolle og relationer i sagsarbejdet, i egen organisation samt i klientsystemets organisation.

### 19.2. Krav til supervisoruddannelsen

For supervisoruddannelsen gælder enslydende krav for alle specialister uanset speciale. I løbet af supervisoruddannelsen skal følgende krav opfyldes:

Praksis på fuld tid i 2 år efter opnået specialistgodkendelse

Ydet supervision i 120 timer til psykologer efter godkendelse som specialist. Der skal være ydet supervision til mindst to forskellige supervisander. Supervision ydet til andre akademiske faggrupper kan godkendes af det enkelte fagnævn.

Modtaget 20 timers supervision af supervision eller anden form for vejledning. Det enkelte fagnævn kan fastlægge specificerede krav til supervision af supervision, hvilket fremgår under beskrivelsen af det enkelte speciale. Som udgangspunkt forstås supervision/faglig vejledning af godkendt supervisor inden for specialet. Det enkelte fagnævn kan endvidere godkende supervision ydet af supervisorer fra andre specialer, når dette skønnes fagligt relevant. Der gælder samme regler vedrørende gruppestørrelse som ved specialistuddannelsen, se 2.

Deltagelse i 30 timers teori om supervisionsprocessens teori og metode. På den teoretiske del af supervisoruddannelsen skal specialisten erhverve sig viden om og kompetence til at anvende eget teoretisk ståsted i sin rolle som supervisor samt kunne foretage en afgrænsning til andre teorier.

**Der skal arbejdes med følgende emner:**

### **1. Supervisionens afgrænsning**

Historik; supervisionens rolle i forhold til profession og samfund; definition og begrebsafklaring; formål; supervisionens afgrænsning og forhold til tilgrænsende områder: terapi, undervisning, vejledning, coaching, sparring, personaletræning, etc.

### **2. Supervisionens kontrakt og ramme**

Kontrakt med supervisand(er); kontrakt med evt. opdragsgiver / ledelse/ behandlingsansvarlig; udformning af supervisionens ramme, rammebrud og håndtering heraf; ansvarsfordeling (psykologfagligt og juridisk).

### **3. Supervisionens setting og kontekst**

Individuel- og gruppesupervision (herunder om gruppedynamiske processer); intern og ekstern supervision; ledere i supervisionsgrupper; peer-supervision; de forskellige 'settings' dynamikker; organisatoriske og andre konteksters indvirkning på supervision (samfund, kultur, trænings- og uddannelsesinstitution).

### **4. Supervisionsmodeller**

Supervisor og supervisand: roller, funktioner og opgaver; supervisors valg af metode, midler og fokus; centrale modeller inden for supervisionsteori; virkningsmekanismer i supervision.

### **5. Supervisionsrelationen**

Forholdet mellem supervisor og supervisand; håndtering af relationen i supervision; supervisors kollegiale omgang med supervisand(er); parallelprocesser og isomorfi; overføring og modoverføring i supervision; selfdisclosure og non-disclosure i supervision; multikulturelle forhold.

### **6. Supervisionens materiale og proces**

Supervisionens forskellige former for materiale (mundtligt, skriftligt, audio, video); forskellige former for supervisionsprocesser (fx lære- og supervisionsalliance, refleksion); supervisionens udviklingsprocesser.

### **7. Supervisandens udvikling**

Supervisandens grad af faglig udvikling og dennes betydning for supervisionen; læreprocesser (fx mesterlære, identifikation); pædagogik; faser i supervision; 'god' vs. 'dårlig' supervision.

### **8. Evaluering, supervisors kontrolfunktion og etik**

Kontrolspørgsmålet; formativ og summativ evaluering; magt og afmagt; grænser og begrænsninger for supervision; vanskeligheder i supervision for supervisor hhv. supervisand; producerer ved underkendelse af supervisanden og forholdet til profession og arbejdsgiver; supervisandens underkendelse af sin supervisor.

### **9. Metode- og teorispecifik supervision.**

Dette punkt knytter an til fx supervision af neuropsykologiske undersøgelser, psykologisk testning, børneundersøgelser m.fl., dvs. hvor sagsmaterialet er af en sådan karakter at det ikke dækkes tilstrækkeligt ind af de ovenstående 8 punkter.

### **10. Valgfrit emne**

Teorien kan gennemføres inden specialistgodkendelse er opnået, men må ikke være mere end 5 år gammelt på godkendelsestidspunktet for supervisoransøgningen.

## **19.3. Krav til lærerqualifikationer**

[Se de generelle krav.](#)

## **19.4. Aktualitetskrav i supervisoruddannelsen**

Ydet supervision, supervision af supervision og teori om supervision skal være erhvervet inden for de seneste 5 år efter forud for godkendelsestidspunktet.

### **Klinisk børne-neuropsykologi: særlige krav**

Specificerede krav til supervision af supervision i supervisoruddannelsen

Supervision af supervision kan foregå i erfaggrupper på 4-12 specialister, enten ledet af en færdiguddannet supervisor i børne-neuropsykologi eller som gensidig supervision. I kan lade gensidig direkte observation og efterfølgende feedback i gruppen eller videooptagelser af supervisionsforløb til fælles drøftelse indgå, ligesom I kan behandle forskellige tilgange til supervisionen.

### **Klinisk neuropsykologi: særlige krav**

Specificerede krav til supervision af supervision i supervisoruddannelsen

Supervision af supervision kan foregå i "erfaggrupper" på 4-12 specialister, enten under ledelse af færdiguddannet supervisor i neuropsykologi eller som gensidig supervision. Gensidig direkte observation og efterfølgende feedback i gruppen eller videooptagelser af supervisionsforløb til fælles drøftelse kan indgå, ligesom forskellige tilgange til supervisionen kan behandles.